

GOD VALDUTFORMING
- EN FLASKEHALS I LAKSEFISKETURISME?

BEAT ARRANGEMENT
- A BOTTLENECK IN SALMONFISHING?

Guro Ianssen og Trine Solberg Johansen

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
INSTITUTT FOR NATURFORVALTNING
MASTEROPPGAVE 30 STP. 2007

God valdutforming - en flaskehals i laksefisketurisme?

Masteroppgave Utmarksbasert Næringsutvikling
Guro Ianssen og Trine Solberg Johansen

Universitetet for miljø- og biovitenskap
Våren 2007

SAMMENDRAG

Denne oppgaven har som mål å se på fiskeres preferanser rundt valdutforming og grunneieres syn og ønsker på valdutforming, og eventuelt å foreslå arbeidsverktøy som kan bidra til bedre utformede vald som optimaliserer fiskeopplevelsene for fiskerne og verdiskapningen for grunneierne.

Våre forskningsspørsmål;

- Er det forskjeller mellom grunneieres og laksefiskeres preferanser for valdutforming?
- Hva er nøkkelegenskaper ved et bra vald sett fra fiskernes og grunneiernes sider?
- Vil grunneiere kunne tjene på å inngå samarbeid med andre grunneiere/fiskerettshavere?
- Hvor ligger konfliktene, hindre/muligheter?
- Hva er viktige forbedringspunkter i forhold til valdutforming?

Dette er en eksplorerende oppgave. Den baserer seg på en kvantitativ undersøkelse gjort blant fiskere i elvene Gaula, Orkla, Stjørdalselva og Verdalselva, og en kvalitativ undersøkelse blant noen få grunneiere i Orkla.

Resultatene for den kvantitative undersøkelsen viste at i forhold til valdutforming synes fiskerne at den viktigste faktoren var at valdet var variert og kunne fiskes både på høyt og lavt vann. Andre viktige faktorer var ryddig og ordentlig på bredden, samt gode merker på grensene. Minst viktig var at det var toalett ved elva.

Det var klare forskjeller innen ulike segmenter av fiskere. Vi segmenterte etter aldersgruppe, landgruppe, redskap, elv de fisket i og erfaringer og kunnskap når det gjaldt preferanser for vald og valdutforming. Noen av de klareste forskjellene ble funnet mellom fiskere med bosted utenfor Skandinavia og Skandinaviske

fiskere. En faktoranalyse identifiserte fire dimensjoner. Disse har vi kalt *ryddighet*, *valdutforming*, *skilting/omgivelser* og *fiskegrenser*. De utenfor Skandinavia skilte seg ut ved at de har større og annerledes krav enn de skandinaviske fiskere (for eksempel under dimensjonen *valdutforming*). Norske fiskere ga uttrykk for noe større interesse for fysisk tilrettelegging (dimensjonen *ryddighet*).

Den kvalitative undersøkelsen viste at grunneiere har ulik oppfatning om hva som er bra vald og valdutforming. Det var forskjeller både innenfor gruppen og fra hva slags preferanser fiskerne hadde. Selv om flere av våre informanter syntes å ha relativt god kunnskap om valdutforming og hvilke krav som stilles, fremsto de som relativt passive i forhold til å forsøke å forbedre valdene. Mangel på samarbeid fremsto for noen som en viktig barriere. Grunneierne vektla hovedsakelig de fysiske forholdene ved et vald (tilrettelegging og lignende). mens fiskerne så mer på de faktiske forholdene ved et vald (lengde, motfiske og lignende).

Vi drøfter avslutningsvis i oppgaven implikasjonene av våre funn for produktutvikling i norsk laksefisketurisme, herunder hvilke potensielle årsaker som ligger bak grunneieres manglende evne til å samarbeide bedre om valdutforming i lys av såkalt spillteori. Tilslutt pekes det på videre forskningsbehov rundt vald og valdutforming.

ABSTRACT

The goal of this study is to investigate salmon angler preferences for beats and beat arrangement and riverowners' opinions and approaches to beats and beat arrangements on four Norwegian salmon rivers.

Our research questions are:

- Are there any differences between riverowners' and anglers' preferences for beat arrangements?
- What are the key qualities for a good beat from landowners and fishermen's point of view?
- Could landowners increase their profit by cooperating with other landowners?
- Where lie the conflicts, obstacles and possibilities in beat arrangement?
- How can beat arrangement be improved?

This is an explorative paper which depends upon a quantitative survey among anglers in the rivers Gaula, Orkla, Stjørdal and Verdal summer 2006 and qualitative interviews among landowners in Orkla.

The results from the quantitative research shows that, regarding beat arrangement, fishermen find that a varied beat that is fishable at different water levels are the most important. Other important factors were a tidy riverbank, and good markings showing the beat's upper and lower boundaries. The results also show that there are differences among the segmentation variables (age, land group, preferred fishing gear, in which river they were fishing and knowledge and experience) and preferences for beat and beat arrangements. A factor analysis identified four dimensions that we have called *tidiness*, *beat arrangement*, *marking and surroundings* and *fishing boundaries*. Anglers from outside Scandinavia differed from the rest by having more and different demands for

example within the dimension *beat arrangement*. The Norwegian fishermen emphasize the physical elements within the dimension *tidiness*.

The results from the qualitative research shows the riverowners had differing views regarding good beat and beat arrangement. There were differences both within the group and from the fishermen preferences. Even though many of our informants thought they had relatively good knowledge about beat arrangement and demands regarding beats, they appeared quite passive in regard to improve the beats. Lack of cooperation appeared as a main barrier for many. Landowners emphasized the physical relations within a beat (such as shelters, fireplaces, signs and so on), while the fishermen emphasized the real relations within a beat (such as length and variation, no fishing from opposite bank and so on).

At the end in this paper we discuss the implications of our findings for product development in Norwegian salmon fishing tourism, and which potential reasons that lies behind the landowners lack of ability to work together for better beat arrangement seen in the light of game theory. Finally we will point out further research needs on beat and beat arrangements.

FORORD

Denne oppgaven er det avsluttende kapittelet av to innholdsrike studieår ved Universitetet for miljø- og biovitenskap, Institutt for Naturforvaltning (INA), studieretning Utmarksbasert Næringsutvikling. Masteroppgaven utgjør 30 av studiets 120 studiepoeng, og er et resultat av mange timers arbeid.

Oppgavens tema ble utarbeidet sammen med veileder våren 2006, og omhandler valdutforming. Vår bakgrunnskunnskap om temaet var begrenset, men gjennom å oppsøke fiskere i elva under feltarbeid, samt å snakke med grunneiere har vi skaffet oss kunnskap om temaet. Arbeidet har vært interessant, utfordrende og lærerikt.

Vi vil først og fremst takke Øystein Aas ved NINA for god veiledning og vink i riktig retning under arbeidet med denne oppgaven. Vi vil også takke Rune Krogdahl for gode innspill, Jon Olav Oldren for alltid å ta godt i mot oss, verdalselva.no for bilder til forside, Oddgeir Andersen for innføring i SPSS, Sjur Baardsen for hjelp rundt temaet spillteori, alle grunneiere og fiskerne som stilte opp for oss, folket på lesesalen for god motivasjon og psykisk støtte, og ikke minst mor Britt og far Carl, mamma Marita og pappa Hallgeir. En siste takk til øvrig familie, venner og alle andre kjente for gode ord, variasjon i skriveprosessen, en klem i frustrasjonen og oppmuntring generelt.

Til slutt vil vi takke hverandre for et fantastisk samarbeid og for at vi klarte å holde ut med hverandre helt inn til målstreken!

Ås, mai 2007

Guro Ianssen

Trine Solberg Johansen

INNHALDSFORTEGNELSE

1. 0 INNLEDNING	1
1.1 Generelt	1
1.1.1. Historikk	1
1.1.2 Økonomi	3
1.1.3 Suksesskriterier/utfordringer	7
1.2 Lovgrunnlag og aktører	8
1.2.1 Organisering av rettighetshavere	9
Driftsplaner	10
Elveeierlag	10
1.3 Bakgrunn for oppgaven	12
1.4 Oppgaven	14
1.4.1 Kort om elvene	15
Gaula	15
Orkla	15
Stjørdalselva	16
Verdalselva	16
1.4.2 Problemstilling	17
1.4.3 Forskningsspørsmål	17
1.5 Tidligere undersøkelser	18
2.0 TEORI	19
2.1 Reiselivsteori	19
2.1.1 Reiselivsproduktet	19
2.1.2 Opplevelses måter i reiselivet	20
2.1.3 Områdets forutsetning for reiseliv	22
2.1.4 Fysisk tilrettelegging	23
2.1.5 Segmentering	24
2.1.6 Reisens formål	25
2.1.7 Tendenser	26
2.2 Eiendomsforhold	27

2.2.1 Bakgrunn	27
2.2.2 Spillteori	28
Spillere	29
Strategi	29
Fangens dilemma	29
Nytte	30
2.2.3 Samarbeid	30
2.2.4 Sameie	32
2.2.5 Jordskiftets rolle i laksefisket	34
3.0 METODE	35
3.1 Valg av metode	35
3.1.1 Undersøkelsens validitet og reliabilitet	36
3.2 Kvantitative undersøkelser	37
3.2.1 Bakgrunnskunnskap	38
3.2.2 Spørreskjema	38
3.2.3 Gjennomføring av spørreundersøkelsen	38
3.2.4 Utvalg / valg av informanter	39
3.2.5 Målenivåer i spørsmålene	40
Nominal nivå	40
Ordinal nivå	40
Intervall nivå	41
Forholdstall nivå	41
Åpne spørsmål	41
3.2.6 Analyse av kvantitative data	42
Frekvenstabell	42
Krysstabell	42
Signifikansnivå	43
Analyse av varians (ANOVA) og en-veis	
Variansanalyse	43
Segmenteringsvariable (uavhengige variable)	44
Faktoranalyse med varimax rotasjon	45

3.2.7 Fordeler/ulempes ved kvantitativ undersøkelse	45
3.2.8 Feil	46
3.3 Kvalitative undersøkelser	47
3.3.1 Bakgrunnskunnskap	48
3.3.2 Intervjuguide	48
3.3.3 Valg av informanter	49
3.3.4 Intervjuene	49
3.3.5 Analyse av kvalitative data	50
Beskrive	50
Systematisere og kategorisere	50
Sammenbinde	50
3.3.6 Fordeler/ulempes ved kvalitativ undersøkelse	50
4.0 RESULTAT	52
4.1 Resultat kvantitativ analyse	52
4.1.1 Nærmere om utvalget	53
Begrunnelse for bruk av disse spørsmålene	54
4.1.2 Segmenteringsvariable	55
Aldersfordeling i elvene	55
Erfaringer og kunnskaper	56
Landgruppe	57
Redskap	58
4.1.3 Gjennomsnittsscore ved valg av fiskeelv og fiske	58
4.1.4 En-veis variansanalyse av hvorfor fiskere velger den elva de gjør, og fra hvilken landgruppe de hører til.	60
4.2 Vald og valdutfoming (spørsmål 26)	62
4.2.1 Hvilke preferanser de ulike aldersgruppene har for vald og valdutfoming	64
4.2.2 Om kunnskaps- og erfaringsnivået har noe å si for fiskernes preferanser for vald og valdutfoming	65
4.2.3 Landgruppene preferanser for vald og valdutfoming	66

4.2.4 Er det forskjeller på preferansene for vald og valdutforming i de undersøkte elvene?	69
4.2.5 Har redskapstypen fiskerne foretrekker betydning for deres preferanser rundt vald og valdutforming?	71
4.2.6 De tre viktigste faktorene som burde rettes på ved det valdet fiskerne brukte	73
De tre viktigste faktorene å forbedre ved valdet du fisker på i de forskjellige elvene	75
Gaula	75
Orkla	75
Stjørdalselva	76
Verdalselva	76
4.2.7 Faktoranalyse vald og valdutforming	77
4.3 Resultat kvalitativ metode	79
4.3.1 Relasjon	79
4.3.2 Laksefiske	82
4.3.3 Valdutforming	84
4.3.4 Kunder og produkt	87
4.3.5 Samarbeid	95
5.0 DISKUSJON	100
5.1 Diskusjon av resultater kvantitativ undersøkelse	100
5.2 Markedsbasert valdutforming	100
5.2.1 Segementeringsvariable	101
Fiskernes erfaringer og kunnskaper	101
Hvilken landgruppe fiskerne tilhører	101
5.2.2 Forskjeller mellom landgrupper	102
'Europa+USA(1)'	102
Valg av fiskeelv og fiske	102
Vald og valdutforming	104
'Skandinavia'	106
Valg av fiskeelv og fiske	106

'Norge'	106
Valg av fiskeelv og fiske	106
Vald og valdutforming	106
5.2.3 Preferanser for valdutforming i de forskjellige elvene	108
5.2.4 Redskap	108
Fluefiskeren	109
Markfiskeren	110
5.2.5 De tre viktigste faktorene som burde rettes på	
ved det valdet fiskerne brukte	110
Viktige faktorer i elvene	111
5.3 Faktoranalyse av vald og valdutforming (spørsmål 26)	112
5.4 Diskusjon av resultater kvalitativ undersøkelse	114
5.4.1 Relasjon	114
5.4.2 Laksefiske	115
5.4.3 Valdutforming	116
Hva er et bra vald?	118
5.4.4 Kunder og produkt	119
5.4.5 Samarbeid	123
5.5 Oppsummering: svar på forskningsspørsmål	126
5.5.1 Er det forskjeller mellom grunneieres	
og laksefiskeres preferanser for valdutforming?	126
5.5.2 Hva er nøkkelegenskaper ved et bra vald	
sett fra fikernes og grunneiernes sider?	127
5.5.3 Vil grunneiere kunne tjene på å inngå	
samarbeid med andre grunneiere/fiskerettshavere?	130
Spillteori	131
5.5.4 Hvor ligger konfliktene, hindre/muligheter?	132
5.5.5 Hva er viktige forbedringspunkter i	
forhold til valdutforming	135
5.6 Videre forskningsbehov	137
6.0 REFERANSER	139

VEDLEGG 1	145
VEDLEGG 2	162

FIGUR OVERSIKT

SIDE

Figur 1. Lokaløkonomisk modell (etter Page & Dowling 2001)	6
Figur 2. Det helhetlige reiselivsproduktet	19
Figur 3. Det helhetlige laksefiskeproduktet	20
Figur 4. Opplevelsesmåter i reiselivet (etter Kamfjord 2001)	21
Figur 5. Områdets forutsetninger for å kunne tilby et laksefiskeprodukt.	23
Figur 6. Reisemønstre med tilhørende områdebetegnelser (etter Kamfjord 2001)	25
Figur 7. Validitet og reliabilitet	37
Figur 8. Signifikans	43
Figur 9. Aldersfordeling i elvene.	56
Figur 10. Gjennomsnittscore ved valg av fiskeelv og fiske.	59
Figur 11. Gjennomsnittscore ved vald og valdutforming.	63
Figur 12. Forslag til prosess for inngåelse av samarbeid	134
Figur 13. Modell over faktorer vi mener laksefiskeproduktet avhenger av.	136

TABELL OVERSIKT

Tabell 1. Krysstabell erfaring og utdanning.	57
Tabell 2. Oversikt over hvor fiskerne kom i fra og hvilken aldersgruppe de tilhørte.	57
Tabell 3. Foretrukket redskap.	58
Tabell 4. Resultat en-veis variansanalyse for vektlegging ved valg av elv og fiske og landgruppe.	60
Tabell 5. Aldersgruppenes preferanser for vald og valdutforming	64
Tabell 6. Signifikante forskjeller mellom kunnskap og valdutforming.	66
Tabell 7. Resultat en-veis variansanalyse av valdutforming	

og landgruppe.	67
Tabell 8. Resultater av en-veis variansanalyse mellom valdutforming og elv.	69
Tabell 9. Resultater en-veis variansanalyse for å finne forskjeller mellom viktige faktorer ved vald og hvilke redskap som blir foretrukket.	71
Tabell 10. Frekvenstabell over viktige faktorer ved valdutforming.	74
Tabell 11. Resultat av faktoranalyse.	77
Tabell 12. Grunneiernes svar på hvor stor eiendommen er	80
Tabell 13. Oversikt over svar om bruk av eiendommen.	80
Tabell 14. Respondentenes svar på forhold til det offentlige og andre grunneiere.	81
Tabell 15. Grunneiernes ønsker for eiendommen deres.	82
Tabell 16. Oversikt over kategorien "laksefiske" i intervjuguiden. Spørsmålene er ikke fullstendige fremstilt i tabellen.	83
Tabell 17. Oversikt over svar hvordan grunneiernes vald er utformet.	84
Tabell 18. Faktorer ved vald grunneierne vektlegger.	85
Tabell 19. Grunneiernes karakteristikk av eget vald.	86
Tabell 20. Hva grunneierne mener er et optimalt vald.	87
Tabell 21. Oversikt over hvor fiskerne kommer fra.	88
Tabell 22. Hva slags reise de besøkende er på.	88
Tabell 23. Om grunneierne tilbyr overnatting.	89
Tabell 24. Belegget hos grunneierne som tilbyr overnatting	90
Tabell 25. Hvor viktig inntektene fra laksefiske er for grunneierne.	90
Tabell 26. Hvordan valdet blir leid ut.	91
Tabell 27. Står prisen i stil med produktet?	92
Tabell 28. Guiding og/eller kurs.	93
Tabell 29. Redskaper det kan fiskes med på vald.	93
Tabell 30. Er det noen som fisker gratis hos deg?	94
Tabell 31. Tanker, erfaringer og ønsker rundt samarbeid.	95
Tabell 32. Om grunneierne samarbeider med andre.	96

Tabell 33. Hvorfor/hvorfor ikke samarbeid?	97
Tabell 34. Kan ditt vald bli mer attraktivt ved samarbeid med andre?	97
Tabell 35. Hva er et samarbeid avhengig av?	98
Tabell 36. Grunneiernes svar på om det offentlige bør bidra for å lette samarbeid.	99

1.0 INNLEDNING

1.1 Generelt

Turisme som tar utgangspunkt i laksefiske, og finner sted rundt lakseførende vassdrag er laksefisketurisme. Laksefisketurisme i Norge er et viktig økonomisk grunnlag for turistnæring og rettighetshavere i distriktene, samtidig som det representerer en viktig friluftsjaktivitet for fiskere fra en rekke land (Aas og Fiske 2001).

I følge Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund (2005) fisker årlig rundt 150 000 mennesker i norske laksevassdrag. Av de 150 000 anslås at rundt 35 000 er utenlandske fiskere. Laksefiske domineres av middelaldrene og eldre menn og fiskespesialister. Mange laksefiskere er lojale og har sine utvalgte elvestrekninger de kommer tilbake til år etter år.

1.1.1 Historikk

Fiske etter laks som fritidssjysse har relativt lang historie i Norge. Det antas å ha begynt rundt 1820-30 årene med engelskmenn som kom til landet (Johanson 1997). Dette var rike engelskmenn og kvinner som hovedsaklig fisket i de norske elvene, og lærte kunsten videre til nordmenn. Før britene kom til landet var laksefiske i all hovedsak et næringsfiske. I næringsfisket ble det brukt lokalt tilpassede redskaper som for eksempel nøter, garn og andre faststående redskaper. Næringsfiske foregikk delvis samtidig som britene leide fisket, eller det ble begrenset i leieavtalene. Etter andre verdenskrig avtok etterspørselen fra England, og norske bedriftseiere og velstående overtok. Den alminnelige velstandsøkningen på 50-, 60-, 70- og 80-tallet gjorde at flere nordmenn begynte å fiske etter laks (Aas et.al 1998). I dag er det derfor et bredt spekter av laksefiskere fra mange sosiale lag i elvene.

I Norge har interessen for å fiske laks trolig økt de siste årene. Dette er sannsynligvis et resultat av at fangsttallene i flere elver og regioner har blitt høyere etter en historisk bunn på 1990-tallet. Norge er et av de landene, innenfor den atlantiske laksens utbredelsesområde, med flest livskraftige bestander. Men selv om Norge er det landet i verden som har flest lakseførende vassdrag, og er den atlantiske laksens viktigste kjerneområde (Myklebust 2003), kan vi ikke sammenligne oss med land som Island, Skottland og Russland når det gjelder kvalitet på laksefiskeopplevelser.

Russland har rundt 220 lakseførende elver, av disse et 30 talls med svært godt laksefiske, spesielt på Kolahalvøya. Fisket er eksklusivt og de som kommer blir tatt vare på av egne guider og kokk. I Russland er det syndikater (sammenslutninger av bedrifter eller selskaper som har til hensikt å påvirke markedet (caplex 2007)) som organiserer fisket, og myndighetene har satt krav om at fiskerne bruker lokale guider (Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005).

Island har til sammen cirka 100 lakseførende vassdrag, der rundt 30 - 40 har tilrettelagt laksefiske med høy standard. Fiskerettshaverne er pålagt fra myndighetene å organisere seg i elveeierlag. Disse leier som oftest ut laksefiske til sportsfiskeklubber, operatører eller direkte til laksefiskere. Directorate for Freshwater Fisheries har fastsatt antall stenger som er tillatt å bruke i hver elv (Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005).

Skottland har omlag 350 lakseførende elver (Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005). Skottland har en lang fiskesesong (bortimot 11 måneder) og servicegraden på fisket er som regel høy. Det er vanlig med godt tilrettelagte overnattingsplasser med eller uten mat eller kokk, samt en eller to guider (Frödin 2003).

Disse landene har klart å utnytte etterspørselen etter eksklusivt fiske i større grad enn Norge. Norge ligger enda i startgropa, men begynner å ta seg opp. Det er blant annet flere grunneiere i elvene som i dag tar i mot utenlandske fiskere som er villig til å betale mye for å oppleve fisket i elvene våre. Utenlandske fiskere etterspør i større grad pakkeløsninger med overnatting, kost og egne guider (Frödin 2003).

Laksestammene i Norge i forhold til andre land særpreges av høy andel storlaks. I tillegg til dette har Norge god infrastruktur, er et sikkert land å reise til, har et særeget natur- og kulturlandskap og bred kunnskap innen forvaltning og kultivering av fisk. Norges svakhet er at produktet rundt disse faktorene ikke er nok utviklet til å lykkes innen laksefisketurisme. Her har Norge mange og store utfordringer (Norske Lakseelver 2007).

I 2003 vedtok Stortinget å opprette 37 nasjonale laksevassdrag og 21 nasjonale laksefjorder. Dermed ble Norge den første nasjonen i verden som ga villaksen fortrinn i prioriterte områder. Hensikten ved opprettelsen var å gi deler av villaksstammen i Norge beskyttelse og prioritet i vassdrag og fjordområder (Kongshaug 2003). Samtidig har myndighetene vedtatt å øke bevilgningene for å bekjempe lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Dermed har myndighetene signalisert økt vilje for å sikre laksestammene og aksepten for at laksefiske er grunnlag for turisme og næringsvirksomhet er økende (Norske Lakseelver 2007).

1.1.2 Økonomi

Laksefiske er en del av det vi kan kalle for utmarksnæringer. Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfonds (nå Innovasjon Norge) målsetting for den strategiske plan for næringsutvikling i utmark i 2002 var å:

"... å påskynde og påvirke videreutviklingen av en lønnsom næringsgren av landbruket og reiselivet, som et viktig element i arbeidet med å skape levedyktige bygdesamfunn med varierte arbeidsplasser for menn og kvinner..."

Det er et stort spenn innen laksefisketurismen i laksevassdragene. Spennet går fra salg av kun fiskekort, til eksklusive pakker der mat, overnatting, guide og lignende inngår. Om laksefisket er et næringsgrunnlag avgjøres av omfang, tilbud, kvalitet og innsats på salg og markedsføring (Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999).

Fiske etter anadrome laksefisk kan på noen eiendommer være en betydelig del av landbrukets næringsgrunnlag. Laksefiske kan styrke den økonomiske bæreevnen på det enkelte bruk. Det kommer derfor frem at det er viktig at fiskeretten ikke skilles fra grunneiendommen for lengre tid (Norske Lakseelver 2006). I § 19 i lov om lakse- og innlandsfisk i Norges lover står det: *”... Fiskerett som tilhører fast eiendom kan ikke skilles fra eiendomsretten for lengre tid enn 10 år om gangen, uten når fiskerett følger bruksrett til eiendommen. Bestemmelsen i første ledd er ikke til hinder for at det ved avtale mellom flere grunneiere kan fastsettes at fisket helt eller delvis skal drives felles for mer enn 10 år. Bestemmelsen gjelder heller ikke ved jordskifte...”*

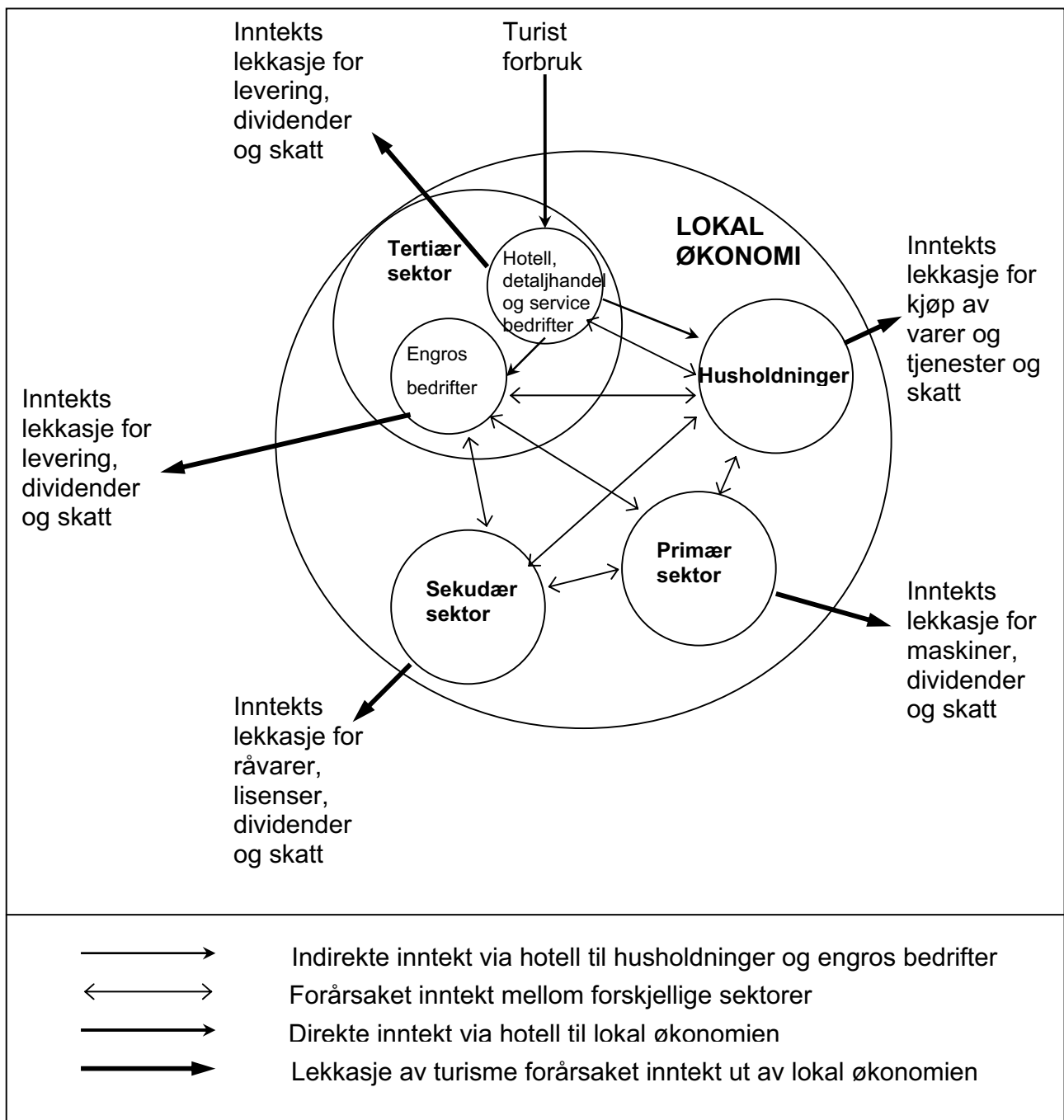
Både lokale og tilreisende laksefiskere kan bidra til å skape inntekter og omsetning for grunneiere og andre næringsaktører (Aas 2003). Laksefiskere skaper muligheter for økonomisk vinning og næringsutvikling gjennom fiskernes kjøp av fisketillatelser og andre varer og tjenester som overnatting, leie av båt og/eller roer, mat, kioskvarer og lignende (Aas & Fiske 2001). Laksefisketurisme bidrar årlig til en lokal omsetning på cirka 1,3 milliarder (Norske Lakseelver 2003). Inntektene fra laksefiske har for mange fiskerettshavere vært en biinntekt, noe som har ført til at mange ikke har utviklet produktet sitt fullt ut.

Utmarksressursene vil trolig bli viktigere for enkeltbønder og bygdesamfunn, på grunn av nedgangen i inntektsgrunnlaget i det tradisjonelle landbruket. Inntektene kan komme fra utleie av jakt- og fiskerettigheter, høsting/oppdrett og videreforedling. Etter den store omleggingen av landbruket tidlig på 1900-tallet

ble utmarksarealene delt opp i små eiendommer. Dette kan være et hinder for næringsmessig utnyttelse, og krever ofte planlegging og samarbeid mellom grunneiere (Kongshaug 2003).

Fiskerettshavernes inntekt kommer hovedsakelig fra kjøp av fiskekort (korttidsleie). Korttidsutleie utgjorde, i følge en undersøkelse i 1998 (Aas et. al. 1998), omkring 70 % av salget av fiskeprodukter. Pakketilbud stod for cirka 15 % av fiskeproduktene som ble kjøpt. Etterspørselen etter pakketilbud antas å være økende da folk i større grad en tidligere søker tilrettelagte produkter. Langtidsutleie utgjorde i 1998 rundt 15 % av produktene som ble kjøpt (Reiselivsbedriftenes Landsforening og Norges Skogeierforbund 2004).

I tillegg til kjøp av fiskeprodukter, bidrar fiskerne til økt lokal økonomi ved at de kjøper andre varer og tjenester under sitt opphold. Dette kan være overnatting, guiding, bensin, mat, andre opplevelser og lignende (figur 1).

Figur 1. Lokaløkonomisk modell (etter Page & Dowling 2001)

1.1.3 Suksesskriterier/utfordringer

For å øke attraksjonsnivået til norsk laksefiske kreves det fokusert satsing i bestemte markeder. Suksesskriterier anses å være; tilrettelegging av tilbud, kvalitet, gode guider, god produktinformasjon, fokusering på vassdragene som egne reisemål og å velge riktige distribusjonskanaler i de bestemte markedene (Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005).

Et suksesskriterium for laksefisketurisme er bærekraftige og gode villaksstammer. Norge forvalter i dag cirka en tredjedel av den samlede ressursen av atlantisk laks (Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005). Sammenlignet med andre land som driver laksefisketurisme har Norge en større andel storlaks (dvs laks over 7 kilo) (Frödin 2003).

Videre er grunneieres og bygdesamfunns holdninger til kommersialisering og fordeling av utmarksprodukter en viktig suksessfaktor (Myklebust 2003). Finnes det ingen interesse eller ønske om å utvikle et godt og helhetlig produkt, vil det være vanskelig for en enkeltperson å kunne tilby et helhetlig reiselivsprodukt. Det er også viktig at de som tilbyr laksefiske har god kompetanse og/eller er knyttet til kunnskapsmiljøer, og dermed vet hvordan gode, foredlede produkter skal utformes. Et godt samarbeid mellom landbrukssektoren og reiselivssektoren vil være hensiktsmessig for å kunne tilby gode produkter (Myklebust 2003).

Å minske konfliktene mellom miljøpolitiske og næringspolitiske/landbrukspolitiske målsetninger vil være en kritisk suksessfaktor for å kunne tilby et godt laksefiskeprodukt (Myklebust 2003). Her er en avhengig av at det offentlige stiller seg positivt til en utvikling av laksefisketurisme slik at det for eksempel blir lettere å tilrettelegge ved elvebredden.

Grunneiere er en nøkkelgruppe når det gjelder laksefisketurisme. Det er grunneiere som eier og forvalter utmarksressursene i Norge i dag, og for å kunne

tilby et laksefiskeprodukt må en ha fiskerett eller samarbeide med en som er fiskerettshaver.

1.2 Lovgrunnlag og aktører

Bestemmelsen om at grunneier har enerett til laksefiske ble nedfelt allerede i 1687, i Kristians V's lov, og er også omtalt flere steder i lov om lakse- og innlandsfisk. Grunneierretten til fiske er gitt med oppfatningen at fiskeretten i vassdrag tilhører den eiendom som eier strandlinje til vassdraget. Men ingen regel uten unntak. Et eksempel på unntak er der fiskeretten fra gammelt av er skilt fra eiendommen eller der det er fritt fiske (Norske Lakseelver 2006).

I Norge er det Miljøverndepartementet (MD) som har hovedansvar for fiskeforvaltningen i vassdragene. Landbruksdepartementet (LD) har ansvar for fiskesykdommer og utvikle en politikk for bruk av utmarksressurser og Nærings- og handelsdepartementet (NHD) har ansvar for turistnæringen (Kongshaug 2003).

Lovgrunnlaget for lakseforvaltningen er lov om laksefisk og innlandsfisk av 15. mai 1992. Formålet med loven: *"... er å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder samt andre ferskvannsorganismer forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på høy avkastning, til beste for rettighetshavere og fritidsfiskere..."* (Norges lover 2006).

Eiendomsgrenser i vassdrag omtales i lov om vassdragene av 1940 § 2; *"...når elv eller bekk danner skillet mellom eiendommer, skal grensen gå etter djupålen i vassfare, hvis ikke annet følger av særlig hjemmel..."*

I tillegg til dette er det mange lover og/eller forskrifter man må forholde seg til hvis en skal tilby et laksefiskeprodukt.

De viktigste aktørene¹ i det norske laksefisket er; grunneiere og deres organisasjoner, Norges jeger- og fiskeforeningssystemet (NJFF), reiselivsorganisasjoner, distributører og den offentlige lakseforvaltningen. Disse aktørene har gjerne motstridene ønsker og mål og er derfor ofte i konflikt med hverandre. NJFF vil ha kontroll og rettigheter til laksefisket på vegne av allmenheten. Grunneiere vil gjerne ha størst mulig frihet i sin disponering av fiskeretten. Grunneiere og NJFF er ofte konkurrenter når det gjelder å tilby laksefiske. NJFF er ikke grunneiere i ordets rette forstand, men har tradisjonelt forvaltet fiske på offentlig grunn, i tillegg til at de har leid og videreformidlet fiske fra private grunneiere. Grunneiere og reiselivsorganisasjoner er ofte ukoordinerte og driver hver sin markedsføring av laksefisket i Norge (Aas 2003). Dette er svært uheldig for videre utvikling av laksefiske som næring. Aktørene er nødt til å samarbeide dersom det skal være et helhetlig produkt som skal framstilles. De mest sentrale aktørene når det gjelder laksefisketurisme vil være grunneiere.

1.2.1 Organisering av rettighetshavere

Lov om laksefisk og innlandsfisk 15. mai 1992 ga fiskerettshaverne større ansvar for forvaltningen av fiskeressursene. Rettighetshaverne plikter til å organisere seg og utarbeide driftsplaner for fiske i vassdrag og fiskeområder hvor det er hensiktsmessig. Miljøforvaltningen fikk i 1996 oppdrag fra Stortinget om å styrke den lokale fiskeforvaltningen ved at kommuner og rettighetshavere fikk overført mer myndighet og ansvar (Norske Lakseelver 2006). Aktører i den lokale

¹ Begrepet aktør betyr medvirkende person eller organisasjon, en deltaker (ordnett 2007). En aktør kan være privat eller offentlig, og begrepet aktør blir gjerne knyttet til offentlig arealplanlegging og eiendomsfag (Sevatdal og Sky 2003).

Utførende tjenestemenn, etater og organer som handler og har beslutningsmakt med hjemmel i lakseloven eller plan- og bygningsloven kan for eksempel være aktører. En aktør i eiendomsrettslig sammenheng er som regel en grunneier eller noen som har andre rettslige posisjoner med basis i eiendomsretten (Sevatdal og Sky 2003).

forvaltningen vil være offentlig forvaltning (kommunen og fylkesmannen), fiskerettshavere, brukere (fiskere) og øvrig næringsliv (Eggereide 2003).

Driftsplaner

For å styrke den lokale vilt- og fiskeforvaltningen utvikles det i tråd med loven en forvaltning basert på at rettighetshavere i samarbeid med kommuner og brukere utarbeider driftsplaner. Målet med driftsplanbasert forvaltning er økt oppnåelse for miljøpolitiske målsettinger, næringspolitiske målsettinger og fordelingspolitiske målsettinger (Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999), samt å skape en bedre økonomisk utnyttelse av utmarksressursene og å sikre adgang til jakt og fiske for allmennheten.

Hovedansvaret for driftsplanleggingen ligger hos fiskerettshaverne. De plikter til å sette seg inn i de lover og forskrifter som gjelder. De offentlige fiskeforvaltningsorganenes ansvar i forhold til driftsplaner er å gi overordnede mål og rammer som driftsplanleggingen må forholde seg til. De skal også gi råd og faglig bistand under arbeidet. Dette betyr at fiskerettshaverne må samarbeide med offentlige myndigheter og aktuelle organisasjoner ved utarbeiding av driftsplaner (Norske Lakseelver 2006).

Elveeierlag

For at lokal forvaltning skal lykkes er det viktig at rettighetshaverne er organisert i hensiktsmessige enheter. For at myndighetene skal kunne forholde seg formelt til disse enhetene skal de være juridisk og økonomisk forpliktende. De fleste rettighetshavere er i dag frivillig organiserte i elveeierlag (Norske Lakseelver 2006).

Flertallet av fiskerettshaverne kan bestemme at fiskeressursene skal forvaltes i fellesskap. Flertallet regnes etter den enkeltes andel i fisket (Norske Lakseelver 2006). Myndighetene kan, i henhold til § 25 i laks- og innlandsfiskeloven, pålegge fiskerettshaverne å organisere seg. Loven sier; *"... der utnyttelsen av*

fiskeressursene tilsier det, plikter fiskerettshaverne å gå sammen om felles forvaltning av fiskeressursene. Fiskerettshaverne organiserer selv arbeidet, om nødvendig med bistand fra fiskeforvaltningen. Oppnås det ikke enighet, kan et flertall av fiskerettshaverne med bindende virkning beslutte at fiskeressursene skal forvaltes i fellesskap. Flertall regnes etter den enkeltes andel i fisket..." Myndighetene kan også pålegge fiskerettshaverne å gi et bedre tilbud til fiske hvis allmennheten ikke har rimelig adgang (§27) (Norges lover 2006).

Elveeierlag har konkrete forvaltningsmessige oppgaver som skal løses i fellesskap. Dette er blant annet oppgaver som; beskatning - og fiskeregler, kultivering, drift og vedlikehold av fisketrapper, forebygge spredning av fiskesykdommer, overvåking, oppsyn, fysisk tilrettelegging og informasjonstiltak. Elveeierlagenes viktigste oppgaver er å ta ansvar for de forvaltningsmessige oppgavene og legge rammer for næringsutvikling (Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999). Skal fiskeregler utarbeides lokalt bør kommunen og viktige brukerinteresser medvirke i prosessen (Norske Lakseelver 2006).

"... Elveeierlagenes rolle og oppgave i utviklingen av fisketurisme er å sikre god, bærekraftig forvaltning og samtidig legge til rette for næringsutvikling og økt verdiskapning for fiskerettshavere og andre i bygda..." (Ødegård 2003).

Elveeierlag kan være organisert på to forskjellige måter

1. For å løse forvaltningsmessige oppgaver avgir rettighetshaverne suverenitet til elveeierlaget. Fiske selges/leies ut gjennom vald. Ett vald kan bestå av en enkelt rettighetshaver som har såpass stor fiskerett at han selger fiske for seg selv. Ett vald består som regel av flere fiskerettshavere som har gått sammen om å selge/leie ut fiske.
2. Elveeierlaget har ansvar for salg/utleie av fiske – fiskerettshaver avgir all suverenitet. Fisket selges/leies ut i soner. Etter størrelsen på fiskeretten (andel) fordeles inntektene til fiskerettshaverne

(Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999).

Alternativ 1 blir ofte benyttet i større vassdrag, mens alternativ 2 ofte brukes i mindre vassdrag (Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999).

Sterke sider ved elveeierlag

- Fiskerettshavere opptrer samla
- Større mulighet til å påvirke beslutninger hos offentlige myndigheter og andre aktører
- Demokratisk
- Grunnlag for ansvarliggjøring og forvaltning av felles ressurser
- Stordriftsfordeler
- Lettere å gjennomføre tiltak for å optimalisere fiskebestanden

Svake sider ved elveeierlag

- Blander sammen rollen som ressursforvalter og næringsutøver
- Styremedlemmer mangler forutsetninger

(Norske Lakseelver 2006)

1.3 Bakgrunn for oppgaven

Lakseelver er i fiske- og næringssammenheng stort sett delt inn i ulike strekninger. Disse kalles vald. Vald kommer fra jaktspråket og betyr et jaktområde som man har jaktrett til. Et fiskevald blir da et fiskeområde en har fiskerett til.

Det å ha fiskerett, å eie et laksevald, kan være en stor ressurs for grunneierne. Norske laksevald tjener årlig flere hundre millioner på kortsalg og utleie (Norske Lakseelver 2003). Det skal sies at et vald ikke er synonymt med en eiendom, da et vald kan bestå av flere eiendommer som er slått sammen, eller gå på tvers av eiendomsgrenser.

Laksevaldets kvalitet og den pris de kan få i markedet, har sammenheng med fangstene på valdet og tettheten av fiskere. Mye tyder på at også utformingen av valdet; lengde, variasjoner i strømmer og høler, om valdet kan fiskes fra begge sider og lignende, har stor betydning for laksefiskeproduktet som tilbys. I følge den kjente danske laksefiskeren Jan Grünwald (1992) må følgende faktorer vektlegges når man leier et vald:

1. Hvor langt valdet er, er det flere standplasser, høler og strømmer der laksen kan stå?
2. Er det fiske fra begge sider? Hvilken side kan fiskes på i det valdet du leier, og hvem er det – og hvilke type redskap bruker de som fisker fra motsatt elvebredd?
3. Antall stenger som kan brukes på valdet?
4. Hvilke redskap kan det fiskes med?
5. Finnes det gode fangststatistikker for valdet?

I forbindelse med laksefiske hører en ofte ordet høl. En høl er en fordypning i elva som laksen blir stående i. Kulp betyr det samme som høl. Det engelske ordet pool blir ofte brukt, en norsk avstamning av ordet er poll, som betyr dyp kulp eller høl. Et vald kan bestå av flere høler og vannføringen i elva har stor betydning for hvor fisken står (Johanson 1997).

Vald kan deles inn i soner ut i fra hvilket redskap en kan bruke (for eksempel sone for fluefiske, sluk og mark), eller ut fra hvordan de naturlig fiskes.

Vald som har god fangsthistorie er ofte mer eksklusive og oppnår høyere pris enn andre. Enkelte er villig til å betale mye for å fiske i et anerkjent vald.

Det viktigste for de som driver laksefisketurisme er å kunne tilby godt utformede vald med gode muligheter for å få fisk. I gjennomsnitt er den norske laksefiskeeiendommen med tilhørende elvestrekning rundt 500 dekar. Dette fører til at det er mange grunneiere i et vassdrag (Reiselivsbedriftenes Landsforening og Norges Skogeierforbund 2004). Mange norske laksevald er i tillegg uheldig

utformet på grunn av uhensiktsmessige eiendomsgrenser. De er små eller har grenser som utelukker en optimal bruk av valdene, noe som begrenser mulighetene til å utvikle gode pakkeløsninger for laksefiske. Et eksempel er at en har kun en kort fiskestrekning på den ene sida av elva og motfiske fra den andre sida. For å øke verdien av produktet er det hensiktsmessig å lage fiskesoner og vald ut fra fiskbarhet (Ødegård 2003). Bedre valdutforming krever at grunneiere i større grad samarbeider.

Finner laksefiskeren et vald han er godt fornøyd med til en god pris, vil han sannsynligvis fortsette å fiske på dette valdet i flere år. Gode vald er tradisjonelt lettsolgte, og har høy andel av gjenkjøp og blir ofte solgt via nettverkskontakter. Middels og mindre gode laksevald selges ofte gjennom fiskekortsalg. Stort sett er det kun de beste valdene som er "utsolgte" hele sesongen (Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005).

1.4 Oppgaven

Oppgaven er dels et resultat av et feltarbeid gjort for Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) sommeren 2006, og dels et resultat av eget feltarbeid. Vårt kvantitative feltarbeid gikk ut på å dele ut og samle inn spørreskjema fra laksefiskere i elvene Orkla, Stjørdalselva og Verdalselva, men undersøkelsen omfattet også elven Gaula. Vi fikk oppgitt navn på grunneiere og folk i forvaltningen som det ville være hensiktsmessig å ta kontakt med. Disse ble brukt aktivt de første ukene for å bli kjent med områdene rundt elvene.

Det andre feltarbeidet gikk ut på å intervju grunneiere i Orkla.

Spørreskjemaet som ble delt ut sommeren 2006 er en del av prosjektet "*Laks og verdiskapning i Trondheimsfjorden*" (LOVIT). Prosjektet skal blant annet evaluere de biologiske og de samfunnsøkonomiske effektene av oppkjøpet av kilenøter i

Trondheimsfjorden. Forskningsinstitusjonene NINA², UMB, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning deltar i prosjektet sammen med Elvene rundt Trondheimsfjorden (ERT)³.

1.4.1 Kort om elvene

Gaula

Gaula har en lakseførende strekning på 95 km. Elva er 40 – 50 meter bred i øvre deler og denne delen av elva er relativt hurtigflytende med mange høler. Den nedre del er noe roligere (Kirkemo og Pettersen 1987). I følge Kirkemo og Pettersen 1987 var gjennomsnittsfangst per år 20 – 30 000 kg, og gjennomsnittlig vekt på fisken var cirka 5 kg. Gaula ble i 2005 kåret til Norges beste lakseelv med et oppfisket kvantum på 37,5 tonn (Wikipedia 2007).

Orkla

Orkla strekker seg fra utløpet ved Orkanger til Stoi'n, ved Ulsberg i Rennebu. Det er ei elv på 88 km (Orklaguiden 2007), der den lakseførende strekningen utgjør 70 km og berører Rennebu, Meldal og Orkdal kommune. Elva karakteriseres av hurtig fin strøm og er mellom 30 og 50 meter bred, og veksler mellom strie partier, strøm og mindre høler (Kirkemo og Pettersen 1987). I 2004 ble Orkla kåret til 4. beste lakseelv i Norge (Orklaguiden 2007).

² NINA er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Deres arbeid omfatter forskning, overvåkning, utredningsarbeid og konsekvensutredninger, og deres visjon er å være en viktig kunnskapsleverandør for brede samfunnsinteresser i beslutninger om bruk og forvaltning av naturens mangfold (NINA 2007).

³ Organisasjonen Elvene Rundt Trondheimsfjorden (ERT) ble opprettet i 2004 og er en sammenslutning av lakseførende elver rundt Trondheimsfjorden. Målsettingen er "... å få alle de titusenvis med laks som årlig blir tatt i sjøen til å gå opp i sine respektive elver..." De håper målsettingen vil bidra til å skape økt næringsvirksomhet i og rundt elvene (ERT 2007).

Den største registrerte laks er på 25 kg. Sesongen 2006 ble det tatt 23 287 kg laks fordelt på 6326 fisk. Spesielt med Orkla er at den er regulert av fem kraftverk, og utbyggingen av elva har ført til at enkelte deler er fredet for laksefiske (Orklaguiden 2007).

Stjørdalselva

Stjørdalselva er, sammen med sideelvene Forra og Sona, et av de mest lakseførende vassdragene som har sitt utløp i Trondheimsfjorden (laksebors 2007). Den har en lakseførende lengde på 70 km (Kirkemo og Pettersen 1987) og strekker seg østover mot svenskegrensen fra utløpet ved Værnes lufthavn. Elva karakteriseres av at den er bred og relativt stilleflytende det nederste partiet, mens den er betydelig smalere og striere i "midtpartiet" (Kirkemo og Pettersen 1987).

Stjørdalselva blir regnet som ei mellomstor elv som egner seg godt til stangfiske fra land. Totalt ble det i sesongen 2006 fisket 4845,6 kg laks fordelt på 1420 fisk (laksebors 2007).

Verdalselva

Verdalselva strekker seg fra tettstedet Verdal i Nord-Trøndelag fylke og 46 lakseførende km østover. Verdalselva egner seg til alle redskapstyper, men er flere steder framhevet som en god fluefiskeelv på grunn av sine stryk, brekkanter og svinger. Sesongen 2000 var den beste sesongen de siste 10 årene med 12 000 kg fisk i hele vassdraget. Sesongen 2006 ble det fanget 1398,7 kg, noe som tilsvarte 457 fisk (Verdalselva 2007).

1.4.2 Problemstilling

Formålet med oppgaven er å se på fiskernes preferanser rundt valdutforming, grunneiernes syn og ønsker på valdutforming, og eventuelt å foreslå arbeidsverktøy som kan bidra til bedre utformede vald som optimaliserer fiskeopplevelsene for fiskerne og verdiskapningen for grunneierne. Oppgaven tar utgangspunkt i de fire elvene nevnt over.

Grunnen til at vi har valgt å se på valdutforming er at dette er et viktig suksesskriterium når det gjelder laksefisketurisme og et område med stort forbedringspotensial. Det finnes mange måter en kan tilrettelegge et vald på, men hva er ønskelig fra grunneieres og fiskeres side?

Oppgaven er delt i to hoveddeler, der en del tar utgangspunkt i fiskernes ønsker, og hvordan noen hovedgrupper av sportsfiskere ønsker valdene utformet. Den andre delen ser på det avtalemessige og konkrete rundt grunneiernes utforming av vald. I diskusjonen drøfter vi valdutforming som flaskehals i norsk laksefisketurisme, og presenterer noen modeller for hvordan grunneierne kan utforme bedre vald i tråd med de preferansene vi har kartlagt.

1.4.3 Forskningsspørsmål

- Er det forskjeller mellom grunneieres og laksefiskeres preferanser for valdutforming?
- Hva er nøkkelegenskaper ved et bra vald sett fra fiskernes og grunneiernes sider?
- Vil grunneiere kunne tjene på å inngå samarbeid med andre grunneiere/fiskerettshavere?
- Hvor ligger konfliktene, hindre/muligheter?
- Hva er viktige forbedringspunkter i forhold til valdutforming?

1.5 Tidligere undersøkelser

Det er gjort en mengde undersøkelser om og rundt laksefiske, laksefiskere, vassdrag og fiskeforvaltning. Laksefiskeres og grunneieres preferanser for valdutforming har ikke blitt undersøkt tidligere på denne måten. Derimot finnes det mange synspunkter på laksevald i det vi kan kalle populærfaglig litteratur om laksefiske, som vi har nevnt eksempler på over. Fordi det er gjort såpass lite systematisk faglig på valdutforming er oppgaven å anse som en utprøvende eller nokså eksplorerende oppgave, og vi mener også at det på grunn av dette er naturlig å jobbe videre med temaet for andre.

2.0 TEORI

2.1 Reiselivsteori

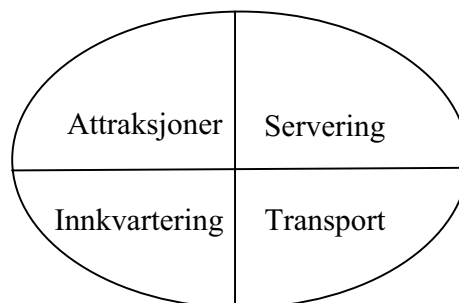
Laksefiskeopplevelser er etter vår oppfatning i all hovedsak å anse som reiseliv. Reiseliv blir av Kamfjord 2001 definert som *"... det livet man lever midlertidig et annet sted enn på hjemstedet når formålet med oppholdet ikke er fast arbeid"*. Laksefiskeprodukter er derfor å anse som reiselivsprodukter.

2.1.1 Reiselivsproduktet (etter Kamfjord 2001, hvis ikke annet er oppgitt)

Hva er et reiselivsprodukt? Kamfjord definerer det slik:

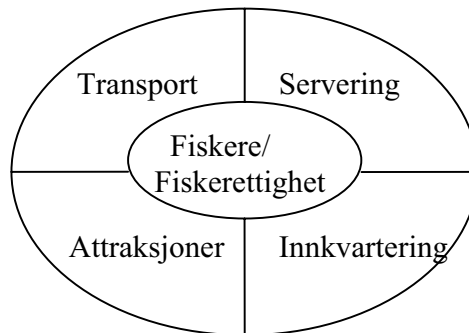
"Det helhetlige reiselivsproduktet er et samlet tilbud av varer, tjenester og frie goder som tilfredsstiller den reisendes behov i forbindelse med midlertidige opphold utenfor hjemstedet. Som en del av produktet regnes det sted eller området hvor forbruket skjer."

Et reiselivsprodukt er med andre ord det som tilbys, og det helhetlige reiselivsprodukt består alltid av flere delprodukter, ofte levert av ulike produsenter/tilbydere. De fire elementene attraksjoner, servering, innkvartering og transport satt sammen gir et helhetlig reiselivsprodukt (figur 2).

Figur 2. Det helhetlige reiselivsproduktet

Det viktigste utgangspunktet for å kunne tilby et helhetlig reiselivsprodukt er at det finnes et marked. Når det er snakk om markedet i forbindelse med laksefiske vil dette være avhengig av at det finnes fiskere og/eller fiskerettigheter. Dermed kan figuren fremstilles slik (figur 3):

Figur 3. Det helhetlige laksefiskeproduktet

Et laksefiskeprodukt vil være avhengig av å ha disse fire elementene for å framstå som helhetlig. I laksefisketurisme er hovedelementet *attraksjoner*. Laksefiskere kommer hovedsakelig for å fiske i et vassdrag. Ut i fra de erfaringer forfatterne har gjort seg benytter laksefiskere seg sjeldent av andre tilbud enn laksefiske. Hovedmålet med reisen er laksefiske (attraksjon), men de må også innom alle eller noen av de tre andre elementene enten det er snakk om tilreisende eller lokale fiskere.

2.1.2 Opplevelses måter i reiselivet

Opplevelses måter i reiselivet er å *se, være, gjøre* og *lære*. Dette er opplevelser i forbindelse med attraksjoner (figur 4).

Se-opplevelsen er forbundet med sightseeing eller opplevelse av noe på avstand. Opplevelsen kan være knyttet til landskapskvalitet og naturattraksjoner, eller natur- og kulturbaserte attraksjoner. Det å sitte ved elva og observere kan

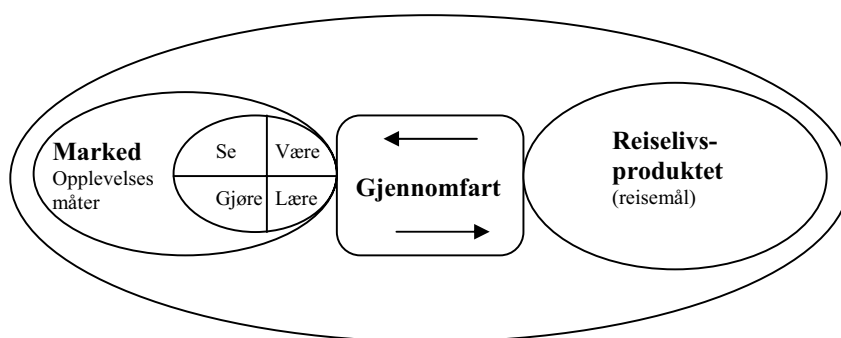
for mange være en opplevelse. Samtidig kan det være viktig at det er ryddig og ordentlig langs elvebredden, da dette påvirker se-opplevelsen.

Være-opplevelsen går ut på at en befinner seg et sted i landskapet uten å gjøre noe. En kan for eksempel være i naturen, på brygga eller lignende.

Gjøre-opplevelsen innbærer alle former for aktivitet, både organisert og uorganisert. Gjøre-delen er kjernen i en aktivitetsferie. Gjøre-opplevelsen kan sammenlignes med tilbud om involvering eller deltakelse. Trenden med at flere og flere søker aktivitetsferier medfører at gjøre-opplevelsen blir *viktigere* for en samlet opplevelse enn tidligere. Dette kan føre til at krav til kvalitet og innhold endres, noe som igjen vil øke tilretteleggings- og organiseringskrav.

Laksefiske kan sees på både som en organisert og uorganisert gjøre-opplevelse. Organisert i den form at det kan kreve noen investeringer i form av anlegg, uorganisert i form av at det vil kunne kreve tilrettelegging (stier, parkering og lignende).

Lære-opplevelsen omfatter alt av organisert og uorganisert læring. Eksempel kan være fluefiske guiding/kurs.

Figur 4. Viser opplevelsesmåter i reiselivet (etter Kamfjord 2001)

Når det gjelder laksefiske vil de fleste være knyttet til gjøre- og lære delen. Alle som drar på aktivitetsferie drar for å drive med en eller flere aktiviteter. En

fiskeferie kan kalles en aktivitetsferie, der fiske-opplevelsen, gjøre-delen, er kjernen. Det å drive med fiske er viktig for de som drar på denne type aktivitetsferie. Mange av disse kan også være tilbøyelige til å fokusere på lære-delen. Lære-delen i en fiskeferie kan for eksempel være å delta på et fluefiske kurs. Man kan si at lære-delen vil inngå i laksefiske hele tiden, da man kan utvikle sine kunnskaper som laksefisker ved hjelp av nye fisketeknikker, prøve og feile og lignende.

Med utgangspunkt i hva de fiskende ønsker å se, å være, å gjøre og å lære vil man bedre kunne tilegne seg en forståelse av hvordan laksefiskeproduktet bør tilrettelegges og vald utformes.

2.1.3 Områdets forutsetning for reiseliv

Områder eller reisemål har ulike forutsetninger for å utvikle kommersielt reiseliv. Disse forutsetningene kan deles inn i fire overordnede kategorier. *Landskap, fellesgoder, infrastruktur og annet næringsliv.*

Landskapet er svært viktig, spesielt når det gjelder laksefiske. Landskapet er i denne sammenhengen en arena for aktivitet, opplevelse og mental rekreasjon, i tillegg vil landskapet alltid være en ramme for andre reiselivsprodukter, som for eksempel bo, spise og reise. Når det gjelder fiske er det landskapet som arena for aktivitet som står i fokus, og som har størst betydning for kommersielt reiseliv. Landskapet i forbindelse med laksefiske vil være elva og området rundt.

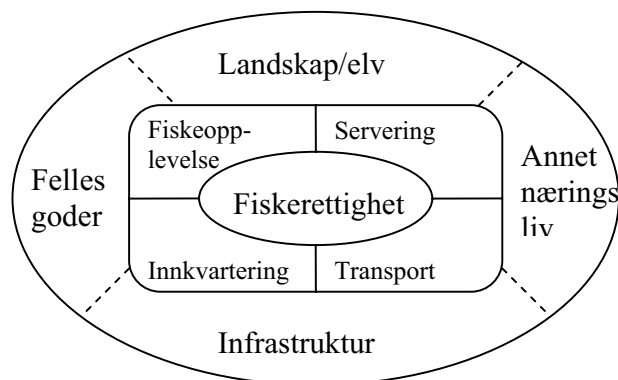
For mange er det også viktig at landskapet som omgir en fungerer som en ramme når en utøver en aktivitet.

Fellesgoder vil si fasiliteter tilrettelagt for allmennhetens frie bruk eller for eksempel markedsføring av en elv betalt av det offentlige. Fasilitetene kan være offentlig eller privat finansiert. Fellesgoder vil ikke bli diskutert i denne oppgaven.

Med infrastruktur menes veier, havner, jernbane, flyplasser og lignende. Dette er en viktig del av laksefisketurismen. Tilreisende er avhengige av infrastruktur for å komme fra A til B. Er infrastrukturen god, og gjør området eller reisemålet lett tilgjengelig, vil dette være et fortrinn (Kamfjord 2001).

Annet næringsliv er også en viktig del av laksefiskeproduktet. Under denne kategorien inngår alt fra store industrivirksomheter til alle typer tjenester som dekker lokalsamfunnets behov (Kamfjord 2001). Annet næringsliv spiller ofte en stor rolle for å initiere og stimulere reiseutviklingstiltak. Disse kan fungere som leverandører, attraksjonstilbydere, marked og investorer.

Dette gir en modell som ser slik ut:

Figur 5. Områdets forutsetninger for å kunne tilby et laksefiskeprodukt.

2.1.4 Fysisk tilrettelegging

Tilrettelegging langs vassdragene anses som viktig og har vært omtalt i veiledere utarbeidet både av næringsorganisasjoner og myndigheter. Med tilrettelegging menes oppføring av skilt, parkeringsplasser, stier, gapahuker, bålplasser, utedo, søppelkasser og lignende. Dette vil gi fiskerne inntrykk av at en har lagt til rette

for at de skal få en så bra opplevelse som mulig. Med god tilrettelegging øker fiskernes betalingsvillighet (Ødegård 2003).

Per i dag er det, i følge Finn Erlend Ødegård i Norske Lakseelver, *"... høy Harry-faktor på mye av tilretteleggingen langs lakseelvene i Norge og det er stort potensial for å bedre kvaliteten..."* Tilretteleggingsansvaret ligger hovedsakelig hos grunneiere og de som leier ut fiske, samtidig som elveeierlagene bør sette fokus på dette. Tilrettelegging bør, i den grad det er mulig, ta hensyn til lokal skikk og bruke lokale byggematerialer (Ødegård 2003).

2.1.5 Segmentering

Laksefiskere er ikke en homogen gruppe. Det finnes mange forskjellige fiskere med forskjellig bakgrunn og mål for sitt laksefiske. Det er derfor viktig å ha kunnskap om kriteriene de forskjellige gruppene av laksefiskere stiller slik at en kan tilrettelegge best mulig for den målgruppen en ønsker å nå.

For at man skal klare å forholde seg til det store mangfoldet av laksefiskere er det viktig å segmentere. Inndelingen kan skje etter forskjellige kriterier og kjennetegn. Hvordan en segmenterer er avhengig av formålet eller det en har av informasjon om fiskerne. I forhold til riktig og effektiv utforming og prising av produkter, utforming av fiskeregler, tilrettelegging og utforming av strategier i forhold til markedsføring og salg er segmentering avgjørende (Aas 2003).

Fiskere kan foreksempel deles inn etter geografiske avgrensninger.

"Geografisk avgrensning av reiselivsprodukter foretas i prinsippet av de besøkende etter måten de bruker området". Det helhetlige reiselivsprodukt krever en geografisk avgrensning (Kamfjord 2001). Geografisk avgrensning kan også bero på hvor fiskerne er fra. Det er da snakk om lokale, regionale, nasjonale og internasjonale fiskere.

Etter formålet med reisen og hvilke opplevelsesmessige behov den reisende har, vil bevegelsene i landskapet beskrives og grupperes etter reisemønster (figur 6).

Reisemønster		Produktnivå
Gjennomreise	→	Gjennomfartsområde
Bedriftsopphold	→	Enkeltstående bedrift eller attraksjon
Stedsopphold	→	Sted, "resort"
Baseopphold	→	Base, baseområde
Rundreise	→	Region, nasjon

Figur 6. Reisemønstre med tilhørende områdebetegnelser (etter Kamfjord 2001)

I forbindelse med denne oppgaven vil det være stedsopphold og baseopphold som det vil være mest naturlig å snakke om.

Baseferie vil si en ferie der en bruker et sted som base for korte og lengre utferder. Baseområdet bør ha aktivitets- og opplevelseskvaliteter. Et baseopphold i forbindelse med laksefisketurisme kan være at en hovedsaklig fisker og oppholder seg i ei elv, men tar dagsturer til andre elver nå og da. Et stedsopphold vil si at du holder deg på et sted hele ferien. Fisketuren med overnatting på et sted er et eksempel på stedsopphold.

Felles for begge er at det ofte er en hovedaktivitet som utgjør grunnlaget for ferien.

2.1.6 Reisens formål

I tillegg til å kartlegge hva slags "produktnivå" en hører til er det viktig og tenke på hva slags formål de tilreisende har med reisen. Også her kan en dele inn i kategorier. *Yrkesreisende, kurs og konferanse og ferie og fritidsreisende* (Kamfjord 2001). Yrkesreiser er reisevirksomhet i forbindelse med jobb og er ikke vanlig i tilknytning til laksefisketurisme. Dette blir derfor sett bort i fra her.

Kurs og konferanse reiser kan deles i to; der kurset/konferansen er det eneste målet eller der kurset/konferansen er del av et større mål (Kamfjord 2001). I tilknytning til laksefiske er det der kurset/konferansen er del av et større mål som er et marked. Laksefisketurisme kan knyttes til denne typen reiser, men det er lite utbredt. Det er mer utbredt at bedrifter tar med kollegaer og/eller forretningspartnere som en slags "belønningstur" der laksefiske inngår.

Ferie og fritidsreiser er nok det formålet som er mest utbredt når det er snakk om laksefiske. Dette er reiser som gjøres i privatpersoners frie tid og betales privat.

2.1.7 Tendenser

Tendenser i reiselivet, og også laksefisketurismen, er at folk i større grad etterspør mer tilrettelegging og komfort. Laksefiskere vil ha et bedre tilrettelagt fiske. Det vil si bedre overnattingstilbud, behov for veiledning, guiding og pakker der overnatting, mat, fiske og andre tjenester inngår (Reiselivsbedriftenes Landsforening og Norges Skogeierforbund 2004). Dette betyr at de som tilbyr laksefiske må utvikle helhetlige produkter, godt fiske med tilrettelegging, overnatting (gjerne nært elva) og guiding. Dette betyr at for vald så er trolig kravene til vald større nå enn for noen år siden.

For å utvikle laksefisketurismen videre bør en i følge Trangsrud (2003) bedre utnyttelsen av kapasitet med tanke på selve laksefiske, overnatting og lignende, øke omsetningen per besøkende, utvide kapasiteten og ha flere tilbud, satse på familiemarkedet (ikke kun laksefiskerne, men også deres familie) og øke bruken av tilbudene i et større område (region) og øke omsetningen til flere tilbydere, også de som ikke tilbyr laksefiske.

2.2 Eiendomsforhold

2.2.1 Bakgrunn

Utgangspunktet for å utvikle gode laksevald er eiendommer og eiere ved lakseelvene som besitter fiskerett. Begrepet eiendomsforhold brukes til å betegne tilstand, og omfatter i eiendomsteoretisk sammenheng egenskaper ved eiendommene, ved eierne og rettighetene . Dette omfatter blant annet (Korsvolla m.fl 2004):

1. Eiendomsstruktur – egenskaper ved eiendoms-objektene

Eiendomsstruktur kan være størrelsen på en eiendom, antall teiger på en eiendom, formen på eiendommen og så videre. Eiendommen er et fysisk objekt, og det er egenskapene til dette objektet som ligger i begrepet eiendomsstruktur. I sammenheng med oppgaven vil det da dreie seg om valdets utforming og egenskaper, størrelse eiendmsgrenser og lignende.

2. Eierstruktur – egenskaper ved eierne og rettshaverne

Eierstruktur er, på samme måte som eiendomsstrukturen, egenskaper ved eieren. Eksempelvis om det gjelder en juridisk eller en fysisk person (organisasjon eller menneske), om eieren er offentlig eller privat, kvinne eller mann, eller andre egenskaper som bosted, yrke eller alder. For oppgaven omhandler dette fiskerettshavernes yrker, kjønn osv.

3. Rettighetsstruktur – egenskaper ved rettighetene

Rettighetsstruktur går på egenskaper ved den retten eieren har i forhold til eiendommen, eller rettighetshavers rettslige posisjon i forhold til objektet (eiendommen). For forfatterne omhandler dette fiskeretten grunneierne har, om de er med i sameier osv.

Gode fiskevald krever ofte at eiendommer sees i sammenheng med hverandre og at eiere, noen ganger med ulike rettigheter, samarbeider. Samarbeid er noen ganger utfordrende og mangel på samarbeid kan være en flaskehals for å få til gode fiskevald.

2.2.2 Spillteori

I oppgaven er spillteori aktuelt for å forstå grunneieres atferd omkring samarbeid da den handler om spillere (grunneiere), strategier grunneiere i mellom, og nytten de kan ha av hverandre. Spillteori kan i utgangspunktet klassifiseres som en teori som bygger på matematikk og økonomi. Første bidrag til teorien ble gitt av John von Neumann i 1928. Han beskrev en situasjon med to spillere og deres mulige strategier overfor hverandre (caplex 2007). Et spill er en beslutningssituasjon der ofte flere enn to aktører er involvert. Aktørenes handlinger påvirker hverandre og de er bevisst denne påvirkningen. Sentrale elementer i spillteori er spillere, strategi og nytte (Sørgård 1997).

I spillteorien presenteres alle mulige strategier for hver spiller, med tilhørende utbytter. Videre skilles det mellom to ulike former for spill. Den enkleste kalles normal formen eller den strategiske formen. Her kjenner ikke spillerne til hverandres valg. I den andre formen, som kalles den utvidede eller ekstensive, spesifiseres rekkefølgen av spill, og spillerne kan observere hverandres valg (pers. med. Sjur Baardsen).

Spillere

Det første en må gjøre er å finne ut hvem som er spillere. I vårt tilfelle er spillerne grunneiere og bedrifter. Nyetablerte grunneiere og bedrifter kan også komme inn som spillere. Typisk for spillerne er at de ønsker å maksimere profitten (utbyttet), å få mest mulig ut av det produktet som tilbys. Men det kan også være andre målsettinger som ligger til grunn. Fordi grunneiere er konsumenter såvel som produsenter vil maksimering av den totale nytten kunne være en naturlig målsetting. Anta for eksempel at grunneieren er en ivrig laksefisker selv. Det kan da hende at han aksepterer mindre enn maksimal profitt (maksimal utleie) fordi han oppnår større total nytte hvis han får fiske noen dager selv også. Uansett kan man anta at spillerne handler på en slik måte at de i størst mulig grad får oppfylt sine målsettinger (Sørgård 1997).

Strategi

Strategi vil, i følge Caplex 2007, si *"... planlegging og ledelse av operasjoner på lengre sikt"*. Det er et sett av instruksjoner som forteller spilleren hvilken handling en skal velge i tenkte situasjoner. En handling blir sett på som et valg spilleren kan ta. En handling kan for eksempel være at en grunneier bygger en gapahuk nede ved elva eller velger å ikke inngå et samarbeid med andre grunneiere. Typisk for en handling er at den er fysisk og kan observeres. Strategier, derimot, kan ikke observeres (Sørgård 1997).

Fangens dilemma

Den mest kjente strategien når det gjelder spillteori er fangens dilemma. I fangens dilemma er det to spillere involvert, dilemmaet er om en skal snakke eller holde tett. Utfallet blir ofte at spillerne tar beslutninger basert på sitt eget beste og ikke tenker helhetlig (Rasmusen 2007).

Et eksempel på en situasjon som kan være tilsvarende fangens dilemma er at to eller flere grunneiere har inngått samarbeid, og arbeidsfordelinga/innsatsen er ulik. Én grunneier kan jobbe hardt og seriøst med forvaltning og tilrettelegging,

mens de(n) andre bare lusker rundt. Dermed vil den/de som lusker rundt kunne tjene på at én jobber hardt, men samtidig kunne de tjent mer om de også hadde gjort en innsats, da avkastningen kunne blitt større.

Nytte

Nytte kan defineres som det hver spiller får ut av hver kombinasjon av strategier spillerne kan velge. Hvor stor nytte får for eksempel en grunneier ved å bygge en gapahuk nede ved elva. Nyten blir ofte målt direkte opp mot målsetningen spilleren har satt seg (Sørgård 1997).

Et eksempel på spillteori kan være to grunneiere som "kjemper" om de samme kundene. Hver grunneier kontrollerer sin pris og marked, men ikke den andres. Men likevel bryr de seg om hverandres prissetting fordi prisene påvirker salget. Hvordan skal en da klare å sette riktig pris på det produktet en tilbyr (Osborne 2004)?

2.2.3 Samarbeid

Tilrettelagt laksefiske krever stor grad av samarbeid siden det er et sammensatt produkt. I ei bygd med ei lakseførende elv vil noen ha fiskerett, noen overnatting og bespisning, noen fungere som guider, noen legge tilrette og så videre. Dette blir til sammen en pakke som kan selges som et produkt (Ødegård 2003). Hvis en har ambisjoner om å for eksempel bare selge fiskekort eller leie ut vald, bør en ofte inngå samarbeid dersom man ikke selv har det som skal til for å få et helhetlig produkt (Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999).

Når en tilbyr et reiselivsprodukt er det viktig å ha oversikt over hva en selv tilbyr og hva andre tilbyr. Er det flere som tilbyr like produkter i et område kan det være en fordel og slå seg sammen eller differensiere produktene. Ved samarbeid er det viktig å ha klare avtaler og være sikre på kvaliteten og leveringsevnen

(Trangsrud 2003). Tilrettelegging av et produkt krever investeringer, noe som kan gjøre det hensiktsmessig å samarbeide om utvikling av et laksefiskeprodukt.

Alle næringsaktører i ei bygd må gjøre hverandre gode og unne hverandre suksess. Misunnelse fører ikke noe godt med seg og gjør det vanskelig med samhandling. For å skaffe en positiv innstilling i bygda er det viktig at de som driver laksefisketurisme bruker andre næringslivsaktører i lokal samfunnet som underleverandører når man tilbyr produkter (Ødegård 2003).

Mye av inntektene fra rettigheter er ren avkastning på eiendomskapitalen. Man kan også få avkastning på arbeidet som for eksempel guiding, servering og/eller tilrettelegging. Hvor mye avkastningen blir avhenger av hvor mye arbeid en legger ned og det vil alltid være noen som har mer interesse av dette enn andre. Noen arbeider aktivt for å forbedre og utvikle det laksefisket de har, mens andre nøyer seg med det de alltid har fått og gjør ingenting for å videreutvikle sitt produkt. En av grunnene til at noen velger å ikke videreutvikle sitt produkt, kan være at kunnskapsnivået om laksefiske og deres laksefiskeprodukt er for lavt. Dermed kan man unngå å se og plukke opp signaler om preferanser rundt sine produkter som kan forbedres.

Samarbeid har både fordeler og ulemper. Samarbeid vil ofte føre til utvikling av attraktive laksefiskeprodukter med større variasjonsbredde, gi muligheter for å dele på kostnader i forhold til for eksempel fysisk tilrettelegging, utvikling av flere tilbud innen et område, involvere myndigheter med tiltak og rammebetingelser for næringsutvikling, skape et motiverende og stimulerende miljø for næringsutvikling samt og skape god arrondering av fiskesoner (Norske Lakseelver og Norsk Turistutvikling A.S. 1999). Ulemper med samarbeid er at det kan være vanskelig å fordele inntekter/goder, og at kortsiktig mindre gevinst foretrekkes fremfor en større men mer langsiktig gevinst. Samarbeid kan i enkelte sammenhenger også skape konflikter mellom aktørene, og det er gjerne her spillteorien kommer inn i bildet. Her kan et eksempel være at aktørene i et

sameie har forskjellige ønsker rundt hvordan et vald skal leies ut. Det vil si at de ikke har felles målsettinger rundt videreutvikling, og dermed ikke kan maksimere nytten.

2.2.4 Sameie

I følge Sameielovens § 1 første ledd er et sameie *”der to eller fleire eig noko saman på ein slik måte at retten deira er rekna i partar etter delings- eller høvetal”* (Norges lover 2003). Loven regulerer forhold i alle typer sameier, med visse unntak for realsameier, og loven omfatter det tingsrettslige sameiet.

Ulike sameieformer kan grupperes etter hvordan forholdet mellom partene er organisert. Det er viktig å skille mellom personlig sameie og realsameie. Personlige sameier kjennetegnes ved at andelene ligger til den enkelte person, mens de i et realsameie er knyttet til eiendomsretten til et bruk. I et realsameie har andels- og bruksretthaverne i prinsippet rett til å bruke sameiet i samsvar med deres andel i det. Det er ikke et felles matrikulært registreringssystem for sameier. Realsameier er ikke registrert selvstendig i GAB (grunneiendoms-, adresse- og bygningsregister) eller grunnboka. De er altså ikke definert som egne objekter i motsetning til personlige sameier (Mykland 1998).

Den eldste og mest omfattende gruppen av realsameie, er sameier mellom landbrukseiendom. Det er vanlig å foreta en todeling av realsameier; de tilfeller der grunnen ligger i sameie, og de mer ufullstendige sameieformene hvor grunnen er særeie, men med flere rettighetshavere til en ”rettighet” eller ressurs, altså at det foreligger en felles bruksrett. Blant de grunneierne vi har intervjuet, var det stort sett sameier med en felles fiskerett.

Det er videre vanlig å dele realsameiene inn i to hovedgrupper, både for sameiere i grunnen og felles bruksrett (etter Mykland 1998):

- Sameie mellom bruk på en matrikkelgård – engårdssameie.
- Sameie mellom bruk på flere matrikkelgårder – flergårdssameier.

Forskjellen på de to sameieformene er størrelsen, og hvordan de har oppstått. Engårdssameier har oppstått som et resultat av en ufullstendig gårddeling, hvor innmarka har blitt delt i ulike teiger, og utmarka ligger igjen i fellesskapet mellom brukene på matrikkelgården. Hvert bruk har fått en ideell andel i sameiet som står i forhold til brukets skyld.

Flergårdssameier har oppstått ved at flere matrikkelgårder eller bruk har vunnet eiendomsrett til det samme området, eksempelvis ved kjøp.

Skyld er et begrep for sameiere, og benyttes som fordelingsgrunnlag for andeler i sameiet. Ofte er det ikke klar sammenheng mellom andelene i sameiet og utnyttelsen av ressursen. Dette gjelder særlig ressurser liten økonomisk betydning som for eksempel beite og fiske (Mykland 1998).

I følge sameieloven § 2 skal skyld benyttes i unntakstilfeller når sameiet ikke har blitt enige om annen fordeling, og sameiene står fritt til å bruke en annen fordelingsnøkkel (Norges lover 2006).

Skyld har sitt opphav i leieforhold; i det økonomiske forholdet mellom jordeier og jordleier ga skyld uttrykk for den ytelse jordleieren skulle betale til jordeieren. Skylden fortalte på den måten om bruksavkastning. Etter hvert som staten ble etablert, og med den innføringen av skatt, ble også skylden tatt i bruk som grunnlag for utregning av skatt. Slik ble skylden også skatteskuld (Mykland 1998).

Sameier kan oppstå ved avtale, som gave eller testament, eller at man ut fra gammel sedvane mener man er i et sameie (Falkanger 1978).

2.2.5 Jordskiftets rolle i laksefisket

Jordskifte går ut på å endre eier- og/eller bruksforhold for å skape en bedre og mer effektiv utnytting av faste eiendommer. Dette kan for eksempel skje ved å endre eiendomsgrenser, avløse bruksretter, oppløse sameier eller ved å gjøre vedtak om felles tiltak i et område. Jordskifteretten er særdomstol på området.

Jordskifteloven inneholder virkemidler for å bedre økonomisk utbytte ved drift av eiendommer og reparere de ulempene uklare og utjenlige eiendomsforhold skaper. Ved jordskifte klarlegger og fastlegger jordskifteretten rettsforhold mellom eiendommer i et område. Tvister blir avgjort ved dom eller rettsforlik (Regjeringen 2007). Hvis rettighetshavere er enige om andelsfastsettelsen, formaliseres andelsfordelinga i en bindende avtale. Dersom rettighetshaverne ikke blir enige kan den enkeltes andel i fisket fastsettes av jordskiftedomstolene. Jordskifteretten fastsetter andeler, foretar bruksordning og løser tvister om eiendomsrett, bruksrett og lignende (Norske Lakseelver 2006).

Etter jordskifteloven holder det at en rettshaver vil ha jordskiftesak. For å kreve sak må en være part i saken, altså en rettighetshaver. Etter at jordskifteretten har avsagt dom kan de trekkes inn igjen på et senere tidspunkt for å avklare enkeltspørsmål som har kommet fram under videre arbeid (Norske Lakseelver 2006).

Jordskifte er i denne oppgaven spesielt aktuelt der fiskerettshavere og grunneiere er i sameier i forbindelse med laksefiske, eller der grenser er svært uhensiktsmessig og til skade for en eller flere grunneiere.

3.0 METODE

Formålet med denne oppgaven er som nevnt å undersøke syn på og holdninger til hva et godt laksevald er sett i fra sportsfiskere og grunneierens ståsted. Vi trengte derfor data fra disse to gruppene.

Det finnes hovedsaklig to typer metoder for innhenting av data; kvalitativ og kvantitativ metode. Hvilken som blir brukt avhenger av hva slags spørsmål og problemstillinger en vil ha besvart. Ved kvantitativ metode får man data i form av tall, mens man ved kvalitativ metoder får data i form av tekst. Begge disse typene data blir brukt til å tilegne seg kunnskap, men bruksområdet varierer og det er fordeler og ulemper med begge to.

3.1 Valg av metode

I denne oppgaven er det blitt brukt både kvantitativ- og kvalitativ tilnærming til problemstillingen. Kvantitativ for å belyse fiskernes ønsker og preferanser, og kvalitativ for å belyse grunneierens ønsker og preferanser. Kvantitativ analyse ble valgt fordi vi ønsket å fange opp flest mulig forskjeller mellom fiskernes preferanser, og den kvalitative analysen ble brukt for å fange opp noen grunneierens bevissthet rundt vald og valdutføringsproblematikk.

Oppgaven er hovedsaklig basert på primærdata hentet inn ved kvalitative og kvantitative undersøkelser. Data har blitt samlet inn ved hjelp av spørreundersøkelse og personlig intervju. Disse dataene har blitt supplert av sekundærdata for å skape forståelsesgrunnlag for primærdataene.

Fra før var vår kunnskap om laksefiske begrenset til noen få forelesninger. Før vi begynte med oppgaven måtte vi derfor sette oss inn i problemstillinger knyttet til laksefisketurisme og forvaltning av laksevald. Dette ble gjort ved å lese litteratur

om temaene og snakke med fiskere under feltarbeidet. De kvantitative og kvalitative dataene har blitt supplert med denne teorien og forståelsesrammen.

3.1.1 Undersøkelsens validitet og reliabilitet

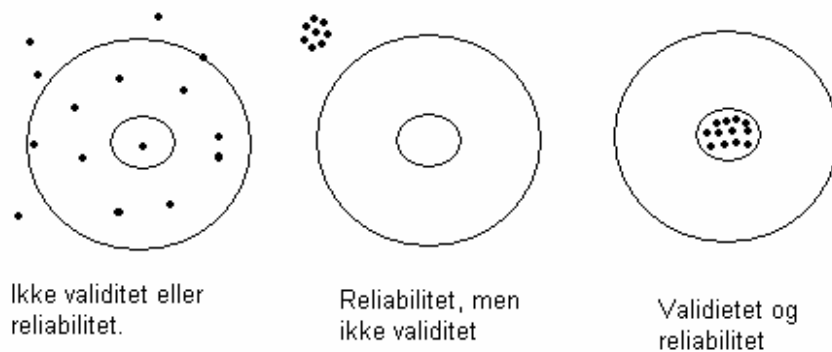
De dataene en får inn gjennom kvalitative og kvantitative metodeundersøkelser gir grunnlag for anskaffelse av kunnskap, empiri, der empiri er registreringer eller representasjon av virkeligheten. Dette kan være i form av notater, bilde- og lydopptak eller lignende. I forbindelse med undersøkelser er det viktig å være kritisk til fremgangsmåte og resultater. En undersøkelse bør oppfylle to krav; 1) empirien må være valid og 2) empirien må være reliabel (Jacobsen 2005).

Resultatene er valide når de er relevante i forhold til formålet ved undersøkelsen. Det vil si at en måler det som er meningen en skal måle. Resultatene kan videre beskrives ved intern validitet eller ekstern validitet. Intern validitet er graden av at konkurrerende forklaringer kan forkastes. Ekstern validitet vil si i hvilken grad de kausale sammenhengene kan generaliseres til personer og miljø utenfor undersøkelsen (McDaniel & Gates 2006). Om undersøkelsen er gyldig avhenger av dens kvalitet der resultatene må sjekkes kontinuerlig, utspørres og tolkes teoretisk (Kvale 1997).

Reliabilitet sier noe om man kan stole på at de resultatene en får er riktige. Et viktig spørsmål å forholde seg til er om en gjentakelse av undersøkelsen vil gi de samme svarene (McDaniel & Gates 2006). Dataene er generaliserbare når det man måler hos noen få også gjelder for flere (Jacobsen 2005) (figur 7).

Det er viktig at de resultatene undersøkelsene gir er etterprøvbare. For vår del betyr dette at dersom undersøkelsene vi har foretatt blir repetert, forventes det at resultatene vil forekomme noenlunde likt de vi fremstiller. Med dette menes at respondentene, fiskerne og grunneierne, representerer et utvalg i populasjonen som gjør at vi kan generalisere resultatene, samt at undersøkelsen forholder seg

til formålet. For eksempel: vil grunneiere og fiskere svare det samme ved en senere gjentakelse av undersøkelsene?

Figur 7. Validitet og reliabilitet.

Representativitetsønsket var til stede i begge undersøkelsene, men den kvantitative undersøkelsen er mer representativ enn den kvalitative da utvalget er større. Grunnen til at vi kan si at grunneierundersøkelsen innfrir en viss representativitet er fordi vi bevisst gikk inn for å intervju grunneiere med forskjellige eiendomsforhold.

3.2 Kvantitative undersøkelser

Kvantitative undersøkelsesmetoder fokuserer, som navnet tilsier på kvantitet; stor mengde data og informasjon. Ved denne type undersøkelser studerer man mange objekter og forsøker og si noe om dem som gruppe (Universitetet i Oslo 2007). Kvantitativ undersøkelsesmetode gir data som kan tallfestes, og en kan bruke statistiske tester for å underbygge de svarene en får. Siktepunktet med kvantitative undersøkelser er å skaffe til veie en representativ oversikt over generelle forhold. Utvalget ved slike undersøkelser er ofte stort og resultatene presenteres ved hjelp av tabeller og grafikk (McDaniel og Gates 2006).

3.2.1 Bakgrunnskunnskap

Den bakgrunnskunnskapen vi hadde om kvantitative undersøkelsesmetoder var gjennom arbeid i kurs ved universitet og høyskole. I tillegg var kunnskapen om laksefiske relativt lav. Vi ble tidlig i prosessen tilknyttet NINA og det var ansatte der, med innspill fra oss, som utarbeidet spørreskjemaet som ble brukt sommeren 2006.

3.2.2 Spørreskjema

Kvantitative undersøkelser kan omfatte blant annet spørreskjema. Spørreskjemaet som ble brukt i denne oppgaven ligger som vedlegg 1. Spørreundersøkelser blir brukt for å få kunnskap om hvorfor folk gjør ting, hvordan folk tenker og hvem som gjør hva (McDaniel & Gates 2006). Spørreundersøkelsens anvendelse er avhengig av utformingen av spørreskjemaet. Som for eksempel lengde, type spørsmål (åpne, lukkede, skala), layout, rekkefølge på spørsmål og lignende. Spørreundersøkelser kan bli foretatt på stedet/ansikt til ansikt-intervju, e-post, telefon, internett, eller en kombinasjon av disse.

3.2.3 Gjennomføring av spørreundersøkelsen

Undersøkelsen ble foretatt blant sportsfiskere i 4 elver rundt Trondheimsfjorden; Gaula, Orkla, Stjørdalselva og Verdalselva. Spørreskjemaet fantes både på norsk og engelsk. Undersøkelsen skulle gjennomføres ved 'på stedet/personlig-intervju', og gikk ut på å få innsikt i fiskernes oppførsel, holdninger og preferanser i forhold til fiske. Skjemaet skulle gi grunnlag for innhenting av data om dette og testing av forskjellige relasjoner mellom ulike grupper av fiskere.

Styrken ved personlig intervju er at man får en høy respons, fullstendige og sammenlignbare besvarelser. Man har heller ingen behov for å definere

populasjonen på forhånd, noe man måtte gjort dersom man ville gjennomført spørreundersøkelsen gjennom for eksempel telefonintervju, e-post eller postalundersøkelse. Ulempen ved personlige intervjuer er at de er dyre å gjennomføre, og krever arbeidskraft til utførelse (National Research Council, 2006).

Grunnen til at spørreskjemaet ble levert ut til fiskere ansikt til ansikt, er at dette var den metoden som ville gi best respons, samtidig som denne måten å få inn data på inkluderer et større utvalg i populasjonen, sammenlignet med for eksempel telefonintervju eller internettundersøkelse. Denne metoden ble også valgt fordi det ikke finnes noe godt register over fiskere i undersøkelseselvene.

3.2.4 Utvalg / valg av informanter

Respondenter ble skaffet ved at en oppsøkte plasser langs elva der det var laksefiskere. Dette var for eksempel campingplasser, utleiehytter på private vald og fiskeplasser med gapahuker. På denne måten møtte en fiskerne på "deres" premisser og fiskerne fikk et ansikt å knytte seg til. Vi håpet at dette var med på å gjøre de mer tilbøyelige til å fylle ut spørreskjemaet.

Vi la på forhånd en plan om hvilke elver vi skulle besøke til hvilke tider (hverdag/helg, dag/ettermiddag). Dette gjorde at det ble en viss randomisering. Denne måten var også mer kostnadseffektiv enn om vi hadde reist rundt på måfå.

Dette gjorde at utvalget ble et ikke-sannsynlighetsutvalg, en mellomting mellom bekvemmelighetsutvalg og selvseleksjon. Bekvemmelighetsutvalg innebærer at man velger ut de som er lettest å få tak i. Selvseleksjon er en form for bekvemmelighetsutvalg og kjennetegnes ved at det er respondentene selv som velger om de vil delta eller ikke. Dette gjør at utvalget ofte ikke blir representativt for populasjonen. Ved denne metoden får en kun tak i de som har hørt om

undersøkelsen, eller i vårt tilfelle de vi møtte i elva. De som velger å svare er gjerne de som har sterke meninger om temaet (Jacobsen 2005).

Det var allikevel viktig for oppgaven å fange opp ulike segmenter av fiskere, noe vi anser vi har gjort ved måten vi arbeidet på. Vi kan ikke si noe om størrelsen på de ulike utvalgene, men antar at delutvalgene speiler atferd og holdninger for gruppen.

3.2.5 Målenivåer i spørsmålene

Spørsmålenes målenivå henspeiler hvor mye informasjon de inneholder (Jacobsen 2005). Ulike spørsmål gir grunnlag for ulike kategoriseringer på forskjellige nivå. Det er vanlig å skille mellom fire målenivåer; nominal nivå, ordinal nivå, intervall nivå og forholdstall nivå. Disse har forskjellige målenivå som vil gi ulik kategorisering av respondentene (McDaniel & Gates 2006).

Nominal nivå

På nominal brukes nivå svarene som grunnlag for å identifisere og kategorisere objekter, individer, hendelser eller grupper. Dette er med på å bestemme likheter og/eller ulikheter. Svarene blir brukt til å si noe om frekvens og/eller prosenter. Et eksempel på et spørsmål som gir nominal nivå, er om man er mann eller kvinne, fluefisker eller markfisker (Hellevik 2002), jfr. spørsmål 32 i spørreskjemaet (vedlegg 1).

Ordinal nivå

På ordinal nivå rangeres respondentenes svar, men de sier ikke noe om forhold mellom punktene. I tillegg til å identifisere gir dette informasjon om rekkefølgen av noen karakteristikk anskaffet ved en hendelse, objekt eller lignende. Svaralternativ på ordinal nivå kan fortelle om noen liker noe mer eller mindre, men sier ingenting om hvor mye mer eller hvor mye mindre. Respondentenes svar blir rangert etter for eksempel inntekt der svaralternativene er høy, middels

eller lav inntekt. Ordinalnivå gir grunnlag for å beregne median (McDaniel & Gates 2006), jfr. spørsmål 26 i spørreskjemaet (vedlegg 1). Dette spørsmålet sier noe om fiskernes preferanser i forhold til valdutforming.

Intervall nivå

Besitter alle egenskapene ved nominal- og ordinal nivå i tillegg til å vite intervaller mellom punkter etter hverandre, men har ikke noe nullpunkt. Det gir grunnlag for å rangere svarene, si noe om hvor mye større en verdi er i forhold til en annen, og å bestemme likheter mellom intervaller. Disse dataene blir brukt til å måle komplekse konsepter og konstruksjoner. For eksempel grad av kunnskap om merker. Dataene kan presenteres som gjennomsnittsberegninger og variasjoner/endringer (McDaniel & Gates 2006). Spørsmål 26 er et eksempel på et spørsmål som strengt tatt er på ordinal nivå, men blir i analysene behandlet som et spørsmål på intervall nivå.

Forholdstall nivå

Besitter alle egenskapene til de ovenstående nivåene i tillegg til at det har et nullpunkt. Det gir derfor mening å sammenligne forholdet mellom ulike enheter. Forholdstall nivå gir grunnlag for å rangere, sier noe om hvor mye større en verdi er i forhold til en annen og har et naturlig nullpunkt. Målenivået blir brukt til å bestemme likheter mellom andeler. Målenivå med forholdstall er et godt verktøy når presise instrument er tilgjengelige (salg, antall presise ankomster og lignende) (McDaniel & Gates 2006), jfr. spørsmål 35 i spørreskjemaet (vedlegg 1). Spørsmålet ber fiskeren om å oppgi hvor mange års utdanning han/hun har.

Åpne spørsmål

Åpne spørsmål har vanligvis et begrenset bruksområde i kvantitative spørreundersøkelser. Dette kommer av at disse svarene ikke lar seg måle i tall og er vanskelig å håndtere i forhold til resten av undersøkelsen. Har en hundre respondenter kan en potensielt få hundre ulike svar, jfr. spørsmål 33 i

spørreskjemaet, hvor respondenten blir bedt om å oppgi hvor vedkommende bor. Slike svar må kodes om i kategorier før de kan presenteres samlet.

3.2.6 Analyse av kvantitative data

Analysen av dataene fra spørreundersøkelsen ble gjort i SPSS, et dataprogram for statistiske analyser (Gaur & Gaur 2006). Statistiske tester som ble brukt var analyse av varians (ANOVA) og faktor analyse. I tillegg ble det brukt krysstabeller og frekvenstabeller.

Frekvenstabell

Frekvens tabeller er et av de enkleste analyseverktøyene i SPSS, og oppgir antall observasjoner med en gitt verdi. Vi kan altså ikke si noe mer enn antall og prosent som har svart på de ulike variablene ved hjelp av frekvenstabeller (George & Mallery 2007). Frekvenstabell er for eksempel blitt brukt for å framstille score på spørsmål 6 og 26 (vedlegg 1). En frekvenstabell kan for eksempel være en tabell som viser antall fiskere som er intervjuet i hver av elvene. For å fremstille frekvenstabellene på en oversiktelig måte, har vi valgt stolpediagrammer. Stolpediagrammene visualiserer og understreker frekvenstabellene på en enkel og forståelig måte, og det benyttes ikke statistiske analyser.

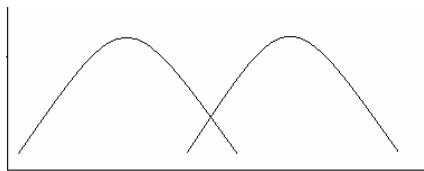
Krysstabell

Krysstabeller blir brukt for å studere sammenhengen mellom to variabler, de viser antall "forekomster" ved ulike kombinasjoner av verdier hos to kategoriske variabler, og er en enkel måte å framstille data. Krysstabell er velegnet når variablene er kategoriske og kun har et fåtall mulige verdier. En krysstabell vil differensiere i større grad enn en frekvenstabell (George & Mallery 2007). Vi har blant annet brukt krysstabell for å vise hvor lang skolegang fiskerne har mot hvordan de vurderte sine kunnskaper og erfaringer som laksefisker. Krysstabellen som er blitt lagd er analysert visuelt.

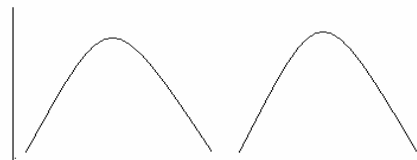
Signifikansnivå

Signifikansnivå (p) på 0,05 ble benyttet for å vurdere statistisk sikre forskjeller mellom grupper. $P < 0,05$ er en standard inndeling som definerer konfidensintervallet slik: $\text{gjennomsnitt} \pm 1,96 \text{ Standardfeil (S.E.)}$. Vanligvis forekles konfidensintervallet til $\pm 2 \text{ S.E.}$ Dersom konfidensintervallene mellom gruppene som sammenlignes ikke er overlappende, er forskjellene signifikante (figur 8). Hvis sannsynligheten (p) er under 0,05, er det under 5 % sjanse for at forskjellen som vi har funnet mellom gruppene i undersøkelsen skyldes tilfeldigheter.

*Ingen signifikans da
konfidensintervall overlapper
hverandre*

*Signifikans siden konfidensintervall
ikke overlapper hverandre*

Figur 8. Signifikans

Analyse av varians (ANOVA) og en-veis variansanalyse

ANOVA analyse anvendes for å sammenligne gjennomsnittet for mer enn to populasjoner. ANOVA finner hoved- og interaksjonseffektene av klassifisering eller uavhengige variabler hos en eller flere avhengige variabler. En en-veis variansanalyse ser på variansen til en variabel, som påvirkes av en annen variabel (segmenteringsvariabel). Variansanalysen sammenligner gjennomsnittsverdier (gjennomsnittscore, vi har benyttet en 5-delt skala) mellom kategoriene. Vi har brukt land, aldersgrupper, fiskeredskap og hvilken elv som segmenteringsvariable. En-veis variansanalyse med Bonferronis korreksjon er brukt for å justere for flere sammenligninger (multippel testing) mellom kategoriene i segmenteringsvariablene. Det er da mulig å lese direkte ut hvilke av kategoriene i segmenteringsvariablene som er signifikant forskjellige (Gaur &

Gaur 2006). En-veis variansanalyse ble mye brukt under analysearbeidet av spørsmål 26 (vedlegg 1).

Segmenteringsvariable (uavhengige variable)

De segmenteringsvariablene vi valgte å bruke i analysearbeidet var land, aldersgrupper, hvilken elv spørreskjemaene ble besvart i, redskap og erfaring/kunnskap. Land variabelen valgte vi å dele inn i Norge, Skandinavia og Europa+USA(1). Bakgrunnen for denne inndelingen var at vi ville ha en egen variabel for Norge. Det ble derfor naturlig å segmentere resten av Skandinavia i en egen gruppe. Grunnen til at Europa+USA(1) ble slått sammen til en gruppe var at disse landene alene utgjorde såpass få respondenter at det ikke ville være hensiktsmessig å presentere de alene.

Alderklasse inndelingen ble gjort for å gjøre dataene mer leselige. Vi valgte å dele inn i aldersgrupper eller livsfase, der klassen 'opp til 24 år' karakteriseres som "de uten forpliktelser", '25-44 år' karakteriseres som "småbarnsfasen", '45-64 år' som "etablertfasen" og '65 år og eldre' som "seniorfasen".

Vi valgte også å bruke hvilken elv spørreskjemaene ble besvart i som segmenteringsvariabel. Denne segmenteringsvariabelen ga oss muligheten til å segmentere mellom de ulike elvene.

Hva slags redskap fiskerne foretrakk å bruke ble også brukt som en segmenteringsvariabel under spørsmål 26. Denne variabelen ble delt inn i fire kategorier *sluk/spinner/wobbler*, *mark*, *flue med snøre som kastevekt* og *flue med kastedupp*. Segmenteringsvariabelen ble brukt for å se om det var forskjeller mellom hvilket redskap fiskerne foretrakk å fiske med og om dette gjorde utslag i forhold til valdutforming.

Den siste segmenteringsvariabelen vi valgte å bruke var hva slags kunnskaper og erfaringer fiskerne mente de hadde om laksefiske. Denne variabelen ble delt

inn i tre kategorier *grunnskole, videregående skole og høyskole- eller universitets utdanning* og ble benyttet for å si noe om hvor høyt kunnskaps- og erfaringsnivå fiskerne selv mente de hadde i forhold til deres preferanser for vald.

Faktoranalyse med varimax rotasjon

Faktor analyse er en teknikk brukt når forskeren vil identifisere et mindre antall faktorer under et stort antall observerte variabler. Denne type analyse blir brukt for å utvikle objektive instrumenter for å måle variabler som ikke kan observeres i virkeligheten (Gaur & Gaur 2006).

En faktoranalyse forsøker å identifisere underliggende dimensjoner, eller faktorer, som forklarer mønster i korrelasjoner innen et sett av variable. Disse variablene kan vi vanligvis ikke se direkte uten å korrelere alle variablene mot hverandre. Faktoranalyse er mye benyttet for å identifisere et fåtall faktorer/dimensjoner som forklarer mesteparten av den observerte variansen innen et sett av mange variable. Hver faktor/dimensjon bør inneholde 3-4 ledd (i vårt tilfelle utsagn). Faktoranalyse ble brukt på spørsmål 26 i spørreskjemaet. Varimax rotasjon minimerer antall variabler med høye faktorladninger innen hver faktor (underliggende dimensjoner). Denne metoden forenkler fortolkningen av faktorene/dimensjonene (George & Mallery 2007). Dette var hensiktsmessig med spørsmål 26 som er det viktigste i forhold til problemstillingen i oppgaven.

3.2.7 Fordeler/ulempes ved kvantitativ undersøkelse

Fordelen med spørreskjema er at det er mulig å nå et stort utvalg som gjerne er geografisk spredt. Kostnadene ved bruk av spørreskjema er relativt konstante, det vil si at selv om utvalget er stort, vil ikke nødvendigvis kostnadene øke. Spørreskjema åpner for muligheten til å være anonym, noe som kan føre til ærligere svar (Amundsen et. al 2004).

Ulempene med spørreskjema er at spørsmålene som blir stilt er fastlagte og har ofte flere svaralternativer. Spørreskjemaet må tilpasses de gruppene som skal være med i utvalget, noe som kan være vanskelig dersom det er flere grupper som skal belyses. Da spørreskjemaet ikke bør være for langt må en ofte begrense antall variabler. Dette gjør at en ikke kommer i dybden på problemstillinger og en får heller ikke informasjon om motivasjon og handlinger (Amundsen et. al 2004).

3.2.8 Feil

Det finnes ingen perfekt undersøkelsesmetode. Alle forskningsprosesser vil ha feil, svakheter og være upresise. Derfor er det viktig å gjøre rede for hvilke svakheter som kan være knyttet til resultatene av en undersøkelse (Jacobsen 2005).

Spørreundersøkelser har som mål å skaffe til veie informasjon fra mange forskjellige grupper i en populasjon. Målet er å komme til slutninger om total populasjonen basert på et utvalg av den. Det finnes to hovedtyper feil ved innhenting av data ved hjelp av kvantitative metoder; tilfeldig utvalgsfeil eller systematiske feil.

Tilfeldig utvalgsfeil er alltid til stede ved en undersøkelse på grunn av tilfeldige variasjoner. Tilfeldige variasjoner er forskjellen mellom verdien i utvalget og den reelle verdi av gjennomsnitts – populasjonen. Denne typen feil vil aldri la seg eliminere, men kan minskes ved å øke størrelsen på utvalget (McDaniel & Gates 2006).

Systematiske feil er et resultat av problemer eller mangler i forskningsdesignen. Under systematiske feil finner en dekningsfeil (for eksempel hvis utvalget er trukket fra et for lite område), seleksjonsfeil (når en for eksempel har feil utvalg/seleksjon av deltakere i undersøkelsen), prosedyre feil og målefeil

(forskjellen mellom den sanne verdien og informasjonen en har fått tak i) (McDaniel & Gates 2006). En seleksjonsfeil som kan ha forekommet når vi leverte ut spørreskjemaet til fiskere, var at det kan ha blitt en overvekt av fiskere med ukeskort. Dette fordi de oppholdt seg på samme sted en uke, og var lettere å oppsøke enn for eksempel de med døgnkort.

En annen feilkilde knyttet til spørreundersøkelser er sosialt-ønskelig skjevhet. Denne typen feil kommer som en følge av at respondentene ønsker å framstå annerledes enn de egentlig er. Respondentene kan gjøre dette bevisst eller ubevisst (Brace & Nancarrow 2000). Dette kan komme frem i for eksempel spørsmål 4 i spørreskjemaet (vedlegg 1), hvor fiskerne blir bedt om å vurdere sin kunnskap og erfaring som laksefisker.

Vi vil presisere at temaet valdutforming er lite undersøkt tidligere, noe som kan medføre mer feil og problemer enn mer kjente temaer.

3.3 Kvalitative undersøkelser

Grunnen til at det ble brukt en kvalitativ undersøkelse på grunneiere var tid og de ressursene vi hadde til rådighet. Videre var det interessant å benytte oppgaven til å gjøre seg kjent med både kvantitativ og kvalitativ metode. Kvalitative undersøkelser fokuserer på kvalitet. I slike undersøkelser belyses enkelttilfeller nøye og gir grunnlag for å si noe om disse. Denne typen undersøkelse er nyttig når en skal finne ut hvorfor og hvordan ting skjer i praksis (Universitetet i Oslo 2007). Kvalitative metoder gir data i form av tekst, der datainnsamlingen foregår ved hjelp av feltobservasjoner, fokusgrupper, samtaleintervjuer og lignende (McDaniel & Gates 2006).

Intervju er en prinsipiell metode for å skaffe kvalitative data. Intervju gir respondenten mulighet til å utdype sine svar, forklare og komme med personlige

oppfatninger, samtidig gir det intervjueren mulighet til å få større klarhet i svarene (Seaton & Bennet 1996).

Intervjuundersøkelsen kan etter Kvale (1997) deles inn i syv metode stadier

1. tematisering; formulere formålet med undersøkelsen. Forestille seg forskningsobjektene og formulere problemstilling
2. planlegging av undersøkelsen slik at den belyser problemstillingen(e).
3. selve intervjuet; utføres med grunnlag i en intervjuguide (vedlegg 2).
4. transkribering; overføre muntlige svar til skriftlig.
5. analyse på bakgrunn av formål og emne.
6. verifisering, studiens generaliserbarhet, validitet og reabilitet.
7. Rapport

3.3.1 Bakgrunnskunnskap

Vi hadde aldri tidligere benyttet et personlig ansikt til ansikt intervju. Dette gjorde at vi måtte sette oss inn i denne forskningsmetoden. Dette ble gjort ved å lese litteratur vi fant på temaet. Denne opparbeidede kunnskapen ble så brukt til å utforme en intervjuguide til bruk i under intervjuene.

3.3.2 Intervjuguide

Det ble utarbeidet en intervjuguide med aktuelle temaer for intervjuene. Dette ble gjort slik ingen tema skulle bli glemt. Hensikten med en intervjuguide er å få struktur på intervjuet slik at resultatene blir systematisert og dermed lettere å håndtere. Hovedtemaer for intervjuguiden var; *relasjon, laksefiske, valdutforming, kunder og produkt og samarbeid*.

3.3.3 Valg av informanter

Før vi valgte informanter ble det tatt kontakt med Rune Krogdahl i Orklaguiden for å få tips til hvilke grunneiere som kunne være aktuelle i Orkla. Deretter ble det ringt til de aktuelle grunneierne for å høre om de ville la seg intervju og avtale tidspunkt for intervju. Det ble gjort ni intervjuer for å få et utvalg bestående av forskjellige typer eierformer og valdutforming slik at en kunne ta tak i ulike problemstillinger knyttet til oppgaven. Vi valgte å ta alle intervjuene i Orkla av kostnadsmessige og tidsbesparende grunner.

3.3.4 Intervjuene

Intervjuene ble gjort ansikt til ansikt, dette for å skape god kontakt. Intervjuene ble gjort i respondentenes eget hjem slik at de skulle føle seg mer avslappet. Uvante omgivelser kan ofte ha negativ innvirkning på respondentenes svar (Dalen 2004).

Vi ble godt mottatt av alle respondentene. Før intervjuet presenterte vi oss og forklarte formålet med besøket. Under noen av intervjuene ble det brukt diktafon, men enkelte var ikke bekvemme med dette, så det ble også skrevet notater under alle intervjuene. Siden vi var to stykker var ikke dette noe problem, da vi fordelte oppgavene om hvem som intervjuet og hvem som noterte. På denne måten beholdte vi flyten i samtalen. Bruk av intervjuguiden varierte noe ettersom grunneierne kom inn på ulike temaer på egenhånd.

Lengden på intervjuene varierte ettersom hvor engasjerte grunneierne var i de temaene vi tok opp. Alle var svært behjelpelige. Vi prøvde bevisst å la respondentene snakke mest mulig selv slik at vi ikke påvirket svarene i stor grad. Der vi fant det nødvendig fulgte vi opp med spørsmål.

3.3.5 Analyse av kvalitative data

Analyse av kvalitative data vil dreie seg om tre ting (Jacobsen, 2005):

- Å beskrive
- Å systematisere og kategorisere
- Å sammenbinde

Beskrive

Her dreier det seg om å beskrive det materialet som ble samlet inn gjennom intervjuene. Dette ble gjort ved at grunneiernes svar ble transkribert inn i intervjuguiden etter intervjurunden mens inntrykkene fortsatt var ferske. Gjennom denne prosessen fikk vi god oversikt over intervjumaterialet. Resultatene ble systematisk satt opp slik at det ble lettere å sammenligne dataene.

Systematisere og kategorisere

Vi har valgt å bruke hovedoverskriftene i intervjuguiden som kategorier når vi fremstiller resultatene av innsamlet informasjon. På denne måten blir den overflødige og uoversiktlig informasjon redusert og en sitter igjen med mer konkrete svar og oversiktlig stoff til videre bearbeiding. Det blir brukt tabeller for å forenkle framstillingen av besvarelsene.

Sammenbinde

Sammenfattingen av innsamlet data blir så skriftlig fremstilt under hver kategori. Dette gjør også diskusjonsprosessen lettere i ettertid, da det vil fremstilles på en mer oversiktlig måte, og dataen kan tolkes og ordnes etter hva som har blitt sagt i intervjuene.

3.3.6 Fordeler/ulempes ved kvalitativ undersøkelse

Fordelen med kvalitative teknikker er at informasjon om motiv og meninger er lett tilgjengelig. En kan få informasjon man tidligere ikke har tenkt på, problemer kan

utforskes og defineres bedre, og personlig eller sensitiv informasjon blir lettere å håndtere (Seaton & Bennet 1996).

Personlig intervju har det fortrinn at en har direkte ansiktskontakt med respondenten og intervjueren kan styre situasjonen bedre enn ved andre metoder. Intervjueren får respondentens fulle oppmerksomhet og konsentrasjon (TNS gallup 2007) og svarene blir dermed ofte bedre. Intervjuformens styrke er at den fanger opp intervjuobjektens forskjellige oppfatninger og gir mangfoldige svar. Formålet med et kvalitativt forskningsintervju er å få respondentens perspektiv og å forstå dette (Kvale 1997).

Ulempen med kvalitative undersøkelsesteknikker er at dataene er subjektive og derfor vanskelige å tolke og ikke så solide. Forskjellige forskere vil få ulik respons, og kvaliteten på de innhentede dataene er relatert til hvor dyktig forskeren(e) er (Seaton & Bennet 1996). I tillegg kan ofte intervjueren påvirke svarene til respondenten. Det er derfor viktig å styre samtalen med nøkkelord slik at en ikke dirigerer for mye og dermed går glipp av informasjon som kan ha kommet fram (teknisk ukeblad 2007). Utvalget vil også ha betydning for dataene en får inn. En annen ulempe med kvalitative undersøkelser er at resultatene ikke nødvendigvis er gyldige for en større populasjon, i vårt tilfelle 'alle grunneiere i Orkla'. Dataene er dermed ikke generaliserbare.

4.0 RESULTATER

I dette kapitlet vil vi fremlegge resultatene fra våre undersøkelser. De fremstilles på en kort og nøktern måte, og vil ikke diskuteres i noen særlig grad før i diskusjonskapitlet.

4.1 Resultat kvantitativ analyse

Vi vil nedenfor presentere de resultatene vi har kommet fram til ved hjelp av analyser basert på svar på spørreskjemaet (vedlegg 1). Resultatene ble punchet etter endt undersøkelse og analysene ble foretatt i SPSS. Fremstillingene skjer i form av tabeller og figurer, med tekstkommentarer. I tabellene blir det kun fremstilt de faktorene som har signifikans, da vi mener at tabellene blir for store og uoversiktlige dersom vi skulle fremstilt dem med alle resultatene. I tillegg mener vi at det vi fremstiller i tabellene er det som er viktig og mest hensiktsmessig å ta med i forhold til vår oppgave og problemstilling. Der vi henviser til eksempelvis 'spørsmål 6', refererer vi til spørsmål 6 i spørreskjemaet (vedlegg 1).

Analysene viste at det var forskjeller mellom de gruppene vi satte opp mot hverandre, noen steder mer enn andre. Aldersfordelingen ble som forventet i elvene. De fleste fiskere mener at deres kunnskapsnivå er som gjennomsnittet. Omtrent halvparten av de som har svart på undersøkelsen er nordmenn, den andre halvparten fra Skandinavia for øvrig, og kun en liten prosentandel fra andre land. Det kom frem flere forskjeller mellom valg av fiskeelv og hvor de som fisket kom fra, og dette fant vi interessant.

Ved analyser av "Vald og valdutforming" (spørsmål 26) i spørreskjemaet kom flere ulikheter frem. Vi ble overrasket over at det ikke var flere forskjeller mellom aldersgruppene og deres preferanser for valdutforming, og at det ikke var flere forskjeller mellom fiskernes erfarings- og kunnskapsnivå i forhold til deres

preferanser. Det er klare forskjeller mellom hvilket land fiskerne kommer fra og hvilke preferanser de har til utforming av vald. Det samme gjelder hvilken elv fiskerne har fylt ut skjemaet. Hva slags redskap fiskerne bruker sier noe om hvordan et vald bør være utformet, og vi legger frem hvilke tre preferanser fiskerne kategoriserer som viktig, nest viktigst og tredje viktigst som burde rettes på ved det valdet de fisker på.

Til slutt legger vi fram resultatene av en faktoranalyse av spørsmål 26 i spørreskjemaet. Her kom det frem fire viktige dimensjoner som fiskerne synes er vesentlige for utformingen av et vald. De viktige dimensjonene er *ryddighet*, *valdutforming*, *skilting/omgivelser* og *fiske*.

4.1.1 Nærmere om utvalget

Til sammen var det 538 personer som svarte på spørreskjemaet i elvene Gaula, Orkla, Stjørdalselva og Verdalselva. Spørreskjemaet bestod av 39 spørsmål og skulle dekke en rekke formål i prosjektet som det inngår i. Våre resultater er basert på 8 av disse spørsmålene. Disse spørsmålene var de vi synes kunne gi oss mest mulig relevant informasjon ut i fra vår problemstilling, og gi økt kunnskap om de forskjellige fiskerne i elvene.

Spørsmålene vi har valgt å studere er følgende:

Segmenteringsvariable:

- Hvilken elv fisker du i?
- Hvordan vurderer du dine erfaringer og kunnskaper som laksefiske i forhold til andre laksefiskere? (spørsmål 4 i spørreskjemaet)
- Hvis du bare kunne velge en type redskap for laks og sjøørret, hvilken av disse typene ville du velge da? (spørsmål 13 i spørreskjemaet)
- Hvor gammel er du? (spørsmål 31 i spørreskjemaet)
- Hvor bor du? (spørsmål 33 i spørreskjemaet)
- Hvor lang skolegang har du? (spørsmål 35 i spørreskjemaet)

Uavhengige variabler

- Hva legger du vekt på ved valg av fiskeelv og fiske? (spørsmål 6 i spørreskjemaet)
- Hvor viktig eller uviktig syns du ulike forhold rundt valdutforming er for dine fiskeopplevelser? (spørsmål 26 i spørreskjemaet)

Begrunnelse for bruk av disse spørsmålene

Hvilken elv skjemaet ble fylt ut i kan være med på å segmentere utvalget. Dette ble brukt for å se på likheter og ulikheter mellom elvene, i forhold til aldersgrupper og valdutforming.

Spørsmål 4 ble brukt for å se hvordan fiskerne vurderte sine kunnskaper og erfaringer i forhold til andre laksefiskere, om det var noen sammenheng mellom dette og utdanningsnivå, og om det ga utslag i forhold til preferanser rundt valdutforming. Kunnskap og erfaring er tidligere vist å være en relevant segmenteringsvariabel.

Faktorer som var med på å bestemme fiskeelv og fiske ble brukt for å finne viktige faktorer for valg av fiskeelv og fiskekvalitet. Her ser vi på betydningen av vald i forhold til en rekke andre faktorer. Dette gir oss en anledning til å belyse den relative betydningen av valdutforming i forhold til andre faktorer som reiseavstand, fangstmuligheter, kvalitet på bo og spisedelene osv. Disse ble sett i sammenheng med hvilket land fiskerne kom fra for å se om det var forskjeller mellom landgrupper og hva de vektla for disse valgene.

Spørsmålet om hvilket redskap fiskeren foretrakk ble brukt som en segmenteringsvariabel for å kunne si noe om forskjeller mellom redskapsbruk og preferanser for valdutforming.

Spørsmålet om vald og valdutforming (spørsmål 26) er det viktigste i forhold til vår problemstilling. Her skulle fiskerne svare på hvilke forhold rundt valdutforming

som er viktig for deres fiskeopplevelser. Dette spørsmålet ble brukt for å utføre en-veis variansanalyser, krysstabell, frekvenstabeller og faktoranalyse. Her har vi brukt alle segmenteringsvariablene nevnt i metodekapittelet (side 44).

Aldersspørsmålet (spørsmål 31) ble brukt sammen med hvilken elv skjemaet ble fylt ut i for å si noe om aldersfordelingen i de forskjellige elvene, samt i forhold til spørsmål 26 for å se om det er forskjeller i forhold til preferanser for valdutforming og aldersgruppering.

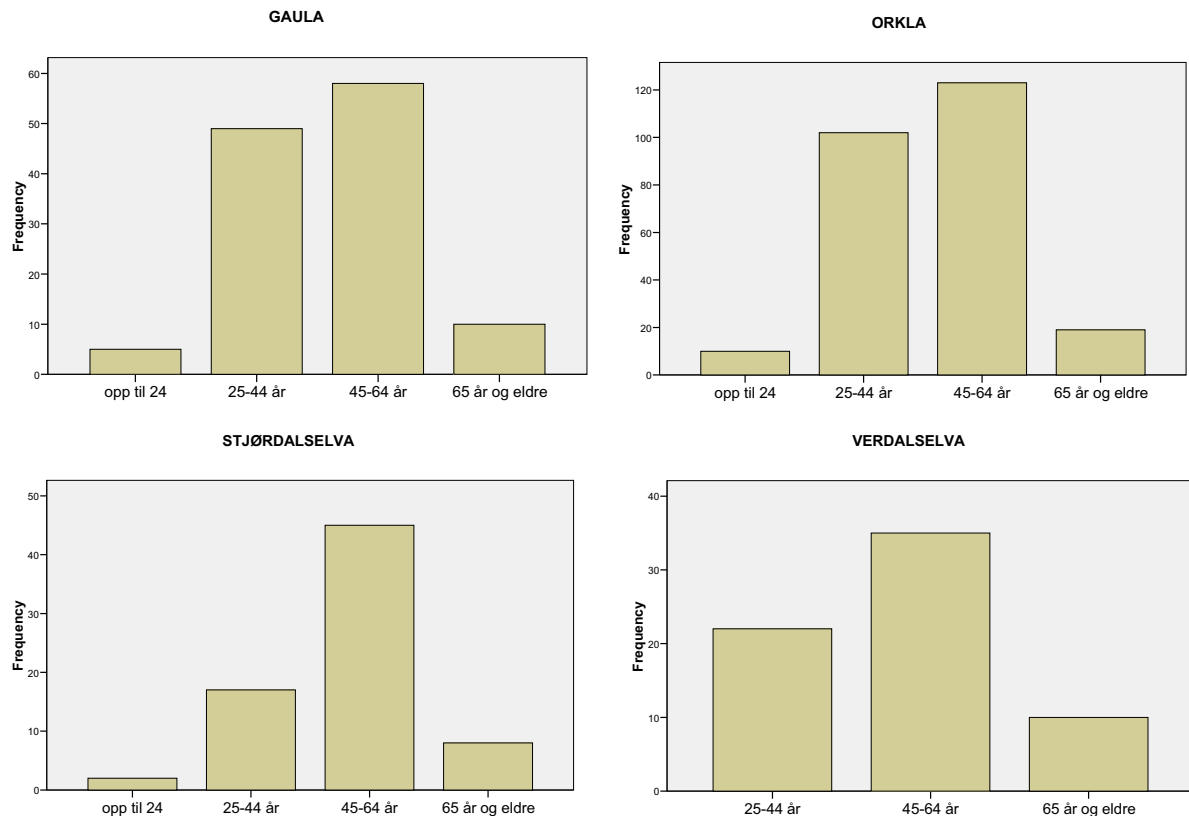
Spørsmålet om hvor fiskerne kom fra (spørsmål 33) ble brukt sammen med spørsmål om viktige faktorer ved valg av fiskeelv og fiske (spørsmål 6) og sammen med spørsmålet som gikk på vald og valdutforming (spørsmål 26). Dette er en viktig segmenteringsvariabel for å kunne si om fiskere fra forskjellige land har ulike preferanser for valdutforming og valg av fiskeelv og fiske.

Spørsmål om fiskernes utdanningsnivå (spørsmål 35) ble brukt for å se sammenhenger mellom utdanningsnivå og om hvilke kunnskaper og erfaringer fiskerne mener de har.

4.1.2 Segmenteringsvariable

Aldersgruppefordeling i elvene

Av de 538 som svarte på spørreskjemaet var det 122 i Gaula som hadde svart på spørsmålet om alder, 254 i Orkla, 67 i Stjørdalselva og 72 i Verdalselva. Ser en på aldersgrupper fordeler det seg relativt likt i alle de fire elvene. Flest fiskere finner man i aldersgruppen '44-65 år', deretter følger aldersgruppen '25-44 år' og '65 år og eldre', færrest finner man i aldersgruppen 'opp til 24 år'. Verdalselva skiller seg ut ved at ingen av respondentene var i aldersgruppen 'opp til 24 år' (figur 9).

Figur 9. Aldersfordeling i elvene.

Erfaringer og kunnskaper

For å kartlegge hvordan fiskerne vurderte sine erfaringer og kunnskaper som laksefisker i forhold til andre laksefiskere (spørsmål 4, vedlegg 1) lagde vi en frekvenstabell. Denne viste at 12,6 % anså sine erfaringer og kunnskaper som 'mindre enn gjennomsnittet', 56,3 % 'som gjennomsnittet' og 31,1 % 'over gjennomsnittet'. Samlet sett kan vi altså si at fiskerne vurderer seg som like erfarne eller mer erfarne enn gjennomsnittsfiskeren.

For å se om det var en sammenheng mellom hvor lang skolegang fiskerne hadde og hvordan de anså sine kunnskaper og erfaringer, lagde vi en krysstabell som så på hva fiskerne svarte på spørsmål nummer 4 i spørreskjemaet samtidig som den så på hvor lang skolegang de hadde (spørsmål 35). Av de som svarte at deres erfaring og kunnskap var 'over gjennomsnittet' var det høyest andel med høyskole- eller universitets utdanning (tabell 1). Ser vi på utdanningsnivået generelt hadde omtrent halvparten av respondentene utdanning ved høyskole

eller universitet. 47 % av respondentene har en høyskole/universitetsutdanning, 33,7 % har gått videregående skole, og 19,3 % gått på grunnskole.

Tabell 1. Krysstabell erfaring og utdanning.

Erfaring / utdanning		Utdanningsnivå			Total
		Grunnskole	Videregående skole	Høyskole/ Universitet	
4. Din erfaring og kunnskap som laksefisker	Mindre enn gjennomsnittet	8 (8,9 %)	17 (10,8 %)	35 (16 %)	60
	Som gjennomsnittet	59 (65,6%)	103 (65,6 %)	102 (46,6 %)	264
	Over gjennomsnittet	23 (25,6 %)	37 (23,6 %)	82 (37, 4 %)	142
Total		90 (100 %)	157 (100 %)	219 (100 %)	466

Landgruppe

Respondentene i Gaula, Orkla, Stjørdalselva og Verdalselva ble bedt om å oppgi hvilket land de kom i fra (spørsmål 33). Svarene her viste at 51,9 % kom fra 'Norge', 41,1 % fra 'Skandinavia' og 7 % fra 'Europa+USA(1)'. De fleste av disse fant vi i aldersgruppen '45-64 år'. Vi kan også lese av tabellen at flertallet av fiskerne befinner seg i aldersgruppen '45-64 år' (tabell 2).

Tabell 2. Oversikt over hvor fiskerne kom i fra og hvilken aldersgruppe de tilhørte.

		Aldersgruppe				Total
		opp til 24	25-44 år	45-64 år	65 år og eldre	
Landgruppe	Norge	11	113	121	21	266
	% innenfor livsfaseinndelling	64,7%	59,8%	46,5%	44,7%	51,9%
	Skandinavia	5	70	115	21	211
	% innenfor livsfaseinndelling	29,4%	37,0%	44,2%	44,7%	41,1%
	Europa+USA(1)	1	6	24	5	36
	% innenfor livsfaseinndelling	5,9%	3,2%	9,2%	10,6%	7,0%
Total		17	189	260	47	513
		% innenfor livsfaseinndelling	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Redskap

For å kunne si noe om hvilke redskap de fleste fiskerne foretrakk satte vi opp en tabell over frekvensene på spørsmålet *hvis du bare kunne velge en type redskap for laks og sjørret, hvilke ville du velge da?* (tabell 3).

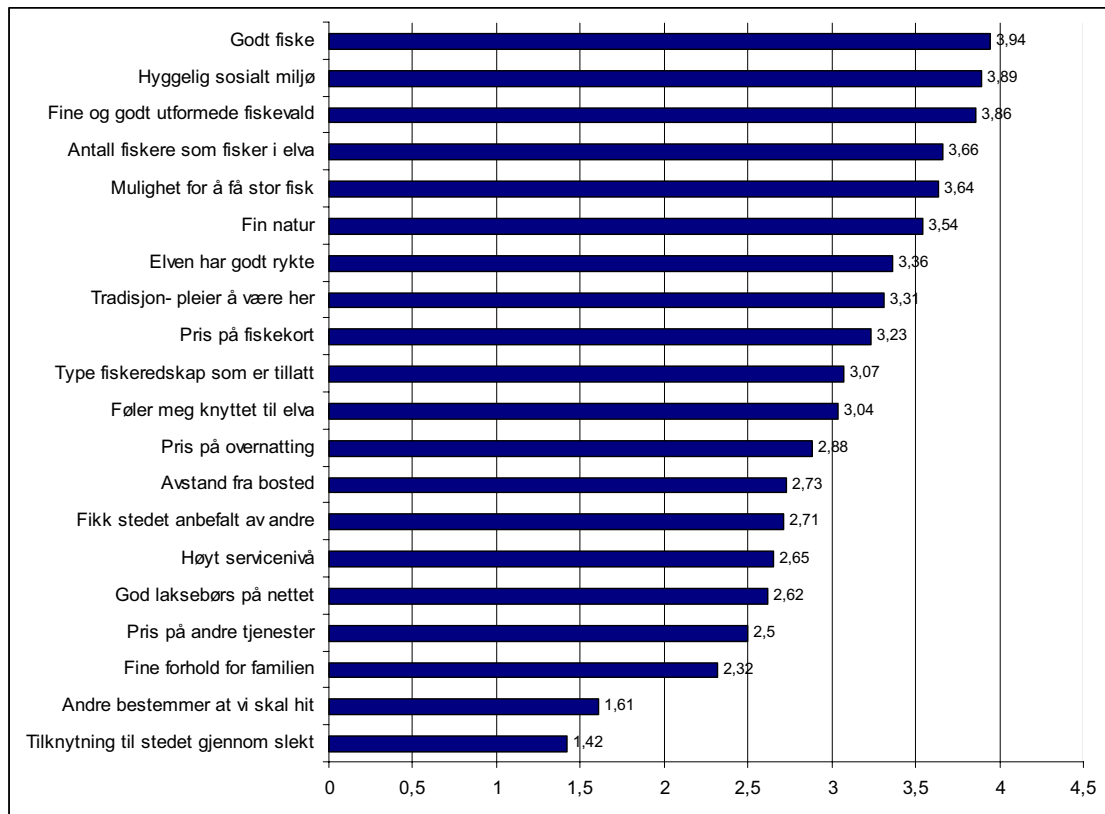
Tabell 3. Foretrukket redskap.

Redskap	Frekvens	Prosent
Sluk/spinner/wobbler	47	9,1
Mark	90	17,4
Flue med snøre som kastevekt	369	71,2
Flue med kastedupp	12	2,3
Total	518	100,0

Ut i fra tabellen kan man se at de fleste fiskerne foretrekker fiskeredskapet 'flue med snøre som kastevekt' (71,2 %). En del fiskere foretrakk mark (17,4 %), noen færre 'sluk/spinner/wobbler' (9,1 %), og en liten andel foretrakk 'flue med kastedupp' (2,3 %).

4.1.3 Gjennomsnittsscore ved valg av fiskeelv og fiske

Først vil vi presentere hva utvalget samlet sett svarte på hva de la størst vekt på når de skulle velge fiskeelv og fiske (spørsmål 6). Resultatene blir presentert ut fra gjennomsnittsscore i figur 10. Dette er da et gjennomsnitt over hva alle fiskerne har svart, basert på en skala fra en til fem. Denne skalaen kommer av svaralternativene i spørsmålet om faktorer av betydning for valg av fiskeelv og fiske, hvor fiskerne bes om å rangere på en skala fra 'uten betydning' (1) til 'svært viktig' (5). Gjennomsnittsscoren viser da hvilke av disse alternativene som fikk høyest svarprosent. Eksempelvis vil en gjennomsnittsscore på 3,06 vise at flest har svart 'ganske viktig' (3) på spørsmålet

Figur 10. Gjennomsnittscore ved valg av fiskeelv og fiske.

Ut fra figuren kan en se at det er faktoren 'Godt fiske' som har den høyeste gjennomsnittscoren (3,94), tett etterfulgt av 'Hyggelig og sosialt miljø' (3,89) og 'Fine og godt utformede fiskevald' (3,86). Ut fra denne scoren kan vi si at gjennomsnittet av fiskere anser disse tre faktorene som *viktig* for valg av fiskeelv og fiske, det at 'Fine og godt utformede vald' scorer så høyt er overraskende. Det som ut fra gjennomsnittet kan sies å være *uten betydning* er at 'Andre bestemmer at vi skal hit' og 'Tilknytning til stedet gjennom slekt'. Gjennomsnittscorene forteller noe om hva alle fiskerne har svart gjennomsnittlig, men da eksempelvis 'Godt fiske' scorer så høyt, betyr dette at mange av fiskerne har karakterisert dette som *svært viktig*.

4.1.4 En-veis variansanalyse av hvorfor fiskere velger den elva de gjør, og fra hvilken landgruppe de hører til.

Deretter ble det brukt en en-veis variansanalyse for å se om det var signifikans mellom hva fiskerne legger vekt på ved valg av fiskeelv og fiske og hvilken landgruppe de tilhørte. Analysen viste at det var signifikans mellom halvparten av variablene. Disse framstilles i tabell 4 nedenfor. I tabellen brukes uttrykket gjennomsnitt (score).

Tabell 4. Resultat en-veis variansanalyse for vektlegging ved valg av elv og fiske og landgruppe.

Faktor	Landgruppe	N	Gj.snitt	Std. avvik	P-verdi
Godt fiske	Norge	259	3,80	,062	
	Skandinavia	214	4,04	,057	
	Europa+USA(1)	36	4,42*	,122	0,000 & 0,013
	Total	509	3,94	,041	
Pris på fiskekort	Norge	258	3,07	,073	
	Skandinavia	212	3,41*	,059	0,002
	Europa+USA(1)	36	3,28	,167	
	Total	506	3,23	,047	
Fin natur	Norge	256	3,30	,072	
	Skandinavia	212	3,78	,065	
	Europa+USA(1)	36	3,81*	,143	0,000 & 0,021
	Total	504	3,54	,048	
Pris på overnatting	Norge	256	2,64	,075	
	Skandinavia	212	3,09	,066	
	Europa+USA(1)	36	3,31*	,168	0,000 & 0,002
	Total	504	2,88	,050	
Tradisjon- pleier å være her	Norge	259	3,44*	,081	0,000 & 0,001
	Skandinavia	210	3,27	,088	
	Europa+USA(1)	35	2,43	,198	
	Total	504	3,30	,058	
Tilknytning til stedet gjennom slekt	Norge	257	1,53*	,067	0,029
	Skandinavia	207	1,29	,057	
	Europa+USA(1)	35	1,40	,117	
	Total	499	1,42	,043	
Føler meg knyttet til elva	Norge	257	3,09*	,082	0,014 & 0,016
	Skandinavia	207	3,09*	,087	
	Europa+USA(1)	36	2,44	,205	
	Total	500	3,05	,058	
Type fiskeredskap som er tillatt	Norge	259	2,80	,087	
	Skandinavia	207	3,31	,087	
	Europa+USA(1)	35	3,83*	,226	0,000
	Total	501	3,08	,061	

Antall fiskere som fisker i elva	Norge	257	3,40	,075	
	Skandinavia	211	3,88	,076	
	Europa+USA(1)	35	4,17*	,181	0,000 & 0,001
	Total	503	3,65	,053	
Hyggelig sosialt miljø	Norge	262	4,20*	,055	0,000
	Skandinavia	211	3,57	,069	
	Europa+USA(1)	36	3,33	,174	
	Total	509	3,88	,045	

Faktoren 'Godt fiske' viste signifikante forskjeller mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,013$) og 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($P=0,001$). Det er viktigst for fiskerne fra 'Europa+USA(1)' at det er godt fiske når de skal velge elv.

Faktoren 'Pris på fiskekort/fisketillatelsene' viste signifikant forskjell mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,002$). Pris på fiskekort/fisketillatelse legges mest vekt på av fiskerne fra 'Skandinavia'.

Faktoren 'Fin natur' viste signifikante forskjeller mellom 'Skandinavia' og 'Norge' ($p=0,000$), og 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,021$). Det er viktigst for gruppen 'Europa+USA(1)' at det er fin natur, ut i fra hvilken elv de velger å fiske i.

Faktoren 'Pris på overnatting' viste signifikant forskjell mellom 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,002$) og mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,000$). Dette viser at prisen på overnatting er mest viktig for gruppen 'Europa+USA(1)' ut i fra hvilken elv de velger.

Faktoren 'Tradisjon – pleier å være her' viste signifikans mellom 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,000$) og mellom 'Skandinavia' og 'Europa og USA(1)' ($p=0,001$). Dette viser ut fra gruppene at det er mest viktig for nordmenn, når de skal velge fiskeelv, at det er tradisjon, eller at de pleier å besøke nettopp denne elven.

Faktoren 'Tilknytning til stedet gjennom slekt' viste signifikans ($p=0,029$) mellom 'Skandinavia' og 'Norge'. Å ha tilknytning til stedet det fiskes på med hensyn til valg av fiskeelv, er ut fra analysen viktigst for nordmenn.

Faktoren 'Føler meg knyttet til elva' viste signifikans mellom 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,014$), og 'Skandinavia' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,016$). Norge og Skandinavia har lik gjennomsnittsscore, og man kan derfor si at det er like viktig for begge gruppene ved valg av elv, dersom de føler en tilknytning til den.

Faktoren 'Type fiskeredskap som er tillatt' viste signifikans mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,000$), og 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,000$). Viser at hva slags fiskeredskap som er tillatt i elva er mest viktig for gruppen 'Europa+USA(1)' når de skal legge vekt på utsagnene ved valg av fiskeelv og fiske.

Faktoren 'Antall fiskere som fisker i elva' viste signifikans mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,000$) og 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,001$). Dette viser at antall fiskere som er i elva er mest viktig for gruppen for 'Europa+USA(1)' ved valg av fiskeelv.

Faktoren 'Hyggelig og sosialt miljø' viste signifikant forskjell mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,000$) og mellom 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,000$). Hyggelig og sosialt miljø er viktigst for nordmenn ved valg av fiskeelv.

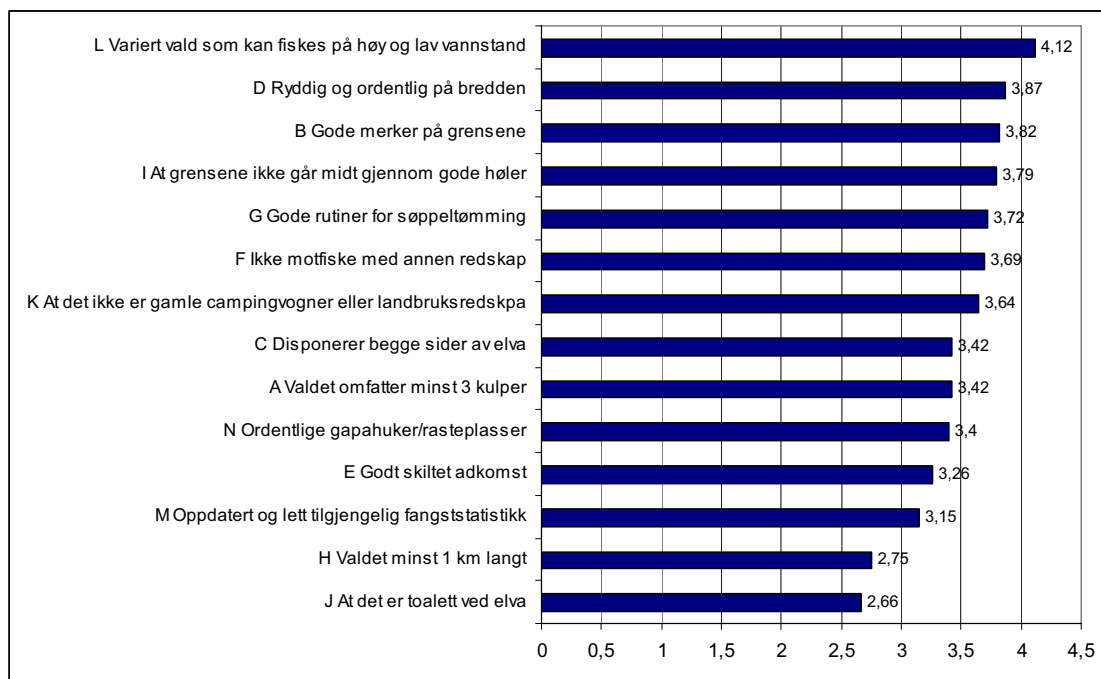
4.2 Vald og valdutforming (spørsmål 26)

Spørsmål 26 tar for seg vald og valdutforming og er som sagt det viktigste spørsmålet i forhold til denne oppgavens problemstillinger. Gjennom analyser og studie av dette spørsmålet kan vi tilegne oss kunnskap og innsikt i hva slags preferanser fiskerne har for valdutforming, og med dette skaffe innsikt i hva

næringsaktører og grunneiere skal legge vekt på ved å videreutvikle kvaliteten på valdene.

Spørsmålet ble satt opp mot alle segmenteringsvariablene ved hjelp av en-veis variansanalyser. På denne måten kunne vi se forskjeller mellom segmenteringsvariablene og si noe om hvilke grupper av fiskere som legger vekt på hvilke faktorer.

Det ble satt opp frekvenstabell for hver faktor i spørsmålet om vald og valdutforming, og gjennomsnittscoren for faktorene presenteres i figur 11.

Figur 11. Gjennomsnittscore ved vald og valdutforming.

Som nevnt tidligere er resultatene presentert i figuren gjennomsnittsbesvarelsene. Dette betyr at 'høye' gjennomsnittsscorer gjerne har en overvekt av besvarelser med *viktig* og *svært viktig*. Høyest gjennomsnittscore har faktoren 'Variert vald som kan fiskes på høy og lav vannstand' (4,12) og 'ryddig og ordentlig på bredden' (3,87). Lavest scorer har 'At valdet er minst 1 km

langt' og 'At det er toalett ved elva' som gjennomsnittlig har blitt kategorisert som *litt viktig* og *ganske viktig*.

4.2.1 Hvilke preferanser de ulike aldersgruppene har for vald og valdutforming

For å finne om det var signifikante forskjeller for alder (spørsmål 31) og hvilke krav de stilte til valdutforming (spørsmål 26), ble det foretatt en en-veis varians analyse. Analysen viste signifikante forskjeller for kun tre av 14 variabler (tabell 5).

Tabell 5. Aldersgruppenes preferanser for vald og valdutforming

		N	Gj.snitt	Std. avvik	P-verdi
K) At det ikke er gamle campingvogner eller landbruksredskpa	opp til 24	16	3,25	,393	
	25-44 år	186	3,38	,095	
	45-64 år	261	3,80	,071	
	65 år og eldre	48	3,92*	,154	0,039
	Total	511	3,64	,054	
L) Variert vald som kan fiskes på høy og lav vannstand	opp til 24	16	3,81	,245	
	25-44 år	187	4,22*	,065	0,047
	45-64 år	260	4,11	,055	
	65 år og eldre	48	3,83	,131	
	Total	511	4,11	,040	
N) Ordentlige gapahuker/rasteplasser	opp til 24	16	4,00*	,258	0,040
	25-44 år	186	3,38	,083	
	45-64 år	256	3,42	,070	
	65 år og eldre	45	3,11	,169	
	Total	503	3,40	,050	

De variablene som ga utslag var K) 'At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden', L) 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann' og N) 'At det er ordentlige gapahuker/rasteplasser'.

K) Viste signifikans mellom '25-44 år' og fra '45-64 år' ($p=0,002$) og '65 år og eldre' ($p=0,039$). Dette vil si at det er viktigst for de i aldersgruppen '65 år og eldre' at det er ikke gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden.

L) Viste signifikant forskjell mellom aldersgruppene '25-44 år' og '65 år og eldre'. ($P=0,047$) noe viser at det er viktigst for aldersgruppen '25-44 år' at valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann. Denne faktoren var også den som hadde høyest gjennomsnittsscore. Det vil si at alle aldersklassene synes at dette var den viktigste faktoren. Men aller viktigst var det altså for aldersklassen '25-44 år'.

N) Viste signifikant mellom de 'under 24 år' og '65 år og eldre' ($p=0,04$). Dette viser at det er viktigst for de 'under 24 år' at det er ordentlige gapahuker/rasteplasser.

4.2.2 Om kunnskaps- og erfaringsnivået har noe å si for fiskernes preferanser for vald og valdutforming

En-veis variansanalyse viste ingen spesiell signifikans mellom fiskernes egen evaluering av deres egen kunnskap (spørsmål 4) og preferanser for vald (spørsmål 26). Vi fikk kun to signifikante forskjeller (tabell 6)

Tabell 6. Signifikante forskjeller mellom kunnskap og valdutforming.

		N	Gj.snitt	Std. avvik	P-verdi
A) Valdet omfatter minst 3 kulper	Mindre enn gjennomsnittet	63	3,27	,145	
	Som gjennomsnittet	281	3,32	,077	
	Over gjennomsnittet	157	3,66*	,101	0,019
	Total	501	3,42	,057	
L) Variert vald som kan fiskes på høy og lav vannstand	Mindre enn gjennomsnittet	63	3,92	,134	
	Som gjennomsnittet	282	4,06	,054	
	Over gjennomsnittet	158	4,29*	,061	0,017 & 0,032
	Total	503	4,12	,040	

A) 'Valdet omfatter minst tre pooler/kulper'

Viste signifikans mellom de som anså sin kunnskap 'som gjennomsnittet' og de som anså sin kunnskap 'over gjennomsnittet'. De som anså sin kunnskap som 'over gjennomsnittet' synes det var viktigere at valdet omfatter minst 3 hølør ($p=0,019$).

L) 'At valdet er så variert at det kan fiske godt både på høyt og lavt vann'

Viste signifikans mellom de som svarte 'mindre enn gjennomsnittet' og 'over gjennomsnittet' ($p=0,017$). Samt de som svarte 'som gjennomsnittet' og 'over gjennomsnittet' ($p=0,032$). Dette viser at det er viktigst for de som anså sin kunnskap 'over gjennomsnittet' at valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann. Ut i fra gjennomsnittsscoren kan man si at denne faktoren anså fiskere på alle kunnskapsnivåer som viktig, men viktigst var det for de som anså sin kunnskap som 'over gjennomsnittet'. For øvrig er det vel sannsynlig med en samvariasjon mellom disse to variablene.

4.2.3 Landgruppens preferanser for vald og valdutforming

En-veis variansanalyse ble brukt for å finne signifikante forskjeller mellom hvor fiskerne kom fra (spørsmål 33) og hvilke forhold ved et vald som er viktig for deres fiskeopplevelser (spørsmål 26).

Analysen viste at det var signifikante forskjeller for sju av de 14 variablene (A, D, F, G, H, J og N) (tabell 7).

Tabell 7. Resultat en-veis variansanalyse av valdutforming og landgruppe.

		N	Gj.snitt	Std. avvik	P-verdi
A) Valdet omfatter minst 3 kulper	Norge	263	3,12	,080	
	Skandinavia	214	3,65	,083	
	Europa+USA(1)	36	4,22*	,144	0,031
	Total	513	3,42	,057	
D) Ryddig og ordentlig på bredden	Norge	265	4,06	,054	
	Skandinavia	215	3,63	,075	
	Europa+USA(1)	33	3,79*	,178	0,000
	Total	513	3,86	,044	
F) Ikke motfiske med annen redskap	Norge	262	3,48	,082	
	Skandinavia	215	3,80	,094	
	Europa+USA(1)	36	4,47*	,141	0,014
	Total	513	3,68	,059	
G) Gode rutiner for søppeltømming	Norge	259	3,85*	,063	0,008
	Skandinavia	209	3,56	,073	
	Europa+USA(1)	32	3,50	,185	
	Total	500	3,71	,047	
H) Valdet minst 1 km langt	Norge	265	2,53	,080	
	Skandinavia	214	2,93	,091	
	Europa+USA(1)	36	3,22*	,174	0,008
	Total	515	2,74	,058	
J) At det er toalett ved elva	Norge	264	3,07*	,081	0,000
	Skandinavia	214	2,18	,080	
	Europa+USA(1)	36	2,64	,183	
	Total	514	2,67	,058	
N) Ordentlige gapahuker/rasteplasser	Norge	263	3,72*	,065	0,000
	Skandinavia	209	3,02	,077	
	Europa+USA(1)	35	3,20	,200	
	Total	507	3,39	,050	

A) 'Valdet omfatter minst tre pooler/kulper'

Viste signifikant forskjell mellom alle gruppene. Forskjellen var imidlertid størst mellom 'Europa+USA(1)' og 'Norge' ($p=0,031$). Noe som viser at valdet omfatter minst 3 høler er viktig for alle gruppene, men viktigst for gruppen 'Europa+USA(1)'.

D) 'At det er ryddig og ordentlig på bredden'

Her ser en at det er en signifikant forskjell mellom 'Skandinavia' og 'Norge' ($p=0,000$). Nordmenn anså det som viktig at det er ryddig og ordentlig på bredden.

F) 'At det ikke er motfiske med annen type redskap'

Signifikante forskjeller mellom alle gruppene, den er imidlertid sterkest mellom 'Europa+USA(1)' og 'Norge' ($p=0,014$). Dette viser at det ikke motfiske med annen type redskap er viktigst for gruppen 'Europa+USA(1)'.

G) 'At det er gode rutiner for søppeltømming ved elva'

Analysen viser at det er signifikant forskjell mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,008$). Dette betyr at det er viktigst for nordmenn med gode rutiner for søppeltømming ved elva.

H) 'At valdet er minst 1 km langt'

Viser en signifikans mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,002$) og mellom 'Norge' og 'Europa + USA (1)' ($p=0,008$). Det er dermed viktigst for 'Europa+USA(1)' at valdet er minst 1 km langt.

J) 'At det er toalett ute ved elva'

Her er det signifikant forskjell mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,000$). Dette betyr at det er viktigst for nordmenn at det er toalett ute ved elva.

N) 'At det ordentlige gapahuker/rasteplasser'

Her er det signifikant forskjell mellom 'Norge' og 'Skandinavia' ($p=0,000$) og 'Norge' og 'Europa+USA(1)' ($p=0,025$). Dette betyr at det er viktigst for nordmenn med ordentlige gapahuker/rasteplasser.

4.2.4 Er det forskjeller på preferansene for vald og valdutforming i de undersøkte elvene?

For å teste om det var forskjeller mellom hvilken elv fiskerne har fisket i og hvilke preferanser de stiller til valdutforming (spørsmål 26) ble det foretatt en en-veis variansanalyse. Denne viste at det var signifikans mellom seks av variablene (tabell 8).

Tabell 8. Resultater av en-veis variansanalyse mellom valdutforming og elv.

VALDUTFORMING	ELV	N	Gj.snitt	Std. avvik	P-verdi
C) Disponerer begge sider av elva	Gaula	123	3,33	,121	
	Orkla	253	3,43	,080	
	Stjørdalselva	75	3,89*	,139	0,001
	Verdalselva	67	3,04	,154	
	Total	518	3,42	,057	
F) Ikke motfiske med annen redskap	Gaula	123	3,71	,126	
	Orkla	252	3,70	,081	
	Stjørdalselva	75	4,12*	,141	0,000
	Verdalselva	68	3,18	,170	
	Total	518	3,69	,059	
J) At det er toalett ved elva	Gaula	124	2,68	,120	
	Orkla	253	2,84*	,082	0,000
	Stjørdalselva	74	2,07	,137	
	Verdalselva	67	2,63	,157	
	Total	518	2,66	,058	
L) Variert vald som kan fiskes på høy og lav vannstand	Gaula	124	4,34*	,070	0,007
	Orkla	254	4,10	,056	
	Stjørdalselva	74	4,04	,116	
	Verdalselva	67	3,90	,119	
	Total	519	4,12	,039	
M) Oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk	Gaula	123	3,33*	,109	0,008
	Orkla	254	3,14	,071	
	Stjørdalselva	75	3,23	,136	
	Verdalselva	66	2,76	,150	
	Total	518	3,15	,052	
N) Ordentlige gapahuker/rasteplasser	Gaula	123	3,45	,099	
	Orkla	250	3,64*	,069	0,000
	Stjørdalselva	73	2,90	,130	
	Verdalselva	65	2,95	,143	
	Total	511	3,40	,050	

C) ' At valdet disponerer begge sider og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd' viste signifikans mellom Gaula og Stjørdalselva ($p=0,017$),

mellom Orkla og Stjørdalselva ($p=0,033$) og mellom Verdalselva og Stjørdalselva ($p=0,001$). Dette viser at det er noe viktigere for fiskerne i Stjørdalselva 'at valdet disponerer begge sider og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd' .

F) 'At det ikke er motfiske med annen type redskap'

Det er signifikant forskjell mellom Stjørdalselva og Verdalselva ($p=0,000$), mellom Gaula og Verdalselva ($p=0,047$) og mellom Orkla og Verdalselva ($p=0,022$). Her kommer det fram at det er viktigst for fiskerne i Stjørdalselva 'at det ikke er motfiske med annen type redskap'.

J) 'At det er toalett ute ved elva'

Det er signifikans mellom Stjørdalselva og Orkla ($p=0,000$) og mellom Stjørdalselva og Gaula ($p=0,009$). ' At det er toalett ute ved elva er viktigst for fiskere i Orkla.

L) 'At valdet er så variert at det kan fiske godt både på høyt og lavt vann'

Signifikans mellom Gaula og Verdalselva ($p=0,007$). Viser at det er viktigst for fiskere i Gaula 'at valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann'.

M) 'At det er oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk for valdet'

Her er det signifikans mellom Gaula og Verdalselva ($p=0,008$). Det er viktigst for fiskerne i Gaula 'at det er oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk for valdet'.

N) 'At det er ordentlige gapahuker/rasteplasser'

Signifikans mellom Gaula og Stjørdalselva ($p=0,006$), mellom Gaula og Verdalselva ($p=0,022$), mellom Orkla og Stjørdalselva ($p=0,000$) og Orkla og Verdalselva ($p=0,000$). Dette viser at det er viktigst for fiskere i Orkla 'at det er gode gapahuker/rasteplasser'.

4.2.5 Har redskapstypen fiskerne foretrekker betydning for deres preferanser rundt vald og valdutforming?

En en-veis variansanalyse ble også brukt her for å finne ut om det var signifikante forskjeller mellom hva slags type redskap fiskerne foretrakk (spørsmål 13) og hvilke forhold de synes var viktige rundt valdutforming (spørsmål 26). Analysen viste at det var signifikante forskjeller mellom fem av gruppene (tabell 9).

Tabell 9. Resultater en-veis variansanalyse for å finne forskjeller mellom viktige faktorer ved vald og hvilke redskap som blir foretrukket.

Valdutforming	Redskap	N	Gj.snitt	Std. avvik	P-verdi
A) Valdet omfatter minst 3 kulper	Sluk/spinner/wobblers	45	3,24	,194	
	Mark	87	3,09	,146	
	Flue med snøre som kastevekt	361	3,55*	,065	0,013
	Flue med kastedupp	11	3,09	,315	
	Total	504	3,44	,056	
F) Ikke motfiske med annen redskap	Sluk/spinner/wobblers	45	2,84	,201	
	Mark	87	3,17	,151	
	Flue med snøre som kastevekt	362	3,96*	,065	0,000
	Flue med kastedupp	10	3,20	,442	
	Total	504	3,71	,059	
I) At grensene ikke går midt gjennom gode høler	Sluk/spinner/wobblers	45	3,27	,184	
	Mark	86	3,76	,121	
	Flue med snøre som kastevekt	360	3,89*	,058	0,003
	Flue med kastedupp	11	3,55	,366	
	Total	502	3,80	,051	
J) At det er toalett ved elva	Sluk/spinner/wobblers	45	2,53	,161	
	Mark	89	3,18*	,147	0,035
	Flue med snøre som kastevekt	359	2,55	,067	
	Flue med kastedupp	11	2,82	,325	
	Total	504	2,66	,058	
L) Variert vald som kan fiskes på høy og lav vannstand	Sluk/spinner/wobblers	45	3,69	,148	
	Mark	88	4,19*	,094	0,011
	Flue med snøre som kastevekt	361	4,17	,045	
	Flue med kastedupp	11	3,91	,315	
	Total	505	4,13	,040	

A) 'Valdet omfatter minst tre pooler/kulper'

Viser en signifikant forskjell ($p=0,013$) mellom de som 'fisker med snøre som kastevekt' og de som fisker med 'mark'. Det er dermed mer viktig for fiskeren med snøre som kastevekt, enn fiskeren med mark, at valdet har minst 3 høler.

F) 'At det ikke er motfiske med annen type redskap'

Viser en signifikant forskjell mellom de som fisker med 'sluk/spinner/wobbler' og de som 'fisker med snøre som kastevekt' ($p=0,000$), og mellom de som fisker med 'mark' og de som 'fisker med snøre som kastevekt' ($p=0,000$). I henhold til gjennomsnittsverdien av besvarelsene viser det seg midlertidig at det er mer viktig for 'fisker med snøre som kastevekt' at det ikke er motfiske med annen redskap, enn det er for de som fisker med 'mark', men at det fortsatt er viktig for markfiskerne på grunn av signifikansen ($p=0,000$).

I) 'At grensene øverst og nederst på valdet ikke går midt gjennom gode fiskehøler'

Viser en signifikant forskjell mellom de som fisker med 'sluk/spinner/wobbler' og de som 'fisker med snøre som kastevekt' ($p=0,003$). Det er mest viktig for fluefiskeren at grensene ikke går midt gjennom gode høler.

J) 'At det er toalett ute ved elva'

Viser en signifikant forskjell mellom 'sluk/spinner/wobbler' og 'mark' ($p=0,035$), og mellom 'mark' og 'fiske med snøre som kastevekt' ($p=0,000$). Med høyest gjennomsnittsverdi viser det seg at det er mest viktig for markfiskeren at det er toalett ved elva.

L) 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann'

Viser en signifikant forskjell mellom 'sluk/spinner/wobbler' og 'mark' ($p=0,011$), samt mellom 'sluk/spinner/wobbler' og 'flue med snøre som kastevekt' ($p=0,03$). Det er mest viktig for markfiskeren at valdet er variert og at det kan fiskes på høy og lav vannstand, men det kommer frem at det også er viktig for fluefiskeren.

4.2.6 De tre viktigste faktorene som burde rettes på ved det valdet fiskerne brukte

Til slutt i spørsmål 26 ble respondentene bedt om å svare hva de synes var de tre viktigste faktorene for at det valdet de fisket på skulle gjøres mer attraktivt. Disse svarene satte vi inn i en frekvens tabell (tabell 10).

Tabell 10. Frekvenstabell over viktige faktorer ved valdutforming.

	Viktigst		Nest viktigst		Tredje viktigst		Total frekvens
	Frekvens	Prosent	Frekvens	Prosent	Frekvens	Prosent	
A) At valdet omfatter minst 3 pooler/høler	61	14,5	42	10,5	23	6	126
B) At det er gode merker som viser øvre og nedre grense på valdet	38	9	24	6	26	6,8	88
C) At valdet disponerer begge sider av elva og at det ikke forekommer motfiske fra motsatt bredd	52	12,3	50	12,5	27	7	129
D) At det er ryddig og ordentlig på bredden	26	6,2	27	6,8	46	11,9	99
E) At det er godt skiltet fra vei og ned til valdet	9	2,1	10	2,5	12	3,1	31
F) At det ikke er motfiske med annen type redskap	74	17,5	54	13,5	42	10,9	170
G) At det er gode rutiner for søppeltømming ved elva	10	2,4	13	3,3	13	3,4	36
H) At valdet er minst 1 km langt	10	2,4	15	3,8	18	4,7	43
I) At grensene øverst og nederst på valdet ikke går midt gjennom gode fiskehøler	16	3,8	31	7,8	41	10,6	88
J) At det er toalett ute ved elva	14	3,3	9	2,3	15	3,9	38
K) At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden	4	0,9	20	5	22	5,7	46
L) At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann.	80	19	67	16,8	43	11,2	190
M) At det er oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk for valdet	2	0,5	7	1,8	19	4,9	28
N) At det er ordentlige gapahuker/raste plasser	24	5,7	29	7,3	38	9,9	91
Total	422	100	399	100	153	100	
Missing system	116		139				
Total	538		538		538		

Resultatene viser at 80 av 538 (19 %) mente at det viktigste er 'At valdet så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann'. Resultatene viser også at et vald som fungerer på høy og lav vannstand ble ansett som nest viktigst, 67 av 538 (16, 8%). Tredje viktigst var det at valdet var ryddig, 46 av 538 (11, 9 %).

Den totale frekvensen forteller hvor mange som har krysset av for et alternativ i spørreskjemaet. Dette ble tatt med for å vise hvor "attraktivt" et svaralternativ er, uavhengig av hvor *viktig* det er. De totale frekvensene som skiller seg ut med en totalscore på over 100 i frekvens er:

- 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann' (190)
- 'At det ikke er motfiske med annen type redskap' (170)
- 'At valdet disponerer begge sider av elva og at det ikke forekommer motfiske fra motsatt bredd' (129)
- 'At valdet omfatter minst 3 pooler/høler' (126)

De tre viktigste faktorene å forbedre ved valdet du fisker på fordelt på elvene

For å kunne differensiere mellom elvene satte vi opp en krysstabell. En visuell analyse av disse viste at det var forskjeller i elvene.

Gaula

I Gaula ble 'At det ikke er motfiske med annen type redskap' ansett som den viktigste faktoren å forbedre ved et vald. Krysstabellen viste også 'At det ikke er motfiske med annen type redskap' ble ansett som den nest viktigste faktoren. Tredje viktigst var det 'at det er ryddig og ordentlig på bredden'.

Orkla

Fiskerne i Orkla hadde svart 'At valdet er så variert at det kan fiske godt både på høyt og lavt vann' var det viktigste forholdet ved et attraktivt vald. 'At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden'

ble i Orkla ansett som den nest viktigste faktoren ved et attraktivt vald. Tredje viktigst var det 'at det er ryddig og ordentlig på bredden'.

Stjørdalselva

Respondentene i Stjørdalselva skilte seg ut ved at tre faktorer hadde fått like mange svar på hvilken faktor som var viktigst. Disse var 'At det er gode merker som viser øvre og nedre grense på valdet', 'At valdet disponerer begge sider og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd' og 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann'. Nest viktigst anså de som 'At det ikke er motfiske med annen type redskap'. Mens det tredje viktigste ble ansett å være 'At grensene øverst og nederst på valdet ikke går midt gjennom gode fiskehøler'.

Verdalselva

I Verdalselva svarte fiskerne 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann' var det viktigste. 'At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden' ble ansett som nest viktigst, mens det 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann' ble ansett som tredje viktigst.

4.2.7 Faktoranalyse vald og valdutforming

Faktoranalysen for spørsmål 26 identifiserte fire underliggende dimensjoner. Disse har vi valgt å kalle *ryddighet*, *valdutforming*, *skilting/omgivelser* og *fiskegrenser* (tabell 11).

Tabell 11. Resultat av faktoranalyse.

	Dimensjon/faktor			
	Ryddighet	Vald utforming	Skilting/ omgivelser	Fiskegrenser
N Ordentlige gapahuker/rasteplasser	,775	,108	,061	,078
J At det er toalett ved elva	,745	-,053	,136	,020
K At det ikke er gamle campingvogner eller landbruksredskap	,490	,120	,258	,058
M Oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk	,481	,447	,134	,119
H Valdet minst 1 km langt	,052	,810	,069	,077
A Valdet omfatter minst 3 kulper	-,058	,794	,027	,199
L Variert vald som kan fiskes på høy og lav vannstand	,316	,561	,087	,282
B Gode merker på grensene	-,027	,085	,828	,015
E Godt skiltet adkomst	,222	,067	,760	-,053
G Gode rutiner for søppeltømming	,414	,032	,623	,121
D Ryddig og ordentlig på bredden	,374	,121	,448	,268
F Ikke motfiske med annen redskap	,045	,162	-,002	,864
C Disponerer begge sider av elva	,081	,194	,020	,857
I At grensene ikke går midt gjennom gode holer	,193	,411	,247	,466

Under kategori *ryddighet* var det N) 'At det er ordentlige gapahuker/rasteplasser', J) 'At det er toalett ute ved elva', K) 'At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden' og M) 'At det er oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk for valdet' som kom fram som viktig. Her lader de to første relativt tett sammen, mens de to sistnevnte ligger under 0,5. Dette kan tolkes som at de ikke hører hjemme under kategorien, men da de begge to lader opp mot 0,5 er denne dimensjonen den mest passende.

I kategorien *valdutforming* var H) 'At valdet er minst 1 km langt', A) 'Valdet omfatter minst tre pooler/kulper og L) 'At valdet er så variert at det kan fiske godt både på høyt og lavt vann' viktige faktorer.

Når det gjelder kategorien *skilting/omgivelser* var det viktig 'At det er gode merker som viser øvre og nedre grense på valdet', 'At det er godt skiltet fra vei og ned til valdet', 'At det er gode rutiner for søppeltømming ved elva' og 'At det er ryddig og ordentlig på bredden'.

Kategorien *fiske* ga følgende viktige faktorer: F) 'At det ikke er motfiske med annen type redskap', C) 'At valdet disponerer begge sider og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd' og I) 'At grensene øverst og nederst på valdet ikke går midt gjennom gode fiskehøler'. Den sistnevnte lader lavere enn de andre i tillegg til at ladningen er under 0,5. det kan derfor tolkes som at denne kategorien ikke passer inn i dimensjonen, men sammenhengen ligger i temaet, og dette stemmer godt overens med dimensjonen den er plassert under.

4.3 Resultat kvalitativ analyse

Det ble foretatt intervjuer av til sammen ni grunneiere. Fremstillingen av resultatene blir kategorisert etter hovedoverskriftene i intervjuguiden (vedlegg 2) som er følgende:

- Relasjon
- Laksefiske
- Valdutforming
- Kunder og produkt
- Samarbeid

Vi ønsker ikke å røpe grunneiernes identitet, og velger derfor å gi dem den anonymiteten vi har lovet ved å kun omtale dem som "xxx". Resultatene vil derfor fremstilles ved eksempelvis "tre av ni grunneiere sier ..." osv. I tillegg vil grunneierne omtales med bokstavene de har fått tildelt etter hvert som svarene blir mer komplekse og varierende. Det skal også sies at alle de ni grunneierne vi snakket med var menn. Derfor vil det også forekomme bruken av *han* i beskrivelsen av resultatene.

Der det står ? i tabellene betyr dette at vedkommende ikke har svart på spørsmålet.

De største forskjellene i besvarelsene fra grunneierne er under overskriften 'kunder og produkt' og 'samarbeid'. Grunneierne har forskjellige produkter og måter å selge dem på, samt forskjellige samarbeidsgrunnlag, og svarene ble derfor ulike og differensierte.

4.3.1 Relasjon

Under denne overskriften stilte vi spørsmål om eiendommene, bruk av disse og ønsker videre. Dette for å kartlegge eiendomsstrukturen og eierstrukturen.

Landbrukseiendommer varierer ofte i størrelse og utforming, derfor valgte vi å starte med å kartlegge hvor store eiendommene var (tabell 12). Dette ble gjort for å skaffe oss en viss forståelse for hvor viktig inntektene fra laksefiske er for grunneiere.

Tabell 12. Grunneiernes svar på hvor stor eiendommen er

GRUNNEIERE	SVAR
A	30 daa
B	Ca 3000 daa
C	6000 daa
D	540 daa
E	2000 daa
F	Stor nok(!)
G	900 daa
H	3000 daa
I	380 daa

Grunneiernes eiendommer varierte i størrelse og utstrekning. Den minste eiendommen var på 30 daa, mens den største var på drøyt 6000 daa, hvorpå en av grunneierne svarte at *"... vi har et normalt gårdsbruk, (...) eiendommen er stor nok"*. Alle de ni grunneierne hadde et yrke i tilknytning til eiendommen, hvorpå seks hadde *bonde* som yrke. Relasjonen til eiendommen var at det var et produksjonsforetak, og av de ni grunneierne var det seks som hadde gårdsbruket som hovedinntektskilde, de resterende tre hadde andre yrker i tillegg.

For oss var det ønskelig å kartlegge hvordan grunneierne bruker eiendommen, da dette gir grunnlag for å forstå betydningen av laksefisket. Spørsmålet gikk på hvordan de brukte eiendommen (tabell 13).

Tabell 13. Oversikt over svar om bruk av eiendommen.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Utleie/sameie
B	Utleie
C	Utleie med to andre grunneiere
D	Utleie/sameie
E	Utleie. Leier tilleggsjord
F	Utleie. Leier tilleggsjord
G	Utleie
H	Utleie. Leier tilleggsjord.
I	Utleie/sameie (tvunget)

Bruken av eiendommene varierte også. Tre grunneiere leide bare ut fiske, mens sju hadde tilleggsopplysninger i tillegg til utleie av fiske og elv. Dette var eksempelvis opplysninger om at de leide tilleggsjord. Av disse seks grunneierne var tre i sameie, hvorpå det ene tvunget, mens en grunneier samarbeidet om utleie med tre andre grunneiere, og tre hadde samarbeid med andre grunneiere om leie av tilleggsjord i forbindelse med utleie.

På spørsmål om hva slags forhold grunneierne hadde til det offentlige og andre grunneiere i forbindelse med laksefiske fikk vi forskjellige svar, men de fleste hadde et relativt godt forhold til det offentlige (tabell 14). Dette kan komme av at deres siste kontakt med det offentlige var positiv eller at de definerer det offentlige annerledes enn det vi gjør. Det offentlige grunneierne referer til kan være staten, kommunen, fylkesmannen og jordskifteretten.

Tabell 14. Respondentenes svar på forhold til det offentlige og andre grunneiere.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Noenlunde bra
B	Nøytral. Greit forhold til andre grunneiere
C	Ingen problemer med det offentlige
D	Samarbeider med annen grunneier
E	Fikk støtte og midler til hytte
F	Rapporterer inn fangst
G	Bra, offentlige midler til hytte
H	Godt forhold, tillatelser og godkjenninger
I	Ikke så godt

To av de ni har ikke et godt forhold til det offentlige. Hos den ene ble *ikke godt* begrunnet med at grunneieren var i et tvunget sameie, og at det offentlige, etter hans mening, burde grepet inn. Omtrent det samme gjelder svaret til en annen grunneier, men så han ikke er fornøyd med at *... fordelingsnøkkelen ved inntekt av utleie er regnet ut fra gammel skyldmark, og ikke ut fra størrelsen på eiendommen (...) leverer inn fangstrapporter (...) har et noenlunde bra forhold...*.

Fire grunneiere hadde ingen problemer med det offentlige, og så at de hadde et bra forhold til dem. Tre av disse grunneierne begrunnet dette med at de blant annet hadde fått tillatelse til oppføring av hytter ved elva, og to hadde fått

offentlig støtte og midler til dette. En grunneier var nøytral i forhold til det offentlige, mens en svarte ”... rapporterer inn fangsten sjøl (...)”. Den siste grunneieren ga intet svar på hva slags forhold han hadde til det offentlige. Når det gjelder forholdet til andre grunneiere, svarte bare to av ni på dette. Den ene hadde et godt forhold til andre grunneiere, mens den andre svarte han samarbeidet med en annen grunneier.

Da inntektene i det tradisjonelle landbruket er i nedgang ville vi kartlegge grunneiernes tanker rundt framtiden. Derfor stilte vi spørsmål om hvilke ønsker de hadde for eiendommen. Dette ga forskjellige svar (tabell 15).

Tabell 15. Grunneiernes ønsker for eiendommen deres.

GRUNNEIERE	SVAR
A	?
B	Ingen
C	Videreføre gården til arvtaker
D	Detter muligens av lasset som melkeprodusent.
E	Fortsette som tidligere
F	Ingen
G	Ingen
H	Videreutvikle laksefisket
I	Selge hustomter, slutte med trad. landbruk

Tre av ni svarte at de ikke hadde noen videre ønsker, mens en besvarte ikke spørsmålet. En annen svarte at han ”... muligens detter av lasset med melkeproduksjon(...)”. En av grunneierne ønsker å videreutvikle laksefiske med elva som grunnlag, en vil fortsette som tidligere, en vil selge hustomter og slutte med tradisjonelt landbruk, mens den siste sier ”(...) det er ønskelig å videreføre gården til en arvtaker...”.

4.3.2 Laksefiske

Under dette temaet stilte vi spørsmål om laksefiske og bruk av denne, blant annet rettighetsstrukturen rundt fiskeretten. Dette ga ganske like svar (tabell 16).

Tabell 16. Oversikt over kategorien "laksefiske" i intervjuguiden. Spørsmålene er ikke fullstendige fremstilt i tabellen.

	GRUNNEIERE								
SPØRSMÅL	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Driver du med laksefiske	Nei	Nei, kona fisker	Har gjort tidligere	Nei	Nei	Ja	Litt	Noe, mer tidligere	Litt, ikke mye
Kunnskaper/erfaringer	?	Få	Gode	Ingen formening	?	Lang, god erfaring	God kunnskap, og lang erfaring	Gode	Har noe
Bruk av eiendommens laksefiske	Bare fisket er felles i sameiet. Leier ut.	Leier ut laksefiske	Leier ut. Holder husholdningen med laks	Lik fiskerett mellom to grunneiere, selger sammen	Leier ut laksefiske	Fisker selv, og leier ut fisket	Leier bort laksefisket	Leier ut laksefisket	Leier bort laksefiske
Fiskerett	Nei, leier bort	Kona fisker, leier bort	Benytter selv og leier ut til andre	Nei, selger til andre	Nei, leier bort	Kan bruke den selv og leier bort til andre	Leier ut så langt det er folk, og fisker sjøl hvis ikke	Leier bort og benytter seg selv av den	Leier bort til andre
Medlem av elveeierlag	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	ja

Fire av ni grunneiere svarte at de ikke driver med laksefiske selv, men en av disse hadde en kone som gjør det. En svarte at han fisket selv tidligere, og fire svarte at de fisket laks selv, men i forskjellig grad.

Når det gjelder kunnskap og erfaringer om laksefiske, ga to av grunneierne ikke noe svar på dette spørsmålet. En grunneier svarte at han ikke hadde noen formening om han hadde noen kunnskap eller erfaring, mens to grunneiere svarte at deres kunnskaper og erfaringer var gode. En grunneier svarte han hadde noe erfaring og kunnskap, og en annen svarte han hadde få. To grunneiere svarte at de hadde lang erfaring, og en av disse sa også han har god kunnskap.

Alle de ni grunneierne leier ut/selger eiendommens laksefiske. En grunneier svarte også at han "... holder husholdningen med laks...", og to av grunneierne som er med i sameiet understreket blant annet at "... bare fisket er felles i sameiet..." og "... lik fiskerett mellom to grunneiere som selger sammen...".

Grunneierne ble så spurt om de selv benyttet seg av fiskeretten og/eller leier bort til andre, og fem av ni svarte at de ikke benyttet seg av fiskeretten selv, men leier den bort til andre. En av disse påpeker igjen at kona benytter seg av fiskeretten. to grunneiere leier bort i tillegg til at de benytter seg av fiskeretten selv, mens en ”... leier ut så langt det er folk, og fisker sjøl hvis ikke...”. Den siste grunneieren sa han kunne benytte seg av fiskeretten i tillegg til at han leier den bort til andre. Dette betyr at fire grunneiere leier ut alt, mens de resterende fem leier ut i tillegg til at grunneieren selv (evt. Kona) benytter seg av fiskeretten på eiendommen.

Alle de ni grunneierne er medlem av elveeierlag.

4.3.3 Valdutforming

Valdutforming er et viktig tema for vår oppgave og ble derfor også belyst i den kvalitative undersøkelsen. Her ville vi fram til hvordan valdene deres så ut, hva grunneierne så på som et godt vald, hvilke faktorer de mener er viktige og lignende.

For å senere kunne si noe om for eksempel samarbeid var det viktig å kartlegge hvordan valdene til de grunneierne vi snakket med så ut. Svarene vi fikk viser at det er store variasjoner på vald (tabell 17).

Tabell 17. Oversikt over svar hvordan grunneiernes vald er utformet.

GRUNNEIERE	SVAR
A	3 soner, ca 2 km langt
B	1150 m, fiske på begge sider
C	Oppdelt vald. 10 grunneiere i sameie
D	1250 m, ene siden av elva. Et av de beste valdene fangstmessig, med en årlig fangst på 260-270 laks.
E	1240 m, ene siden av elva. Leier opp noe av motsatt side
F	ca 1 km, og leier ytterligere ca 1 km av til sammen tre andre grunneiere.
G	550 m på en side. Valdets har to høler med stryk i mellom.
H	1,5 km, med motfiske. 100-230 laks årlig.
I	800 m. Eiendomsgrense i en høl.

Størrelsen og lengden på de ni grunneiernes vald varierte fra 550 meter, til rundt to kilometer i utstrekning. Det var få grunneiere som oppga fangsttall på valdet sitt, noe som kan være med å si noe om hvor "bra" fiske det er i valdet. I utgangspunktet eier åtte av ni grunneiere kun den ene siden av elva, altså er det potensielt motfiske fra et annet vald, mens en grunneier eier begge sider av elva. To av grunneierne oppga på dette spørsmålet at de leier opp motsatt side eller tilleggsgrunn av andre grunneiere. Her leide den ene grunneieren opp kun på motsatt side, mens den andre leide opp både på motsatt og samme side.

Vi stilte også spørsmål om hvilke faktorer grunneierne vektla når de skulle leie ut vald. Dette ga differensierte svar (tabell 18).

Tabell 18. Faktorer ved vald grunneierne vektlegger.

GRUNNEIERE	SVAR
A	At fiskerne får ha valdet i fred. Høler er viktig
B	Ryddig med hensyn på søppel og utedo, samt tilrettelegging, prate med fiskerne, gjestfrihet.
C	At valdet er allsidig og at valdet er bra
D	Det man selger skal stå i forhold til pris. Tilrettelegging; valdet skal selges neste år også. Folk må følge reglene med desinfisering og oppførsel. Ta vare på folk.
E	Hvem som leier
F	Hvem som leier. Skal være trivelige folk, da man har mye kontakt med dem.
G	Markedsføring, adkomst og overnatting.
H	Til hvem man leier ut til.
I	Andre tar seg av den delen.

Tre av de ni grunneierne oppga at noe av de det legger mest vekt på når de leier ut valdet sitt, er hvem de leier ut til. Dette betyr at det for en del grunneiere er viktig at de trives med det de leier ut til. Noe vi skal komme tilbake til i diskusjonsdelen. En svarte at det er viktig at det man selger står i forhold til pris. Det er viktig for en annen grunneier at de som leier valdet får ha valdet i fred, mens en grunneier sa at andre tar seg av den delen med hva som vektlegges og ikke. En grunneier sa det var viktig med markedsføring, adkomst til elva og overnattingsmuligheter til de som leier valdet, mens den siste grunneieren mente at ryddighet, samt tilrettelegging og gjestfrihet i forhold til fiskerne er viktig.

Vi spurte så grunneierne og deres vald var bra/dårlig, hva de kunne gjøre for å forbedre det og ba de begrunne svarene. Her var det mange interessante svar (tabell 19)

Tabell 19. Grunneiernes karakteristikk av eget vald.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Bra vald. Optimale naturlige forhold, og flinke fiskere får fisk. Bra sanitære forhold, og bra skilting. Motfiske i en del av den midterste sonen.
B	Bra, på bakgrunn av antall laks som er blitt fisket. Ville ikke blitt tatt like mye fisk dersom fisket var eksklusivt. God vannstand gjennom hele sesongen, gir rom for flere fiskere.
C	Bra vald, på grunn av sammenslåingen av de tre opprinnelige eiendommene.
D	Bra. Belliggheten. Kan fiskes på alle vannstander. Mange besøkende som kan sees i samsvar med prisen, og markedsføringen skjer med de besøkende. Spiller ingen rolle om det er dårlig fiske. Noe må være bra siden folk kommer igjen. Komme frem i terrenget og miljøhensyn. Tenkt på muligheten for egen desinfisering på gården, noe som kunne gjort det lettere for besøkende fiskere.
E	Valdet er langt og variert, med både store og små holer, samt stryk. Fungerer bra på alle vannstander. To gapahuker langs elva, kan brukes båt. Grillplasser ved elva, god tilrettelegging ned til hytta og stier langs elva. Godt merkede grenser, og utedo ved elva., samt søppeldunker ved hytta.
F	Bra i forhold til fangststatistikken. Kunne forbedret med gapahuker og toalett. Er tilrettelagt med skilting og tilkomstvei, men ikke mye. Det er en hytte til overnatting. Motfiske kan være et problem.
G	Valdet er bra
H	At det er et bra vald! God adkomst og tilrettelegging, samt bedre markedsføring.
I	Det er et bra vald. Det kan fiskes på alle vannstander. Det er ikke tilrettelagt noe langs valdet, p.g.a. at det ikke fungerer å samarbeide med de fire andre grunneierne.

Åtte av ni grunneiere karakteriserte valdet sitt som bra, og to av disse sa at valdet er bra på bakgrunn av antall laks som blir fisket der. Den siste grunneieren svarte at valdet er langt og variert, med både store og små holer, samt stryk. En av de ni grunneierne svarte ikke mer enn at valdet var bra, mens de andre hadde mer utfyllende besvarelser. Fire av grunneierne sa at valdet kunne fiskes på alle vannstander ved deres vald, og at dette er med på å gjøre valdene bra. At det er gapahuker og tilrettelegging langs elva for øvrig nevnes av fire grunneiere som en viktig karakteristikk av deres vald. To nevnte at markedsføringen av valdet har noe å si for karakteristikken 'bra', og en grunneier understrekte at det ikke ville blitt fisket like mye på valdet dersom det var eksklusivt fiske der.

Deretter ba vi grunneierne si hva de mente var et optimalt vald. Dette ble gjort for å kunne sammenligne svar senere i arbeidet med dataene. Disse svarene (tabell 20) skilte seg noe ut fra det forestående spørsmålet.

Tabell 20. Hva grunneierne mener er et optimalt vald.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Bra fiske, mye fisk, ikke motfiske, god kontakt med kunder
B	At man får fisk. Skilting, gapahuker og tilrettelegging. Søppeldunker, og interesse fra grunneier for leietakere. Høy vannstand til enhver tid, samt fangststatistikk på nett.
C	Der naturen har lagt til rette for det optimale. En høl hvor det står fisk, og hvor man får se fisken. Gjerne en djuphøl, i tillegg til gytemuligheter. Tilrettelegging, do, søppel, skilting, stier.
D	God tilrettelegging
E	Beliggenheten av bosted i forhold til valdet. Nærme elva og gjerne privat.
F	Der laksen stopper. Lett å fiske, mye fisk, fungerer på alle vannstander. Hvordan fiskerne bør er viktig. Motfiske bør ikke forekomme.
G	Mye fisk
H	Godt fiske på variabel vannstand. Gode adkomstmuligheter. Djupe kulper med stående laks, og gode strømforhold.
I	Gapahuker, lett tilgjengelig og tilrettelagt for fiske.

For at et vald skal være optimalt sa fire av ni grunneiere at tilrettelegging er viktig, og en av grunneierne svarte kun 'god tilrettelegging'. En annen svarte 'mye fisk' om hva han ville karakterisere som et optimalt vald. At man får fisk, at fisket er godt og at det er tilrettelagt for fiske er en karakteristikk for seks av ni grunneiere. En av grunneierne rettet fokus mot hvordan de som leier valdet bor, og mener dette skal være "... *nærme elva og gjerne privat...*". To av grunneierne mente også at et vald kan karakteriseres som optimalt hvis det ikke forekommer motfiske, og for tre grunneiere er også vannstanden viktig for karakteristikken.

4.3.4 Kunder og produkt

Under dette temaet ville vi fram til hvordan grunneierne så på kundene og produktene sine, hva de tilbyr og lignende.

For å kunne differensiere kundene ville vi vite hvor de hovedsakelig kom i fra. Det viste seg at de grunneierne vi snakket med hadde nesten utelukkende skandinaver som fisket hos dem (tabell 21).

Tabell 21. Oversikt over hvor fiskerne kommer fra.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Varierer, men dette styrer han som leier valdet vårt (sameie). Både nordmenn og utlendinger.
B	De fleste er nordmenn. Ektepar og single.
C	Mest nordmenn, men utlendinger forekommer (svensker, dansker og engelskmenn)
D	Mest nordmenn og svensker, men også noen tyskere, nederlendere og belgiere.
E	Det er hovedsakelig nordmenn, men også noen dansker.
F	50/50 nordmenn og svensker
G	Nordmenn og svensker
H	Mest svensker, om lag 80 %
I	Hovedsakelig nordmenn

Åtte av ni grunneiere har kunder fra Norge. Fem av ni nevner spesifikt svensker. Tre grunneiere svarte at det hovedsakelig er nordmenn som fisker i deres vald, men at utlendinger også forekommer. En grunneier svarte at 50 % av fiskerne ved hans vald er nordmenn, og at de resterende 50 % er svensker. Det forekommer også danske, tyske, nederlandske og belgiske fiskere i valdene. En grunneier svarte at 80 % av de som fisker hos ham er svensker, men han oppga ikke hvor de resterende 20 % kommer fra.

Vi stilte også spørsmål om hva slags reise de besøkende stort sett er på. Dette for å eventuelt kunne si noe om markedet grunneierne satser på. Det viste seg at de fleste fiskerne var på ferie/fritids reiser (tabell 22)

Tabell 22. Hva slags reise de besøkende er på.

GRUNNEIERE	SVAR
A	I all hovedsak ferie og fritid. Det bookes på forhånd til han som leier valdet (sameiet).
B	De fleste er gjengangere som er på ferie.
C	Nå er det hovedsakelig vanlige folk på ferie som leier valdet, men tidligere var det en del firmaer og "kjendiser" som leide.
D	Ferie og fritid
E	Ferie og fritid, men disse er gjerne også kollegaer.
F	Det er både ferie, fritid og bedrift. Det er for øvrig mest private som leier, men det kan hende de har med seg kollegaer eller kunder.
G	Ferie og fritid
H	Det er i all hovedsak privatpersoner som kommer på ferie. Har prøvd å leie ut til firma/bedrifter, men trives best med private.
I	Veit ikke, i og med at det er andre som har solgt fiskekortene.

På dette spørsmålet svarte åtte av ni grunneier at de som fisker ved deres vald er på ferie, altså på ferie- og fritidsreise. En grunneier selger ikke fiskekortene

selv, og har derfor ingen oversikt over hva slags reise fiskerne er på. Fire grunneiere svarte også at de leier ut/har leid ut til bedrifter.

Mange grunneiere selger fiskekort, men tilbyr ikke overnatting. For å skaffe oss oversikt stilte vi grunneierne spørsmål om de tilbyr overnatting (tabell 23).

Tabell 23. Om grunneierne tilbyr overnatting.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Gjorde det tidligere. To naboer leier ut.
B	Tilbyr overnatting i campingvogner. Det er også mulighet for å sette opp telt og bruk av campingvogner.
C	Lite etterspørsel etter overnatting, men en av de andre grunneierne tilbyr dette (sameie).
D	Leier ut noen gamle campingvogner, og folk kan overnatte i sine egne campingvogner samt benytte seg av teltsteder. Har også en kompis som tilbyr overnatting dersom noen trenger det.
E	Ja, i en hytte 50 meter fra elva. Her er det 12 sengeplasser. Tilbyr også overnatting i en annen hytte lenger fra valdet, og denne benyttes blant annet til utleie ved arrangementer i nærheten, eller hvis andre grunneiere trenger overnatting til sine laksefiskere.
F	Har en hytte med 8 sengeplasser som leies bort.
G	Det er kun fiske med overnatting som tilbys. Tilbyr overnatting i hytter.
H	Tilbyr 7 sengeplasser i hus, med 7 stenger.
I	Nei

Seks av ni grunneier tilbyr overnatting. To av disse tilbyr overnatting i campingvogner, og gir fiskere muligheten til å benytte seg av sine egne campingvogner i tillegg til overnatting i telt. Tre av grunneierne tilbyr overnatting i hytte (høy standard), mens en tilbyr overnatting i hus. En grunneier svarte 'nei', mens en svarte at det er lite etterspørsel etter overnatting, men at en av de andre grunneierne i sameiet tilbyr dette. Den siste grunneieren sa at han gjorde det tidligere, og at to naboer av ham leier ut nå.

For å få kartlagt hvor stor etterspørselen etter overnatting er spurte vi hvordan belegget hos de som tilbyr overnatting var (tabell 24).

Tabell 24. Belegget hos grunneierne som tilbyr overnatting

GRUNNEIERE	SVAR
A	Det er bra etterspørsel etter fiske, og belegget er klart før sesongen begynner. Det er stort sett fullt, og har tatt seg opp med årene.
B	Belegget er bra, og det er flere som bestiller fiske i forkant av sesongen.
C	Belegget er bra i juni og juli, men noe lavere i august. Det er også noen faste som kommer igjen hvert år.
D	Det er stort sett fylt opp, og det er stor etterspørsel.
E	Det er fullt, og belegget har vært identisk i 3 år nå. Det er mye gjenkjøp, og det har ikke vært noe ledig siden 2003. allikevel er det er gjenganger at det kan bli tyngre mot slutten av august, men han har venteliste.
F	Det er fylt opp hvert år. Gjenkjøp på ukebasis.
G	Det er mye gjenkjøp fra tidligere besøkende.
H	Fullt. Det er stort sett gjenkjøp.
I	Har ingen oversikt

Kun en av grunneierne hadde ingen oversikt over belegget i sitt vald. Gjenkjøp er dominerende hos de resterende grunneierne, og belegget er gjennomgående bra og fylt opp. Dette gjenspeiler også etterspørselen, og som grunneier E sier: "... belegget har vært en blåkopi siden 2003..."

Som Grünwald (1992) sier: "(...)en gruppe laksefiskere som har leid et vald direkte gjennom av en elvebonde til en rimelig pris. De kommer igjen år etter år og tar det gode fisket med det dårlige..."

For å klargjøre hvor viktig inntektskilde et laksefiskeprodukt kan være stilte vi spørsmålet; hvor viktig er inntektene fra laksefiske? Det viste seg at dette varierte fra grunneier til grunneier (tabell 25).

Tabell 25. Hvor viktig inntektene fra laksefiske er for grunneierne.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Ingenting å basere seg på. Avkastningen er fordelt på antall andeler i sameiet, hvor de med flest andeler får mest. Får nå 10% av inntektene for utleie, selv om han eier 1/3 av valdets utstrekning.
B	En bi-inntekt som er viktig nok.
C	Inntektene er ikke avgjørende, men kjekke å ha.
D	Inntekten er viktig for husholdningen og til drifta av gården
E	Det er en veldig viktig del av inntektsgrunnlaget.
F	Inntekten tilsvarer 1/3 av den totale årsinntekten.
G	Inntekten er viktig, og er en av hovedinntektene.
H	Laksefiskeinntekten er hovedinntekten.
I	Ikke viktige. Får 15 00 i året, og slik har det vært de siste 10 årene.

To grunneiere svarte at inntektene fra laksefiske ikke er viktige, ingenting å basere seg på. En grunneier svarte at inntektene fra laksefiske er hovedinntekten, og en annen sa at det er en av hovedinntektene. En grunneier

svarte at inntektene er en viktig del av inntektsgrunnlaget, og en annen grunneier sa at inntektene fra laksefiske tilsvarer 1/3 av den totale årsinntekten. En grunneier svarte at *”... inntekten ikke er avgjørende, men kjekke å ha...”*, og en annen sa at det er en bi-inntekt som er viktig nok. Den siste grunneieren svarte at inntekten er viktig for husholdningen og til drifta på gården.

Deretter stilte vi spørsmål om hvordan grunneierne leide ut valdet. Dette vil være bestemmende for hvilket marked de betjener. Det viste seg at de vi snakket med leide ut valdet på forskjellige måter (tabell 26).

Tabell 26. Hvordan valdet blir leid ut.

GRUNNEIERE	SVAR
A	En uke av gangen, noen ganger to.
B	Selger kortene selv. Selges både sesongkort, ukeshort og døgnkort.
C	Valdet leies ut på ukebasis. Ukehortene selges frem til mai, og etter dette selges døgnkort.
D	Selger kort selv, for begge grunneierne i sameiet, selger mest sesongkort, men også noen døgn- og ukehort.
E	Det varierer. Stort sett ukehort, men noen har 3-dagers kort, og noen har 14-dagers kort.
F	Leier ut på ukebasis, ikke døgn og sesong. Mye gjengangere.
G	Leier ut eksklusivt på ukebasis.
H	Leier ut på ukebasis.
I	Døgnkort

Seks av ni grunneiere leier ut valdet på ukebasis, og selger ukehort. En av disse selger også noen 3-dagers kort, og noen 2-ukershort, og en annen selger ukehortene på forhånd frem til mai, og etter dette selges døgnkort. En grunneier selger kun døgnkort, og en annen selger for det meste sesongkort, men også noen døgn- og ukehort. Den siste grunneieren selger tre forskjellige korttyper; døgnkort, ukehort og sesongkort.

Vi spurte også om de synes det produktet de tilbyr står i stil til den prisen de tar (tabell 27). Dette for å kartlegge om grunneierne faktisk er bevisst på dette punktet og ser forbedringspotensialet selv.

Tabell 27. Står prisen i stil med produktet?

GRUNNEIERE	SVAR
A	Her er det forbedringspotensiale. Man kunne hatt flere bekvemmeligheter langs elva i form av tilbud om mat og overnatting; gjøre det mer eksklusivt.
B	Kunne tatt bedre betalt, men ligger på en pris. Fisket skal være for alle.
C	? hva betyr dette – at han ikke svarte eller ikke visste
D	Prisen står i forhold til produktet og dette er viktig. Allmennheten skal ha tilgang, og det skal ikke være eksklusivt å bruke naturen. Det skal være åpent for alle å fiske, og de fleste som fisker hos kommer utenfra. Det er få lokale fiskere.
E	Ingen har sagt noe på prisen, men i langsiktig perspektiv er han interessert i en jevn strøm med inntekt. Tilbyr 6-8 stenger.
F	Markedet kunne betalt mer, men med faste kunder blir det stort sett samme pris.
G	Kunne sikkert fått mer kjennskap til dem som kommer. Mener prisen står i forhold til produktet.
H	Det er mange gjengangere som kommer. Belegget er fullt, og vi har mange henvendelser og venteliste. Kunne lagt lista høyere når det gjelder pris, men i og med at det er så mange som kommer igjen, må man lide for trivselen med å ha kjentfolk på besøk.
I	Det er ikke tilrettelagt for noen ting på grunn av uenighet med de andre grunneierne, og fordi ingen er interessert i å legge penger i noe en av de andre grunneierne kan benytte seg av. Folk kommer for å få fisk.

En grunneier ga ikke noe klart svar på dette spørsmålet. To grunneiere mener prisen står i forhold til det produktet de tilbyr. En grunneier sa at dette er et område hvor det er forbedringspotensial, og to grunneiere sa at de kunne tatt bedre betalt enn hva de gjør i dag. En grunneier sa at markedet kunne betalt mer, men *"... med faste kunder blir det stort sett samme pris..."*. En sa at ingen av kundene har sagt noe på prisen, men at han i langsiktig perspektiv er interessert i en jevn strøm med inntekt. Den siste grunneieren fortalte at det ikke er tilrettelagt noe på grunn av uenighet med de andre grunneierne i sameiet. *"...ingen er interessert i å legge penger i noe en av de andre grunneierne kan benytte seg av..."*.

Vi ville også vite om grunneierne tilbyr guiding og kurs til de besøkende (tabell 28). Dette spørsmålet ble stilt på bakgrunn av at trendene i reiselivet viser at lære-delen av en ferie blir stadig viktigere.

Tabell 28. Guiding og/eller kurs.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Nei, men det er mulig han som leier valdet (sameiet) gjør dette.
B	Nei, og har heller ikke vurdert det. De eldre fiskerne hjelper til mye dersom det kommer nye folk.
C	Fiskeguiding tilbys, men det er stort sett utlendinger som benytter seg av dette, ikke de stolte nordmennene.
D	Tilbyr litt selv, men har en som hjelper til med guiding og eventuell kursing.
E	Tilbyr ingen guiding eller kurs, det vil i så fall være guiding på området til en ny og utenforstående. Det er kun laksefiske som tilbys. Har ikke tenkt på dette som et alternativ eller å tilby dette.
F	Tilbyr ikke det. "Det får noen andre ta seg av"!
G	Nei. Viser frem valdet til nye folk, som grenser osv. , men ikke noe mer.
H	Tilbyr ikke guiding eller kurs, men er åpen for dialog om dette.
I	Nei

Sju av ni grunneiere tilbyr ikke guiding eller kurs. En av disse svarte at han er åpen for en dialog om dette. De to grunneierne som tilbyr guiding, gjør dette selv, ikke organisert. Den ene av disse sa ”... det er stort sett utlendinger som benytter seg av dette, ikke de stolte nordmennene...”.

For mange fiskere er det viktig å ha egne soner for forskjellige redskaper og hva slags redskap en kan fiske med på et vald. Derfor stilte vi dette spørsmålet til grunneierne (tabell 29)

Tabell 29. Redskaper det kan fiskes med på vald.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Det er soneinndeling i valdet, men disse sonene er ikke satt av til noe spesielt annet enn å dele opp valdet etter hvor bra fisket er. Sonene er ikke satt av til spesielle redskap. Det er bra fiske, eksklusivt, i øvre sone. Her er det bra fiske, og det fiskes ikke med sluk. Heller ikke motfiske her. I midtre og nedre sone er det blanding av alle typer redskaper, og det brukes mye sluk.
B	Det kan fiskes med alle typer redskap på valdet, da det ikke er inndelt i soner. Hele valdet er best egnet til fiske med mark og sluk, da det blir tatt lite fisk på flue.
C	?
D	Valdet er delt inn i fem soner, hvor det kun er fluefiske i den ene, og i de resterende fire kan man fiske fritt med det redskapet man ønsker, men det er anbefalinger. På denne måten får man en fin spredning av folk. De som motfiske, fisker med flue.
E	Det er ingen soneinndeling i valdet, og det kan fiskes med alle typer redskaper.
F	Mest flue, men det er ingen soneinndeling så det er noe av alt.
G	Det er ingen soneinndeling for hvilke redskaper som kan brukes hvor, men det fiskes mest med flue.
H	Hele valdet er åpent for fiske med alle typer redskaper, men det fiskes i all hovedsak med flue.
I	Det fiskes i all hovedsak med flue, men alle typer utstyr kan benyttes

En grunneier svarte ikke på spørsmålet. To grunneiere har soneinndeling i valdet, men hos den ene har ikke soneinndelingen noe å si for hvilke redskaper som det kan fiskes med, men det fiskes ikke med sluk i den øvre sonen. I de

resterende sonene kan det fiskes med alle typer redskap. Hos den andre grunneieren er det 5 soner, hvorpå det bare kan fiskes med flue i den ene sonen. I de andre fire sonene kan det fiskes med alle typer redskap. Hos de andre seks grunneierne er det ingen soneinndeling, og det kan fiskes med alle typer redskap. En grunneier sa at valdet hans ikke egner seg til å fiske med flue, men mest sluk og mark. Fire av de seks grunneierne med all slags redskapsbruk, sa at det hovedsakelig fiskes med flue på deres vald.

Ingen av de ni grunneierne tilbyr noen andre aktiviteter utenom fiske. En sa for øvrig at han *”... hjelper til så godt han kan dersom det er behov for det..”*, mens en annen sa *”... Det er for liten bredde rundt laksefiske her...”*. Med dette mener han sannsynligvis at det kun satses på laksefiske og ikke det rundt.

Det at noen kan fiske gratis på et vald kan ofte ha noe med gamle servitutter eller bruksretter å gjøre, og kan hindre en grunneier i å utvikle et fullverdig laksefiskeprodukt. Vi valgte derfor å stille dette spørsmålet (tabell 30).

Tabell 30. Er det noen som fisker gratis hos deg?

GRUNNEIERE	SVAR
A	Kan fiske selv eller ha med familie. Dette står skrevet i kontrakten.
B	Kan fiske selv hele sesongen, og kona benytter seg av dette.
C	Kan fiske gratis selv
D	Ja, han som hjelper til med tilretteleggingen av fiske og eventuell kursing får mye frihet, og kan fiske så mye han vil.
E	Nei.
F	Det er ikke gratis fiske på eiendommen, i så fall skjer dette tilfeldig.
G	Noen kjente fisker gratis, i tillegg til ham selv.
H	Disponerer en stang.
I	Nei.

Fem av de ni grunneierne kan fiske gratis selv dersom de ønsker dette. En grunneier lar en som hjelper til med vedlikehold og lignende fiske gratis, og en grunneier svarer at dersom det forekommer gratisfiske på valdet, skjer dette tilfeldig. To grunneiere sier at det ikke er noen som fisker gratis hos dem.

4.3.5 Samarbeid

Samarbeid kan for mange grunneiere være hensiktsmessig for å kunne tilby et helhetlig laksefiskeprodukt. Vi ville derfor finne ut hvordan grunneierne stilte seg til samarbeid.

Aller først ville vi finne ut hva grunneiere tenkte generelt rundt samarbeid. Derfor stilte vi spørsmålet: 'Hva er dine tanker, erfaringer og ønsker rundt samarbeid?'. Det viste seg at grunneiere har forskjellige oppfatninger og erfaringer om samarbeid (tabell 31).

Tabell 31. Tanker, erfaringer og ønsker rundt samarbeid.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Sameiet er tvunget, og samarbeidet fungerer bra i praksis. Grunneierne har opprydding rundt elva 1-2 ganger i året, og sameiet har styremøter hvor aktuelle saker diskuteres. Dersom sameiet skulle oppløses, må dette skje ved full enighet blant de gjeldende parter i sameiet. I leiekontrakten finnes det en klausul om at vi som grunneier kan disponere den midtre og øvres sonen i valdet en uke i sesongen, i tillegg kan alle grunneierne fiske en dag i uka (fra fredag til lørdag) i den midtre sonen.
B	Har ingen
C	Har positive erfaringer med samarbeid
D	Liker ikke fremleie. Selger kort selv.
E	Positive erfaringer rundt samarbeid. Tenker da også på oppleie av motsatt side av elva. Er også positiv til samarbeidet i Fellesforvaltninga.
F	Har ingen tanker rundt godt samarbeid. Han har oppleie i den pakken han selger. Han har stort sett gode erfaringer med oppleie.
G	Ingen
H	Generelt er vi fem grunneiere her i området, som leier ut hvert sitt vald på hver sin måte.
I	Har dårlige erfaringer rundt samarbeid. Har prøvd å få i gang et samarbeid i sameiet tre ganger, men til ingen nytte. Den siste gangen hos advokat, men det ble ingen løsning på det.

Tre av ni grunneiere har ingen tanker rundt samarbeid. To grunneiere har positive erfaringer med samarbeid, mens en grunneier sa han har dårlige erfaringer rundt samarbeid. En grunneier svarte "... Liker ikke fremleie. Selger kort selv...", mens en annen svarer at "... Generelt er vi fem grunneiere her i området, som leier ut hvert sitt vald på hver sin måte...". Den siste grunneieren er i et tvunget sameie, og "må" samarbeide med de øvrige grunneierne i sameiet.

I denne forbindelse var det også interessant å finne ut om grunneierne samarbeidet med andre (tabell 32) og hvorfor/hvorfor ikke han gjorde det (tabell 33).

Tabell 32. Om grunneierne samarbeider med andre.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Samarbeider ikke med noen andre utenom sameiet om laksefiske. Sameiet har hatt en bruksordning i 10 år i den midtre sonen om leie av motfiske. Denne kontrakten har nå gått ut, så det blir sannsynligvis forhandlinger om en ny kontrakt seinere. Personen som leier valdet av sameiet har ansvar om å forvalte elva på best mulig måte, samt skrive dagbok om hvem som leier av ham, fangstrapport og fangstoppgave. Leiekontraktene mellom sameiet og denne personen forhandlet og fornyes hvert tredje år.
B	Nei
C	Er med i et sameie. Denne avtalen/kontrakten er skriftlig, og sier noe om fordelingen samt at de har en felles konto. Kontrakten oppstod for om lag 15 år siden.
D	Er i et sameie med en annen grunneier om jordgrunn. Når det gjelder laksefiske styrer han alt, mens den andre grunneieren ikke gjør noe. Han får betalt for den innsatsen som gjøres i timer, i tillegg til det utbytte han får i sameiet.
E	Nei
F	Leier opp av andre, både på samme side som han selv eier og på motsatt side. Det dreier seg om skriftlige 5-års kontrakter, som er gammel sedvane. De han leier av har ingen klausuler i kontraktene om å få fiske i valdet.
G	Nei, samarbeider ikke med noen
H	Nei. Skal eventuelt leie "noe elv" av en nabo. For å vise ansikt.
I	Nei

Fem av ni grunneiere svarte at de ikke samarbeider med noen andre om laksefiske, men en av disse skal eventuelt leie opp "noe" elv av en nabo. Tre av grunneierne svarte at de er med i et sameie. Den ene av disse sa at sameiet har hatt en bruksordning med en annen grunneier i 10 år, men at denne kontrakten nå har gått ut. En annen sa at han er i et sameie med kun en annen grunneier, men at det er han selv som styrer laksefiske-delen.

Den siste av de tre grunneierne i et sameie, svarte at kontrakten om sameiet oppstod for om lag 15 år siden, og at denne er skriftlig og sier noe om fordeling samt at de har en felles konto i sameiet. Den siste av de ni grunneierne sa at han leier opp elv av andre grunneiere, og at det dreier seg om 5-års skriftlige kontrakter som er gammel sedvane.

Tabell 33. *Hvorfor/hvorfor ikke samarbeid?*

GRUNNEIERE	SVAR
A	Har det greit slik det fungerer i dag.
B	Ingen grunn til ikke samarbeid
C	Samarbeidet er for å utnytte hølen bedre
D	Sameie om grunn. Kan ikke leie av annen grunneier da han har 5-års kontrakt med noen andre. Denne går for øvrig ut nå, så han lukter litt på samarbeid her.
E	Har ikke behov for det.
F	Samarbeider for å få mer fiskeareal, og for å unngå så mye motfiske.
G	Det går bra uten samarbeid med andre grunneiere.
H	Det er for liten satsing i området (i kommunen).
I	Alle grunneierne i sameiet er uenige. Sameiet ble dannet på bakgrunn av skogeiendommen som ligger til grunn for inndelingen av de 16 andelene som finnes i dag. Det er ikke velvilje i sameiet, og det er ingen ønsker om forbedring, og alle vil ha de 16 andelene for seg selv. Andelene er nå gjort om til antall stenger det kan fiskes med i valdet.

En grunneier sa at han har det greit slik det fungerer i dag, mens en annen sa han ikke har behov for å samarbeide med andre. En sa han ikke har noen spesiell grunn til at han ikke samarbeider med andre, mens en sa det er for å utnytte hølen i valdet bedre. Grunneier F samarbeider med andre for å få mer fiskeareal og for å unngå så mye motfiske, mens grunneier G sa det går bra uten samarbeid med andre grunneiere. Grunneier I samarbeider ikke, da alle grunneierne i sameiet er uenige, mens grunneier D, som også er i sameie, sier han "... lukter på et samarbeid..." med en grunneier utenfor sameiet. Grunneier H mener de er for lite satsing i området rundt samarbeid.

Deretter ønsket vi at grunneierne skulle reflektere over om et samarbeid hadde kunnet gjøre deres vald bedre (tabell 34).

Tabell 34. *Kan ditt vald bli mer attraktivt ved samarbeid med andre?*

GRUNNEIERE	SVAR
A	Tror ikke et samarbeid kunne gjort valdet mer attraktivt.
B	Valdet kunne blitt mer attraktivt dersom det hadde vært samarbeid med grunneieren nedenfor. Da kunne fisket blitt bedre på lav vannstand.
C	Dette var årsaken til at samarbeidet ble grunnlagt
D	Dette måtte i så fall være hvis han skulle leie opp valdet ovenfor sitt eget.
E	Nei
F	Det har gjort det
G	Nei.
H	Tror ikke at et samarbeid kunne gjort valdet er attraktivt eller beriket det på noen måte. Det kunne eventuelt påvirket et potensielt firmamarked i positiv retning. Å leie av naboen vil nok ikke nødvendigvis gjøre eget vald mer attraktivt, men mer beriket dalføret (kommunen).
I	Ja, det kunne det, dersom alle grunneierne hadde funnet en løsning.

To grunneiere svarte bastant 'nei' på dette spørsmålet, mens to grunneiere svarte at de ikke tror at et samarbeid kunne gjort deres vald mer attraktivt dersom de samarbeidet med noen. To grunneiere svarte at et samarbeid kunne gjort valdet mer attraktivt, mens grunneier D sa at det i så fall måtte være dersom han skulle leie opp valdet ovenfor sitt eget. Grunneier F svarte at et samarbeid har gjort valdet mer attraktivt, og grunneier C sa at et mer attraktivt vald var årsaken til at et samarbeid ble grunnlagt.

Vi spurte også grunneierne hva de trodde måtte til for å få et velfungerende samarbeid med andre. Det viste seg at grunneierne hadde forskjellige oppfatninger om hva som måtte til (tabell 35).

Tabell 35. Hva er et samarbeid avhengig av?

GRUNNEIERE	SVAR
A	For at et samarbeid skal kunne fungere er fordelingsnøkkelen viktig.
B	?
C	Andeler er viktig for å få til et samarbeid; det samme gjelder adkomst med for eksempel båt. Alle må bidra etter beste evne, samt disponere områdene på riktig måte slik at det ikke blir for trangt.
D	Man må være enige om konseptet, om det skal være eksklusivt eller til vanlig folk. Man må også bli enige om hvordan det skal drives.
E	Økonomisk vinning til alle parter, samt åpenhet.
F	?
G	?
H	Kreative personer i kommunen og på lokalt plan.
I	Rettslig hjelp.

Tre grunneiere svarte ikke på spørsmålet om hva som må til for å få til et samarbeid. Grunneier A mener fordelingsnøkkelen er viktig, og grunneier C sa andeler er viktig for å få til et samarbeid, samt at alle må bidra etter beste evne og disponere områdene riktig slik at det ikke blir for trangt. Grunneier D svarte at man må være enige om konseptet rundt laksefiske, og for grunneier E må det være åpenhet og økonomisk vinning til alle parter for at man skal få til et samarbeid. For at man skal få til et samarbeid, sier grunneier H "... *kreative personer i kommunen og på lokalt plan...*", og grunneier I svarer "... *rettslig hjelp...*".

Til slutt spurte vi om grunneierne mente at det offentlige burde gå inn med mer styring slik at samarbeid kunne bli lettere (tabell 36).

Tabell 36. Grunneiernes svar på om det offentlige bør bidra for å lette samarbeid.

GRUNNEIERE	SVAR
A	Mener det offentlige burde betale for kilenotoppkjøpet i stedet for at de private skal betale.
B	Hvor blir det av pengene fra fiskeavgifta?
C	Nja/nei
D	De kunne kanskje hjelpe til med fordeling og formidling av laksefiske. De ulike kommunene langs Orkla har forskjellige måter å håndtere dette på. I tillegg kunne det offentlige legge mer til rette, se på uenighet og på de som sliter, og kanskje hjelpe dem til å få til noe, evt. treffes, men ikke gå inn med styring.
E	Fellesforvaltninga gjør en god jobb. Det offentlige burde være mer på bane når det gjelder laksefiske, både når det gjelder videreformidling, laksebørsen, markedsføring og informasjon om hva fisketrygdeavgiften brukes på.
F	Det offentlige kan bidra med oppkjøpet i fjorden.
G	?
H	Tiltak, tilrettelegging og støtte opp mot laksefiske.
I	?

Her var det to grunneiere som ikke ga noe svar på om det offentlige bør bidra for at et samarbeid skal bli lettere. To grunneiere mener at det offentlige burde betale/bidra med kilenotoppkjøpet i fjorden, mens en grunneier lurte på hvor pengene fra fiskeavgifta blir av. En grunneier svarte både ja og nei, men begrunner ikke svaret, og grunneier E sier at fellesforvaltninga gjør en god jobb, men at det offentlige burde være mer på bane når det gjelder videreformidling, laksebørs, markedsføring og informasjon om hva fisketrygdeavgiften brukes på. Grunneier D svarte også at det offentlige kunne hjelpe til med fordeling og formidling av laksefiske, legge mer til rette, se på uenighet og på de som sliter, og kanskje gå inn, uten styring, og hjelpe dem til å få til noe. Grunneier H sier "... tiltak, tilrettelegging og støtte opp mot laksefiske...".

Her fikk vi kanskje ikke de svarene vi ønsket da vi tenkte hovedsakelig på samarbeid mellom eiendommer. Dette viser at grunneierne synes det er mer enn samarbeid på eiendomsnivå som er viktig.

5.0 DISKUSJON

Vi vil først diskutere resultatene ved den kvantitative undersøkelsen, deretter diskuterer vi resultatene fra den kvalitative undersøkelsen, før vi til slutt drøfter resultatene ut fra våre forskningsspørsmål. Vi vil hovedsakelig diskutere etter overskriftene marked, produkt og grunneiere, og vil trekke inn stoff fra teori og metode delen. I tillegg kommer vi til å sammenligne enkelte resultater med lignende undersøkelser som har blitt utført.

5.1 Diskusjon av resultater kvantitativ undersøkelse

Vi vil ikke diskutere resultatene fra analysene som ble gjort for å finne om aldersgruppe, eller erfaring og kunnskap hadde noen innvirkning på preferanser for vald og valdutforming.

5.2 Markedsbasert valdutforming

Marked og markedssegmentering er viktig for å kunne forstå sammenhengen mellom det produktet en tilbyr og de som kjøper det.

Markedet i laksefisketurisme vil være avhengig av at det finnes fiskere. Disse fiskerne vil igjen være avhengig av at det finnes fiskerettshavere som vil leie ut sitt fiske og skape et laksefiskeprodukt. Slik oppstår det et samspill mellom fiskere og fiskerettshavere i elvene, hvor den ene parten er avhengig av den andre.

Markedssegmentering går ut på å dele inn markedet etter kundegruppers behov og ønske. Dette blir gjort for å differensiere kundegruppene. I denne oppgaven er det blitt brukt segmenteringsvariable som alder, nasjonalitet, redskap, erfaringer og kunnskap og hvilken elv fiskeren fylte ut spørreskjemaet i.

5.2.1 Segmenteringsvariable

Fiskernes erfaringer og kunnskaper

Da vi trasket langs elvebreddene og leverte ut spørreskjema til fiskerne møtte vi mange verdensmestere. Vi fikk inntrykk av at de fleste laksefiskere anså sine kunnskaper som over gjennomsnittet, og vi lærte fort at det eneste som vokser etter sin død er laksen. Ut i fra dette skulle en tro at erfarings- og kunnskapsnivået rundt laksefiske i elvene var stort, noe resultatene fra undersøkelsen motbeviste. Riktig nok svarte 31,1 % at de anså sin kunnskap og erfaring som 'over gjennomsnittet', men 56,3 % svarte 'som gjennomsnittet'. Dette kan komme av at mange av de som fisket i elvene hadde høyskole og/eller universitets utdanning og derfor hadde innsikt til hvordan de ville karakterisere sine kunnskaper og erfaringer. En annen grunn kan være at mange så på det sosiale som mer viktig enn fisket og derfor karakteriserte sine kunnskaper 'som gjennomsnittet'. Vårt inntrykk kan komme av at de skrøt verbalt om sin innsikt og sitt fiske, men svarte annerledes på papiret.

Hvilken landgruppe fiskerne tilhører

I Norge har vi flere lakseførende elver som har et godt renommé i utlandet. Noen av disse finner vi i Trøndelag. Undersøkelsen viste at de fleste som svarte på spørreskjemaet kom fra Norge, men som antatt ut fra andre undersøkelser, var det også mange fra Sverige og Danmark (Skandinavia). Også i ØF rapport 3/2000 var de fleste besvarelsene fra nordmenn. Andelen av fiskere fra resten av Europa og verden var liten i vår undersøkelse (7 %).

Slik vi ser det kan grunnen til at markedet utenfor Skandinavia ikke er mer utbredt komme av at allmennhetens tilgang til fiske står sterkt i Norge, men også at mange norske grunneiere ikke har sett de markedsmulighetene som finnes utenfor Skandinavia. En tredje mulighet er at norske laksefiskeprodukter kanskje ikke oppfattes som attraktive nok ute.

Norge er et av de landene i verden med høyest andel storlaks, og sannsynligvis derfor vil mange skandinaver velge å fiske i Norge framfor andre land. Norge har heller ingen tradisjon med å ta høye priser på fiskekort, og vil derfor kunne virke attraktivt på det Skandinaviske markedet. Skandinaver vil også kanskje foretrekke Norge på grunn av reiseavstand og infrastruktur. Dette gjør at de har relativt lave reisekostnader, da de ikke er avhengig av dyre transport midler, men kan kjøre egne biler og eventuelt ta med campingvogn eller lignende hvis dette er ønskelig.

Det å tilby fiske til fiskere utenfor Norden vil kreve større innsats fra grunneiernes side. Dette i form av at utenlandske fiskere ofte har andre preferanser for overnatting, servering, fiske og lignende og i form av salg og markedsføring. En generell trend innen reiselivet i dag er at det i større grad etterspørres pakkeprodukter innen laksefiske. Det vil si pakker der overnatting, guiding, mat og fiske inngår (Reiselivsbedriftenes Landsforening og Norges Skogeierforbund 2004). For reiselivet vil det derfor være særs viktig å holde seg oppdatert i forhold til trender og markedets behov, for å kunne vite hva kundene ønsker.

Ikke alle fiskere ønsker ferdigpakker når de skal fiske etter laks, og det er derfor viktig å opprettholde mulighetene til de som ønsker å ta seg fram egenhendig.

Vi har valgt å diskutere segmenteringsvariablene med flest interessante og nye funn. Dermed utelukkes segemteringsvariablene alder, utdanning og kunnskap og erfaring videre i diskusjonen.

5.2.2 Forskjeller mellom landgrupper

'Europa+USA (1)'

Valg av fiskeelv og fiske (tabell 4)

Landgruppen 'Europa+USA (1)' skilte seg ut fra de andre landgruppene på hvilke faktorer som var viktig ved valg av fiskeelv og fiske, altså hva som får de til å

velge de produktene de gjør. Godt fiske, fin natur, pris på overnatting og type redskap var viktige faktorer for denne gruppen.

Norge er kjent for mye storlaks, men det er kun en av fire fiskere som får fisk i løpet av en sesong. For mange utenlandske fiskere er det viktig å få fisk, men det er også viktig at en gjennom markedsføringen gir dem realistiske forventninger til fisket og det produktet de kjøper. Forventningene til fangst vil variere fra fisker til fisker. For noen handler det å dra på fisketur om å få fisk, mens det for andre handler vel så mye om det sosiale. Nybegynnere vil ofte ha større forventninger til å få fisk enn en erfaren laksefisker. Dette kommer av at erfarne fiskere ofte har fått sin storlaks eller vet hvor vanskelig det er, mens de yngre higer etter denne opplevelsen. Om valdet fisker godt eller ikke vil også ofte gjenspeile hvordan valdet er utformet, noe vi kommer tilbake til senere.

'Fin natur' var en faktor som var spesielt viktig for utenlandske fiskere. Dette betyr at rammen rundt selve fisket betyr mer for denne gruppen enn de andre. Vi vil ut i fra dette si at landskapet bør ha visse forutsetninger for at rammen rundt laksefisketurisme skal kunne appellere til fiskerne. Nordmenn og skandinaver er vant til den type natur som vi har i Norge og svarte derfor at fin natur ikke var fullt så viktig for dem. Hadde undersøkelsen blitt foretatt på nordmenn i et annet land, ville de kanskje svart annerledes. *"... Det gir ikke rare gleden å fiske kloss opp til en motorvei eller midt i et bysamfunn, uansett fangst..."* (Grünwald 1992).

'Pris på overnatting' var også viktig for 'Europa+USA(1)'. Mange av de tilreisende kan oppleve Norge som et dyrt land, og derfor tror vi denne faktoren kommer frem i analysen av nettopp denne landgruppen. Generelt er det viktig at prisen og det produktet man får står i stil. Når tilreisende betaler mye for overnatting, er det viktig at de føler at de får det de har betalt for. Hvis ikke vil dette skape misnøye og de vil sannsynligvis ikke komme tilbake. I denne sammenheng er det viktig å segmentere markedet slik at de som tilbyr overnatting skal kunne gi gjestene det de forventer. Med segmentering mener vi å skille fiskerne fra hverandre med

hensyn på type redskap de bruker, hvor de kommer fra geografisk, alder og lignende.

En undersøkelse gjort i Namdalen sommeren 2006 viste at gjestene syntes å bli mer og mer kresne på overnattingsstandarden og at man ved enkle grep kunne gjøre inntrykket bedre. For eksempel vil det å ha det ryddig rundt husene være med på å skape et bedre inntrykk. Den samme undersøkelsen viste også at for de som tilbyr selvhushold var det viktig å ha komplett og godt utstyr for matlaging og lignende på overnattingsstedene.

'Type fiskeredskap som er tillatt og antall fiskere som fisker i elva' var også viktig for utenlandske fiskere (tabell 4). Dette kan komme av at flertallet av disse er fluefiskere, og stiller dermed høyere krav til disse faktorene enn andre. Disse er som sagt også tilbøyelige til å betale mer for godt fiske og vil derfor forvente et begrenset antall stenger. Antall stenger per kilometer elvestrekning er stort sett høyt i Norge sammenlignet med andre lands laksefiske, og dette er med på å minske sjansene for å få fisk med hver ekstra fisker i elva. Det er ofte en fordel og på forhånd avtale hvilke fiskeredskaper som er tillatt å fiske med på valdet, slik at man kan unngå misforståelser og ubehagelige situasjoner (Grünwald 1992).

Vald og valdutforming (tabell 7)

Vi syntes det ville være interessant å se på om fiskere fra ulike land ville ha ulike preferanser for valdutforming. Fra samtaler under feltarbeidet hadde vi den oppfatning at det ville bli få signifikante forskjeller mellom landgruppene, annet enn at segmenteringsvariabelen 'Europa+USA(1)' muligens ville være negativ til motfiske; altså disponere begge sider av elva, samt at det ikke var motfiske med annet redskap. Vi regnet også med at denne landgruppen ville være den med høyest krav til valdutforming generelt, og at det også kunne gjelde de fleste spørsmålene om valdutforming.

De statistiske testene vi foretok viste at våre antagelser var riktige, i hvert fall når det gjaldt det ene spørsmålet. Det var mest viktig for 'Europa+USA(1)' at det ikke var motfiske med annen type redskap. Dette var også det spørsmålet som hadde høyest gjennomsnittsscore, altså syntes alle fiskerne, uansett land, at dette er en viktig faktor når det gjelder vald og valdutforming. Det andre spørsmålet, om å disponere begge sider av elven, viste ingen signifikante forskjeller hos noen av landgruppene. Dette er et interessant funn, da mange av de som fisker, både betalingsvillige og ikke, gjerne stiller nettopp dette kravet til et vald de skal fiske i. Det som for øvrig gjør påstanden om at denne gruppen er den som mener 'ikke motfiske med annet redskap' er viktigst mindre pålitelig, er at utvalget er på kun 7 % av totalt utfylte skjemaer, og dermed en veldig liten svarprosent i forhold til de øvrige landgruppene. Dette kan jo tyde på at motfiske med annen reiskap oppleves som mer problematisk enn motfiske med samme redskap.

Det var også to andre spørsmål hvor samme landgruppe også stilte "høyere krav", dette var spørsmålene 'Valdet omfatter minst tre pooler/kulper' og 'At valdet er minst 1 km langt'. Dette kan ha sammenheng med det som er nevnt over om betalingsvillighet, men også at denne landgruppe-kategorien generelt har høyere krav og forventninger til et vald enn de andre landgruppene. De kjøper gjerne pakkeprodukter, fisker eksklusivt og har andre standarder enn nordmenn og øvrige fra Skandinavia har. Både i Skottland, på Island og i Russland har hver fisker langt mer elv tilgjengelig enn det som er vanlig i Norge (Frödin 2003).

At 'Valdet omfatter minst 3 høler' viste signifikante forskjeller mellom alle landgruppene. Landgruppene stiller krav til det produktet de kjøper og benytter seg av, og valdutformingen har definitivt noe å si for standarden på produktet som tilbys. At det fins høler på valdet kan øke mulighetene for å få fisk da fisken ofte hviler eller har standplasser i høler.

'Skandinavia'

Valg av fiskeelv og fiske

'Pris på fiskekort' viste seg å ha størst betydning for gruppen Skandinavia. Denne forskjellen kan komme av at nordmenn ofte fisker billigere enn andre og at tilreisende fra andre land i Europa er tilbøyelige til å betale mer for fisket. Mange av skandinavene som kommer til Norge er gjengangere og forventer at prisene er noenlunde de samme år etter år.

'Norge'

Valg av fiskeelv og fiske

Som forventet kom en i analysen fram til at 'tradisjon - pleier å være her', 'tilknytning til stedet gjennom slekt' og 'føler meg knyttet til elva' var viktige faktorer for nordmenn. Dette vil være naturlig siden undersøkelsen ble foretatt i Norge. Som sagt tidligere i oppgaven er mange laksefiskere lojale og har sine utvalgte elvestrekninger de kommer tilbake til år etter år og tar det gode fisket med det dårlige (Grünwald 1992). Dette kan også gjelde for utenlandske fiskere, men var i følge analysen mest signifikant for nordmenn (tabell 4). Det mest tilfredsstillende på lang sikt for de fleste fiskere vil være å finne en elvestrekning en leier med venner og kjente. På den måten lærer man seg å kjenne elva, og man vil sannsynligvis komme tilbake år etter år (Grünwald 1992).

Nordmenn synes faktoren 'hyggelig og sosialt miljø' var viktig ved valg av fiskeelv og fiske, også dette kan komme av at undersøkelsen ble foretatt i Norge og at elva fungerer som en møteplass for venner og kjente. Utenlandske fiskere kommer ofte i grupper og bor i hytte sammen, og dermed blir ikke et hyggelig og sosialt miljø et viktig kriterium ved valg av fiskeelv.

Vald og valdutforming (tabell 7)

Landgruppen 'Norge' skiller seg ut på flere måter. For eksempel synes nordmenn det er viktig 'At det er ryddig og ordentlig på bredden'. Dette kan komme av at noen av de fiskerne som er i landgruppen 'Norge' er lokale fiskere som setter pris

på at nærmiljøet og at elvebredden ser bra ut (se- og væreopplevelsen). Det kan også komme av at mange nordmenn er mer miljøbevisste enn andre fiskere, og at de foretrekker ryddige og ordentlige elvebredder fremfor for eksempel at det ikke er motfiske med annen type redskap, slik som landgruppen 'Europa+USA(1)'.

Et annet spørsmål som nordmenn finner viktig er 'At det er gode rutiner for søppeltømming ved elva'. Dette kan gjenspeile det som står skrevet over, men det kan også være at flertallet som har besvart spørreundersøkelsen er fiskere med ukekort, og at disse gjerne leier et vald for en uke om gangen. Det vil derfor være viktig at søppelbøtter og lignende blir tømt i de(t) område(ne) de leier, slik at det ikke flommer over av søppel rundt omkring fiskeplassene de skal benytte seg av. Også her vil se- og væreopplevelsen være viktig (Kamfjord 2001).

Nordmenn er generelt opptatt av at det skal være sosialt og trivelig å fiske etter laks. Dette var hva vi fikk inntrykk av når vi delte ut spørreskjemaene til diverse laksefiskere. Ut fra svarene de har gitt på spørsmålene om toalett ved elva, og om gapahuker/rasteplasser, ser det ut til at dette er viktige momenter for at nordmenn skal trives på fisketur, og at de ikke nødvendigvis skal måtte lete seg vei etter et toalett eller et hvilested. Det skal være bekvemt å bedrive laksefiske, og man skal ikke behøve å lete for å finne disse små, men tilrettelagte fasilitetene.

Her kan man se klare forskjeller mellom landgruppene. Landgruppen 'Europa+USA(1)' vektla de faktiske forholdene rundt fisket, mens skandinaver (Norge og Skandinavia) vektla hovedsaklig fysiske forhold ved valdene. Fiskere som ikke kommer fra Skandinavia stiller høyere krav til valdenes utforming, som antall holer, valdets lengde og så videre, mens skandinaver er mer opptatt av tilgjengelighet til toalett, ryddighet og lignende. Dette kan kanskje forklares med ulike erfaringer fra før og dermed ulike forventninger.

5.2.3 Preferanser for valdutforming i de forskjellige elvene

Analysen for å se på valdutforming og hvilken elv de fisket i viste flere forskjeller. Blant annet viste den at fiskere i Stjørdalselva synes det var viktig 'At valdet disponerer begge sider og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd' og 'At det ikke er motfiske med annen type redskap'. Dette kan komme av at det i Stjørdalselva er en del større eiendommer som leier ut vald til fiskere for en bestemt periode. Disse betaler gjerne en del for dette og er dermed lite interesserte i motfiske. Det kan også skyldes at Stjørdalselva er relativt smal (Kirkemo og Pettersen 1987) sammenlignet med Orkla og Gaula, og at motfiske dermed av denne årsak blir mer problematisk.

Grunnen til at fiskerne i Orkla synes det er viktigere med toalett ute ved elva og at det er ordentlige gapahuker/rasteplasser kan være at mange av de som fisker her bor ikke i nærheten av elva. Dermed blir det viktig med gode rasteplasser og mulighet for å kunne gå på toalettet. Gode oppholdsmuligheter ved er viktig for mange, da mye av det sosiale foregår rundt disse.

Fiskerne i Gaula skilte seg ut ved at de synes det var viktig 'At valdet er så variert at det kan fiske godt både på høyt og lavt vann' og 'At det er oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk for valdet'. Grunnen til at mange ser på oppdatert og tilgjengelig fangststatistikk som viktig i Gaula kan være at det er mange nye gjester i denne elva. For disse er det viktig å skaffe seg informasjon og kunnskap om det valdet de skal/vil fiske på. Det som også kan ha vært med på å prege resultatene i Gaula, er at det ble forbudt å fiske en periode på grunn av lite vann i elva sesongen 2006.

5.2.4 Redskap

Hvilken type redskap fiskerne foretrakk ble brukt som en segmenteringsvariabel og satt opp mot hvilke preferanser fiskerne hadde for vald og valdutforming.

Vi opplevde under feltarbeidet sommeren 2006 at fluefiskere gjerne var mer kravstore til utformingen av valdet enn de øvrige fiskerne. Vi antok derfor på forånd at fluefiskerne ville være den gruppen som skilte seg ut på spørsmålene om å disponere begge sider av elven, samt motfiske med annet redskap. Vi vil tro at de fleste fiskerne i landgruppen 'Europa+USA(1)' er fluefiskere, noe som kan være med å forklare hvorfor disse skilte seg ut. Da de som nevnt tidligere stiller andre og større krav til vald og valdutforming.

Fluefiskeren

Når det gjaldt disse antakelsene tok vi ikke mye feil. Det skal også sies at fluefiskerne var delt inn i to kategorier; 'Flue med kastedupp' og 'Flue med snøre som kastevekt', der sistnevnte er den mest brukte varianten. Det var mest viktig for de som fisket med snøre som kastevekt at 'Valdet omfatter minst tre pooler/kulper' (noe vi regnet med). At nettopp fluefiskeren er den kategorien av fiskere som foretrekker dette kan ha mye med fisketeknikk og akkurat denne redskapstypen å gjøre. Fluefiskeren trenger mer "plass" enn de andre fiskerne, og det kan hende dette er med i beregningen når de svarte på spørreskjemaet.

Andre ting fluefiskeren som 'fisket med snøre som kastevekt' syns var viktig var 'At grensene øverst og nederst på valdet ikke går midt gjennom gode fiskehøler'. Her trodde vi at det ville være signifikante forskjeller mellom alle gruppene, da dette er noe som ikke er ønskelig uansett hva slags redskap man fisker med. Kommersialiseringen av laksefiske fokuserer også mye på opplevelse og fiskeredskap, og her er det en overvekt av fluestenger i markedsføringen.

Angående det spørsmålet vi var sikre på at fluefiskernes meninger ville skinne gjennom, nemlig spørsmålet om 'At det ikke er motfiske med annen type redskap', viser analysen at det er også viktig for markfiskeren, men at det er mest viktig for fluefiskere 'med snøre som kastevekt'. Altså var våre antakelser riktige, men det er overraskende av dette også er viktig for markfiskeren. Dette kan skyldes at det er flest lokale som fisker med mark, og at disse lar sine

meninger skinne gjennom ved å vise misnøye i besvarelsen. Vi opplevde under feltarbeidet at flere markfiskere som hadde fluefiskere som motfiskere hadde oppfatning av at *"...fluefiskerne tror de eier hele elva..."*.

'At valdet er så variert at det kan fiskes godt på både høyt og lavt vann' viser seg å være viktig for fluefiskeren som 'fisker med snøre som kastevekt', men resultatene viser at det er mest viktig for markfiskeren. Dette er både som forventet og ikke. Markfiskeren har tyngre "ballast" enn fluefiskeren, og det vil da være essensielt at vannstanden har noe å si på fiskeforholdene til markfiskeren. Fluefiskeren derimot har ikke samme "tyngde" i snøret, og burde derfor, slik vi ser det, ikke stille vannstanden som et avgjørende moment for at valdutformingen skal være bra. Da dette er tilfelle, betyr det at også fluefiskeren ser det som problematisk hvis vannstanden blir for lav, og at fiskemulighetene av denne grunnen påvirkes, gjerne ønsker varierte vald, med godt fiske på både lavt og høyt vann.

Markfiskeren

Et annet spørsmål som markfiskeren syns er viktig er 'At det er toalett ute ved elva'. Dette spørsmålet kan gjenspeile om det er mange nordmenn som fisker med mark eller ikke også, dersom man skal se på tidligere analyser (se ovenfor). Vi kan på bakgrunn av dette anslå at de fleste markfiskerne er nordmenn, og at disse verdsetter å ha toalett nærme elva, mer enn de som ikke er nordmenn.

5.2.5 De tre viktigste faktorene som burde rettes på ved det valdet fiskerne brukte

I spørsmålet om vald og valdutforming blir fiskerne bedt om å oppgi de tre viktigste faktorene som burde rettes på ved valdet de fisket på. Av frekvenstabellen (tabell 10) kom det fram følgende faktorer. 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann' kom fram som både viktigst og nest viktigst. Dette viser at det er en viktig faktor grunneierne bør ta

hensyn til. Dette kan bety at fiskerne ikke er fornøyde med valdene i forhold til variasjon og at et samarbeid mellom grunneiere kanskje kunne løst dette. Den tredje viktigste faktoren fiskerne mente burde rettes på var at det var ryddig og ordentlig på bredden. Her kan vi gå tilbake til tidligere analyser og si at det kanskje er flest nordmenn som synes dette er viktig.

De fire faktorene som fikk høyest totale frekvens, er de faktorene som kan sees som de viktigste å jobbe med i forhold til vald- og valdutforming. Disse er også faktiske forhold ved vald som kan kreve samarbeid mellom rettighetshavere for å forbedres.

Viktige faktorer i elvene

En krysstabell over de fire elvene og det samme spørsmålet som over viste forskjeller mellom faktorer i elvene.

I Gaula var 'At det ikke er motfiske med annen redskap' den viktigste og nest viktigste faktoren, mens tredje viktigst var 'At det er ryddig og ordentlig på bredden'. Dette kan komme av at prisen på fiske i Gaula ligger generelt høyere enn i de andre elvene, og fiskerne derfor stiller større krav om at det ikke er motfiske og at valdet er ryddig. I tillegg er det en høy andel av eksklusivt fiske i Gaula, og som nevnt tidligere stiller disse fiskerne høyere krav enn gjennomsnittet når de leier vald.

For Orkla viste krysstabellen at den viktigste faktoren å jobbe med var 'At valdet er så variert at det kan fiske godt på både høyt og lavt vann'. Nest viktigst var 'At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammelt landbruksredskap ved elvebredden, mens tredje viktigst var det 'At det er ryddig og ordentlig på bredden'. Det at fiskerne synes at valdene bør bli mer varierte kan være fordi mange vald er små med korte fiskestrekninger. Den nest viktigste og tredje viktigste faktoren er to sider av samme sak og viser at mange fiskere reagerer negativt på rot langs elvebredden.

Fiskerne i Stjørdalselva hadde tre faktorer med lik score som var viktigst. Dette var at grensene på valdet er godt merket, at valdet disponerer begge sider av elva og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd, og at valdet er variert. Nest viktigst var det at det ikke var motfiske med annen type redskap. Vi kan tolke dette som at mange av grensene i Stjørdalselva er dårlig markerte og fiskerne her irriterer seg over motfiske fra motsatt bredd. Dette kan gjenspeile hva fiskerne betaler for å fiske. Tredje viktigst var at grensene ikke går gjennom gode fiske holer.

I Verdalselva var det viktigste og det tredje viktigste at valdet er variert. Det nest viktigste for fiskerne her var at det ikke var hensatt gamle landbruksredskap og campingvogner. I og med at Verdalselva ikke er regulert og at fiskesesongen sommeren 2006 var særs varm med lav vannstand vil dette kunne ha vært med på å prege noen av svarene. Også her er det viktig at grunneierne tar tak og rydder langs elvebredden, men her må det også tas i betraktning at det var vårflom i området.

5.3 Faktoranalyse av vald og valdutforming (spørsmål 26)

Vi valgte å foreta en slik analyse på spørsmålet om vald og valdutforming for å kartlegge flere dimensjoner. Faktoranalysen kom opp med fire underliggende dimensjoner som vi har kalt *ryggighet*, *valdutforming*, *skilting/omgivelser* og *fiske*. Faktoranalysen ble brukt for å oppsummere det viktigste i forhold til vald og valdutforming. Dette skjedde ved at analysen reduserte antall ledd i spørsmålsbatteriet til spørsmål som hang sammen der personer svarte likt. Det var derfor en forklaringsmodell som forenklet mest mulig av variansen med minst mulig variable. Man har valgt riktig antall variable dersom man har nærmere 60 % korrelasjon mellom disse.

Faktoranalysen kom fram til at det viktigste for dimensjonen *ryddighet* er det er fasiliteter i tilknytning til elva. Under *valdutforming* var det utseende på valdet

som var de mest fremtredende faktorene. For dimensjonen *skilting/omgivelser* var ryddighet og merking viktige faktorer, mens under dimensjonen *fiske* var motfiske og valdgrenser viktige faktorer.

Disse resultatene forteller oss at man kan dele inn preferansene for valdutforming i fire kategorier. Dette er de fire overordnede kategoriene for hva fiskerne synes er viktig ved valdutforming. Ut i fra disse resultatene kan man tyde at det i forhold til *ryddighet* er viktig med ordentlige gapahuker/rasteplasser og at det er toalett ute ved elva. Dette kan tolkes til at det sosiale er viktig for fiskerne og at det er viktig å tilrettelegge for opplevelser nede ved elva.

Når det gjelder *valdutforming* foretrekker fiskerne at valdet er minst 1 km langt og at det har minst tre kulper/høler. Dette tolker vi som at fiskerne foretrekker et variert vald i utforming fra naturens side og at de stiller visse krav til standarder ved fiskestedene de fisker på.

I forhold til *skilting og omgivelser* er viktig at grensene er godt merket og at adkomsten til elva er lett. Dette kan tolkes til at fiskere vil holde seg til de regler som er satt og ikke ønsker å komme i konflikt. Som nevnt tidligere vil det være viktig for ukeskort fiskere at det er gode rutiner for søppeltømming.

For dimensjonen *fiske* er det viktig at man disponerer begge sider av elva, at det ikke er motfiske med annet redskap, og at grensene ikke går gjennom gode høler. Vi tolker dette til at fiskerne vil disponere hele valdet selv og kunne fiske på begge sider av elva. For å unngå konflikter ved at fiskere fra forskjellige vald fisker i samme høl kan det være hensiktsmessig med samarbeid grunneiere i mellom.

5.4 Diskusjon av resultater kvalitativ undersøkelse

Her er det viktig å huske at de grunneierne vi snakket med ikke er representative for ALLE grunneiere, og at dataene derfor ikke er generaliserbare. Dataene må tolkes som et utgangspunkt for videre arbeid med grunneiernes forhold til valdutforming og produktutvikling.

5.4.1 Relasjon

Vi var interessert i å se på hva slags relasjon grunneierne hadde til sin eiendom, altså eiendomsstruktur og eierstruktur. Vi mente dette var en viktig del av intervjuene, slik at vi fikk en riktig oppbygging av spørsmålsstillingene som fulgte. Her var vi i hovedsak opptatt av å vite hva slags eiendom grunneierne hadde, hvordan de benyttet seg av den, og om de hadde fremtidige ønsker for eiendommen. Det de alle har til felles er at de er grunneiere langs Orkla, og at de har fiskerettigheter på elvestrekningen.

De ni grunneierne hadde alle et yrke i tilknytning til eiendommen, og seks av disse hadde yrket 'bonde'. Alle hadde en relasjon til eiendommen sin som et produksjonsforetak, og seks av de grunneierne vi snakket med har gårdsbruket som hovedinntektskilde. Størrelsen på eiendommene kan sees i samsvar med yrkesvalget, og bruken av eiendommene for øvrig. Jo større eiendom, jo mer å sysselsette seg med.

Når det gjelder grunneiernes forhold til det offentlige, ble dette spørsmålet oppfattet på flere måter. Vi gjentar her at det offentlige slik grunneierne ser det kan være staten, fylkesmannen som fiskeforvalter, kommunen som planmyndighet, lover og regler, jordskifteverket, elveeierlag og så videre. Den ene av de to grunneierne som ikke hadde et godt forhold til det offentlige, var i et tvunget sameie, og uttaler at han mener det offentlige skulle grepet inn på grunn av all uenigheten i sameiet. Den andre grunneieren som ikke er helt på godfot

med det offentlige er også i et sameie, og her er det fordelingsnøkkelen i sameiet som er flisa i fingeren. Han mener at han skulle hatt mer igjen for hans andeler i sameiet enn det han får i dag.

Av de fire grunneierne som har et bra forhold til det offentlige, er det tre stykker som blant annet har fått tillatelser til oppføring av hytter ved elva. Man kan på den måten tolke det dit hen som at dette er årsaken til at de har et godt forhold til det offentlige, nemlig planmyndighetene og fylkesmannen, nettopp fordi de fikk disse tillatelsene.

Tre av de ni grunneierne har ingen videre ønsker for sin eiendom, altså de er ikke interessert i å videreutvikle noe eller tenke nytt. Kun en svarte han var interessert i å videreutvikle laksefiske med elva som grunnlag, dette kom noe overraskende på oss. Vi trodde flere ville være interessert i å gjøre mer ut av at de faktisk er så privilegerte at de eier en fiskerett i en av Norges beste fiskeelver, men der tok vi altså feil.

5.4.2 Laksefiske

Vi ville vite mer om grunneiernes fiskerett og hvordan de benyttet seg av denne, altså rettighetsstrukturen. Vi var også interessert i å se hvordan de karakteriserte sine kunnskaper og erfaringer rundt laksefiske.

Det kommer frem at omtrent halvparten av grunneierne bedriver laksefiske selv. Fire sier de ikke fisker selv, noe vi hadde en formening om at de fleste som leide ut laksefiske gjorde. Dette gjenspeiler også hva grunneierne svarte omkring hvordan de selv vil karakterisere sine kunnskaper og erfaringer rundt laksefiske. Svarene er fordelt slik at de som ikke fisker selv, anser at de heller ikke har noe spesiell erfaring eller kunnskap på dette feltet. Det skal også nevnes at ikke alle svarte på dette spørsmålet, men vi antar derfor at de heller ikke har noen spesielle kunnskaper eller erfaringer ut fra svaret på det første spørsmålet. Dette

kommer vil tilbake til. Alle de ni grunneierne leier ut sitt laksefiske i en eller annen form, men ingen ser ut til å ha lik praksis rundt utleie. Dette kommer sannsynligvis av at de selv har en egen formening om hva som fungerer best for dem, og at de fleste heller ikke har noen fremtidsvisjoner som er annerledes enn det fremstilles som i dag. Fem av grunneierne sier de ikke benytter seg av fiskeretten selv, mens fire svarer at de benytter seg av den i tillegg til å leie den ut til andre. Dette sier noe om interessen grunneierne har for laksefiske, og den er ut fra våre forventninger forholdsvis lav.

Alle grunneierne er medlem av elveeierlag, så de er alle organisert på en eller annen måte. Med dette kan vi si at det er viktig for grunneierne å ta del i forvaltningen i og rundt elva, og at de er interessert i å bidra på hver sin måte....?

5.4.3 Valdutforming

I og med at problemstillingen i denne oppgaven dreier seg om valdutforming, var det naturlig å stille spørsmål rundt hvordan grunneiernes vald var utformet. Vi var her interessert i å se på de forskjellene i utformingene som kunne være med på å karakterisere deres vald på en eller annen måte, samtidig som vi også håpet på å kunne lese mellom linjene om deres vald var så bra som de sa, ut fra deres karakteristikk av et optimalt vald senere.

Kun en av de ni grunneierne eier begge sidene av elva, mens de resterende åtte kun den ene. Noen grunneiere leier opp motsatt side av elva, hovedsakelig for å unngå motfiske, men sannsynligvis også for å gjøre fiske ved deres vald mer attraktivt. Lengden på valdene varierer, men dette er også naturlig med tanke på eiendomsgrensene.

Tre grunneiere sier at det de legger mest vekt på når de skal leie ut valdet sitt, er hvem de leier ut til. De er med andre ord selektive i hva slags fiskere og grupper de er interessert i å ha som besøkende, og har sine favoritter blant fiskere. Det er

med andre ord viktig for utleier å vite hvem som leier valdet, og ha kjennskap til disse. Dette forekommer hos de av grunneierne som driver med utleie på egenhånd, og ikke er i sameie eller samarbeid med noen, og dermed har laksefiske som en del av inntektsgrunnlaget.

En grunneier sier at det er andre som tar deg av den biten med utleie. Han lar andre selge fiskekort for seg, og aner ikke hvem som fisker på hans eiendom eller ikke. Dette er en av grunneierne som er med i et sameie, og det er dårlig kommunikasjon mellom rettighetshaverne. Han har altså ingen formening om hva det bør legges vekt på ved utleie av valdet, og han bryr seg heller ikke om hvem som leier av sameiet. For både grunneieren og sameiet er dette synd. Sameiet sitter med fiskerettigheter i en av Norges beste fiskeelver, men konflikter innad i sameiet ødelegger for samarbeid og muligheten til å bruke fiskeretten for det den er verdt.

Dermed fortsetter bruken av sameiet som det alltid har gjort; alle får sine andeler av profitten fordelt etter skyldmark, men produktet er og blir det samme. Ingen er interessert i å tilrettelegge eller gjøre noe for å gjøre valdet mer attraktivt, for da yter en grunneier en innsats som kommer en annen til gode. Ingen av partene er interessert i dette. Dermed er det i dette tilfellet mer enn byrde enn noe annet å være del av et sameie.

Andre grunneiere sier at de som leier valdet skal få ha det i fred, og at det man selger skal stå i forhold til prisen, er noe de vektelegger ved utleie. Dersom fiskere leier på ukebasis har de forventninger til hvordan valdet disponeres. At man får ha valdet i fred er ofte et av kriteriene, og dette vil igjen gjenspeile prisen. Gjerne er prisene på slike vald høyere enn ved vald hvor det forekommer motfiske.

Det nevnes også gjestfrihet til fiskere, tilrettelegging og ryddighet, som hva det legges vekt på ved utleie. Å være gjestfri gir besøkende en følelse av å være

velkommen, og dette er en måte å selge valdet videre på senere. At det er tilrettelagt og ryddig, er gjerne preferanser enkelte fiskere stiller ved leie av vald, og gode rutiner rundt dette kan være med på å gi grunneiere god omtale i fiskesammenheng.

Andre ting som nevnes er god markedsføring, adkomst til elva og overnattingsmuligheter. Mange grunneiere markedsfører ikke valdene sine på annet enn folkemunne, og dette fungerer bra for dem. For at et vald skal markedsføres bra er ikke nødvendigvis markedsføringsorganene de viktigste, men hva som markedsføres! At det er god atkomst til elva er et viktig moment i denne sammenhengen, og det samme gjelder overnattingsmuligheter. De fleste fiskere er interesserte i å være så nærme elva som mulig når de skal bedrive sitt fiske, og at forholdene er tilrettelagt for at de skal kunne få det de ønsker er veldig viktig.

Hva er et bra vald?

Så godt som alle grunneierne karakteriserer sitt vald som 'bra'. Hva som er et bra vald og ikke kommer helt an på øyet som ser, og i dette tilfellet er det grunneierens synspunkt som kommer frem i henhold til hva de mener er bra med deres vald og ikke. Man sier ofte at et bra vald er et vald hvor det blir tatt mye fisk. På bakgrunn av fangsttall sier også to grunneiere at deres vald er bra.

Hva grunneierne karakteriserer som et bra vald og ikke, er subjektive utsagn fra grunneierne selv. Når det gjelder å være objektiv i forhold til hva som er et 'bra', er det mange faktorer som spiller inn, og det blir mye synsing. Fangststatistikker kan si noe om hvor mye fisk som fanges på et vald, og dette kan være med på å si hvor attraktivt det er å fiske der, samtidig som det også sier noe om hvordan de naturlige forholdene ligger til rette for å få mye fisk. Om dette kan være med på å karakterisere et vald som bra eller ikke er opp til hver enkelt å avgjøre.

Mange fiskere vil ha andre karakteristikker til hva som er et bra vald. Ofte gjelder dette tilrettelegging og fiskemuligheter, ikke nødvendigvis hvor mange laks som fanges. At det blir tatt fisk ved valdet er selvfølgelig en fordel, men vi har fått inntrykk at det gjerne er det sosiale som teller mer for enkelte grupper av fiskere, og da vil tilrettelegging i form av gapahuker og lignende fasiliteter bety mer enn antall laks som er fanget. Enkelte fiskere foretrekker å ha et vald for seg selv, og dermed er det viktig for disse at det ikke er motfiske fra motsatt bredde.

Man kan dra sammenligninger med hva som er et 'bra' vald, og si at mange av grunneierne mener de også har et optimalt vald! Tre grunneiere sier også vannstanden er viktig for denne karakteristikken. Dette betyr at det skal være mulig å fiske ved deres vald uansett vannstand, og at valdet er variert i utseende og utforming. De naturlige forholdene må da ligge til rette for slike faktorer, men dette er ikke alltid tilfelle i Orkla, da denne elven er regulert.

5.4.4 Kunder og produkt

For å kunne tilby et godt laksefiskeprodukt er det viktig å ha kunnskap om hvor kundene kommer fra, hvilke forventninger de har og hva slags type produkt en kan tilby.

De grunneierne vi snakket med hadde hovedsakelig kunder fra Skandinavia som var på ferie og fritidsreiser. Grunnen til dette er vanskelig å si, men som sagt tidligere vil vi tro det har noe med reiseavstand og grunneiernes holdninger til å utvide markedet til andre land. Å utvide markedet vil bety at en må legge mer vekt på markedsføring og sannsynligvis forbedre produktet, da tilreisende utenfor Skandinavia sannsynligvis vil ha andre preferanser og krav. Dette betyr igjen en større økonomisk innsats, og suksess er ingen garanti. Dette kan gjøre at mange grunneiere holder fast ved de gamle kundene. Markedet til de grunneierne vi snakket med var preget av gjenkjøp. Hos en hadde for eksempel kundene vært de samme i tre år på rad.

De fleste grunneierne mener de kunne tatt bedre betalt for det produktet de tilbyr med tanke på markedet, men flere velger likevel å ligge under markedspris fordi de leier ut til de samme hvert år, og har med kjentfolk å gjøre når de skal selge laksefiskeproduktet. Dette gjenspeiler at den viktigste faktoren for mange av grunneiere er hvem de leier ut valdet til. Dette kommer av at fiskerne ofte bor i tilknytning til eiendommen og at grunneierne har daglig kontakt med dem. Vi kan derfor anslå at for mange grunneiere er trivselsfaktoren, altså den sosiale, viktigere enn den økonomiske faktoren.

Mange i og rundt elvene i dag bekymrer seg for utviklingen i laksefisketurismen. Prisene er i ferd med å stige og mange er redd for at laksefiske igjen blir forbeholdt mennesker med bedre råd enn gjennomsnittet, altså at allmennheten ikke får tilgang til laksefiske. Dette kan også være en grunn til at mange grunneiere tar lavere pris enn de burde. En av grunneierne oppga dette som grunn til at han lå under markedspris.

For noen av grunneierne var profitten fra laksefiske en god inntekt å ha og gir litt ekstra penger i kassa. For andre var det en bi-inntekt, mens for noen var inntekten de fikk fra laksefiske av stor betydning. Av dette kan vi lese at grunneierne er interesserte i den profitten laksefiske kan gi, men at alle kanskje ikke i like stor grad er interesserte i å forbedre denne profitten gjennom å videreutvikle produktet.

Det stilles i ØF rapport 3/2000 spørsmål om grunneierne ser noen muligheter for å øke nettoinntektene fra laksefisketurisme på deres eiendom ut fra dagens situasjon og utsiktene fremover. Grunneierne gis flere svaralternativer, og besvarelsene ble fremstilt i en prosentvis fordeling av svaralternativene. Vi vil her vise til de vi finner viktigst, nemlig de med høyest prosentbesvarelse.

40 % av grunneierne svarer at det er *liten mulighet* for å investere i nye eller utvide eksisterende anlegg, som hytter kiosk eller tjenesteyting. 34 % svarer at

der er *stor mulighet* for å øke markedsføringsinnsatsen rettet mot laksefiskerne. 36 % svarer at det er *liten mulighet* for å bedre/utvikle samarbeid med andre grunneiere i elva. 59 % svarer at det er *liten mulighet* for å øke prisene for å øke inntekten. 57 % ser *ingen mulighet* i å redusere prisene (for å trekke flere fiskere). 44 % ser *ingen muligheter* til andre muligheter.

Kort summert kommer det frem at mange av grunneierne ikke ser utvidelsesmuligheter i form av forbedring av sitt produkt og tjenesteyting. Det samme gjelder samarbeid med andre grunneiere og å øke prisene på sitt produkt. Dette kan som vi tidligere har nevnt komme av at grunneierne er statiske, tradisjonsbundne og redde for å prøve noe nytt. De er fornøyd med situasjonen slik den er, og ønsker ikke gjøre en større innsats for å forbedre sitt produkt, eller gjøre investeringer for å gjøre det mer attraktivt.

Litt over en tredjedel svarer at det er stor mulighet for å øke markedsføringsinnsatsen rettet mot laksefiskere. Dette var en faktor som også noen av de grunneierne vi snakket med nevnte, og vi kan derfor si at en del grunneiere ser behovet for god markedsføring, og at dette er et område som kanskje overskygges av økonomiske spørsmål.

De fleste av grunneierne vi snakket med leide ut valdet på ukebasis, noe som ofte krever mer tilrettelegging enn om en for eksempel selger døgnkort. De som selger døgnkort vil kanskje ikke tilrettelegge på samme måte som en som leier ut på ukebasis, da døgnkortfisker er en kundegruppe som sjelden oppholder seg på samme sted over lengre tid. Døgnkortfiskere kan være mennesker som er på gjennomreise til for eksempel en annen elv eller en annen attraksjon. De kan også være mennesker på baseopphold, som bruker elva som grunnlag for en dags-utflukt.

En undersøkelse gjort av Aas et. al. i 1998 viste at kortidsutleie utgjorde om lag 70 % av fiskeproduktsalget. Den samme undersøkelsen viste også at pakketilbud

utgjorde omtrent 15 % av salget. De 15 % vil vi tro har økt årene etter undersøkelsen er foretatt, da etterspørsel og trender viser at flere ønsker tilrettelagte produkter der alt er inkludert. Inntrykket vi fikk under feltarbeidet i fjor sommer var at det var etterspurt med ukefiske, men at det også var stor pågang der døgnkortfiske forekom. Vi tror derfor at flere har sett mulighetene rundt laksefiske som reiselivsprodukt, og valgt å rette sine produkter mot de som er mer betalingsvillige og gjerne leier på ukebasis.

Et annet spørsmål i ØF rapport 3/2000 er at dersom grunneierne så minst en mulighet til å bedre inntektene fra lakseturisme, skulle de svare hva de viktigste hindrene/årsakene til at de så langt ikke hadde gjort det. 66 % sa de ikke var aktuelt å ta opp mer lån (det er for usikkert)/mangler tilgang på risikokapital. 54 % svarte at det ikke hadde noen betydning/ikke aktuelt da de mangler muligheter/det er for tungt å trekke i gang samarbeid med andre grunneiere. 68 % svarer *det ikke er av noen betydning* om de mangler samarbeidspartnere fra andre næringsinteresser eller kommunen. 47 % sier at en *ganske viktig* faktor er at det er for mye jobb i forhold til avkastning. 38 % sier det er *ganske viktig* at utsiktene for laksestammen framover er for usikker. 42 % svarer at en *ganske viktig* faktor er at 'Har det bra som jeg har det'. 65 % svarer at andre hindre er *uten betydning*.

Her drar to tredjedeler frem at økonomiske aspekter som risikokapital og lånekapital er de store hindrene for å bedre inntektene fra lakseturisme. At grunneiere er statiske, vises også i ØF rapport 3/2000 da 42 % 'har det bra som de har det' og derfor ikke gjør noe for å forbedre laksefiskeinntektene. Laksefiske kan styrke den økonomiske bæreevnen til det enkelte bruk og være en betydelig del av landbrukets næringsgrunnlag (Norske Lakseelver 2006). For mange grunneier kan det i dag være viktig å se andre muligheter enn det tradisjonelle landbruket, da dette har vært i betydelig nedgang de siste tiårene (Kongshaug 2003). Flere bønder må drive stort og i samdrift for å ha et godt nok inntektsgrunnlag, og kan vises i vår grunneierundersøkelse hvor enkelte har gitt

opp tradisjonell drift, trappet ned, eller kun har landbruket som en liten inntekt i husholdningen.

Inntekten kan som sagt bestemmes blant annet av hvordan man velger å leie ut sitt vald, og av hvilket marked av fiskere man ønsker å leie ut til. Enkelte som leier er mer kresne enn andre (les fluefiskeren), og stiller andre krav til fiskemulighetene på valdet, som foreksempel hva slags redskap som kan brukes og ikke. Når det gjaldt redskapsbruk, kunne en fiske med hva en ville i alle valdene hos grunneierne i vår undersøkelse. Noen av valdene var delt inn i soner, men sonene var kun rettledende. Dette gjør at valdene er attraktive for alle typer fiskere og at det er fiskerne selv som bestemmer hvilke redskap de vil fiske med. Igjen vil vi trekke inn Grünwald (1992) sitt poeng med at det er viktig å avtale hvilke fiskeredskap en kan fiske med på valdet på forhånd slik at en unngår misforståelser.

De fleste grunneierne hadde mulighet til å fiske selv eller la kjente fiske på valdene. Dette vil si at de fleste grunneierne ønsker å ha muligheten til å benytte seg av fiskeretten selv i tillegg til å leie den ut til andre.

5.4.5 Samarbeid

Samarbeid kan for mange grunneiere være en suksessfaktor. Mange av valdene som finnes er små og har grenser som gjør at valdet ikke kan fiskes optimalt. Grunneierne svarte litt forskjellig når det gjaldt tanker, erfaringer og ønsker rundt samarbeid. Bakgrunnen for spørsmålet var å finne ut hvordan grunneierne stilte seg til samarbeid med andre grunneiere. Det viste seg at de også snakket om samarbeid på langs av verdikjeden, altså med operatører og utenforstående (framleie). Tre av grunneierne hadde ikke noen ting å komme med på dette spørsmålet. Dette kan komme av at de ikke tidligere har tenkt på å samarbeide og heller ikke ser for seg å gjøre det i framtiden. Disse grunneierne kan vi kalle passive.

Det at bare to grunneiere har positive erfaringer og tanker rundt samarbeid finner vi litt betenkelig. Vi hadde på forhånd forventet at kanskje flere stilte seg positive til samarbeid. Grunnen til at mange grunneiere er skeptiske til samarbeid kan være at de ser at samarbeid for eksempel ikke fungerer i enkelte sameier. Noe som egentlig ikke kan brukes til sammenligning da noen sameier er tvunget og grunneierne er i konflikt på bakgrunn av fordelingsnøkkelen og arbeidsansvar.

Fire av de ni grunneierne vi snakket med hadde inngått samarbeid enten i form av sameie eller ved at de leide elvestrekning av en annen grunneier. Grunnen til at disse hadde inngått samarbeid var hovedsakelig for å utnytte valdet bedre. En var i et tvunget sameie der konfliktnivået var høyt. Dette er synd slik vi ser det, da det her er snakk om et vald som kunne blitt enda bedre dersom samarbeidet hadde fungert. Alle de grunneierne vi snakket med karakteriserte valdet sitt som bra, og dette kan være en grunn til at ikke flere samarbeider.

Da mange av grunneierne i tillegg svarte at de hadde lite kunnskap og erfaring om laksefiske, er det betenkelig at de likevel vil karakterisere valdet sitt som bra. Spørsmålet blir da om de karakteriserer det som bra ut i fra fiskeøymed eller ut i fra økonomiske aspekter. Hvis de mangler erfaring og kunnskap om laksefiske er spørsmålet stiller vi oss er hvordan de da kan uttale seg om deres vald er bra eller ikke?

På spørsmålet om de trodde et samarbeid ville gjøre valdet deres mer attraktivt svarte fire av grunneierne at de ikke trodde et samarbeid ville berike valdet deres i noen grad. Igjen kommer dette med grunneiernes kunnskaper og erfaringer inn. Mange av grunneierne kan også være det vi kaller "heimblind", altså de ser ikke "feil og mangler" i sitt produkt. En bedre dialog med fiskerne ville kunne belyse hva brukerne av valdet savner og hvor forbedringspunktene finnes.

På spørsmålet om hva som måtte til for å få til et samarbeid mellom parter svarte grunneierne forskjellig. Tre av grunneierne vektla viktigheten av andelsfordeling.

Både goder og byrder burde fordeles likt mellom partene. Dette er et viktig punkt for å unngå konflikter. Mange av de sameiene som finnes i dag sliter med nettopp denne problematikken. Dette kan komme av at noen i sameiet i utgangspunktet ikke er interesserte i inntektene laksefiske kan bringe, og er derfor heller ikke villige til å stille med kapital slik at valdet kan bli mer attraktivt. Dette er en vond sirkel det er vanskelig å komme seg ut av.

En annen grunneier sier at det er viktig å være enig om konseptet og hvilket marked man vil inn på. Dette er helt klart et viktig punkt, da det ikke har noen hensikt å inngå samarbeid med noen som ønsker en annen utvikling enn hva en selv vil. Ønskene og forutsetningene må være like dersom et samarbeid skal kunne fungere. To belyser viktigheten av styring og bistand fra det offentlige. En av disse ser på viktigheten av kreative mennesker i kommunen som kan komme med gode forslag for å løse problematikken rundt samarbeid. Mens en annen svarer at rettslig hjelp må til for å få til et samarbeid. Med dette mener sannsynligvis også han at riktig fordeling er viktig og bør settes av det offentlige. Vi mener også at det å ha folk i kommunen eller eieveierlaget som er dyktige på reiseliv og utvikling av slike produkter er viktig for å få i gang samarbeid. Vi tror at grunnen til at ikke flere grunneiere samarbeidet med andre er at de er litt "gammeldagse" og redde for å prøve noe nytt. Situasjonen og produktet deres er statisk. Samtidig kan det i bygde-Norge være vanskelig å lykkes på grunn av byggedyret og janteloven. Selvfølgelig er det viktig å holde på tradisjoner, men det å prøve noe nytt behøver ikke å innebære at en må gi slipp på disse tradisjonene!

På spørsmålet om det offentlige burde bidra slik at samarbeid blir lettere fikk vi svar som gikk til alle kanter. Dette kan komme av at vi ikke var flinke nok til å konkretisere spørsmålet og at grunneierne derfor misforstod hva vi ville fram til. To av grunneierne svarte at det offentlige burde komme mer på banen i form av formidling og økonomisk støtte. Vi mener at det offentlige bør lage gode retningslinjer for hvordan de mener et samarbeid bør foregå, hvordan partene

kan gå fram for å bli enige og ikke minst ha en instans de kan oppsøke hvis dette blir vanskelig. På denne måten kan de som arbeider i kommunen gå inn i en rådgiverrolle, og ikke nødvendigvis overstyre. Igjen er det viktig at kommuner som ønsker å utvikle reiseliv basert på for eksempel laksefiske ansetter dyktige personer for å jobbe med disse problemstillingene. Siden en del grunneiere mangler kunnskap er det viktig at de kan få kontakt med en person eller institusjon som har denne kunnskapen.

5.5 Oppsummering: svar på forskningsspørsmål

5.5.1 Er det forskjeller mellom grunneieres og laksefiskeres preferanser for valdutforming?

Resultatene vi har kommet frem til styrker hypotesen om at grunneiere og fiskere vektlegger forskjellige ting ved valdutforming. Ut fra undersøkelsene kan man se at grunneiere legger større vekt på fysisk tilrettelegging, mens fiskerne gjerne vektlegger at valdet er variert og godt fiskemessig. Dette kan komme av at grunneierne mangler kunnskap og erfaring rundt laksefiske, og at dialogen mellom fiskere og grunneier kanskje er for dårlig. Dessuten tror vi grunneiere i Norge ikke har noen tradisjon i å oppsøke miljøer for å tilegne seg kunnskap internasjonalt, og laksefiske er dermed en av de reiselivsopplevelsene som ikke innehar den største forandringen. Vi opplever derfor situasjonen som statisk, da grunneierne lar forholdene være slik de tradisjonelt har vært. Det skal også nevnes at dette uttales på bakgrunn av den kvantitative undersøkelsen med generaliserbare data og den kvalitative undersøkelsen med kun ni grunneieres utsagn. Derfor vil vi si at våre funn styrker hypotesen om at det er en forskjell.

At grunneiere legger mest vekt på tilrettelegging i form av bekvemmeligheter langs elva, kan sees i lys av hva slags fiskere de velger å leie ut valdene til. Mange grunneiere sier at et optimalt vald er der man kan fiske på alle vannstander. Dette er også preferanser fiskerne syns er viktige. Utseende til

valdene er det ikke mye man kan gjøre med, da de er formet slik fra naturens side. Her kan det virke som om grunneierne kan ha noe kjennskap til hva fiskerne mener og er opptatt av. Imidlertid kan dette også være en tilfeldighet, men det var gjerne de av grunneierne som fisket selv som hadde en formening om at valdene burde være varierte. Omtrent halvparten av grunneierne sa de hadde vald hvor det kunne fiskes på alle vannstander

Det virker som om grunneierne vektelegger den fysiske tilretteleggingen, i motsetning til fiskerne som gjerne vil ha mer varierte vald. Her er det opp til grunneierne å finne løsninger, da fiskerne kan velge å benytte seg av andre vald. Her mener vi at grunneierne burde se på mulighetene som et samarbeid kan gi, noe vi vil diskutere litt senere.

5.5.2 Hva er nøkkelegenskaper ved et bra vald sett fra fiskernes og grunneiernes sider?

I spørsmålet om hvilke faktorer som var viktig ved valg av fiskeelv og fiske (figur 10) svarte mange at fine og godt utformede vald var *viktig*. Dette var som sagt overraskende høyt. Men hva kjennetegner egentlig et godt vald? I følge de grunneiere vi snakket med er et bra vald der man kan fiske på alle vannstander, hvor det er tilrettelagt for fiske, og at det er godt markedsført. Noen mener også at valdene de har er bra på bakgrunn av fangststatistikken. Et optimalt vald vil, i følge grunneierne, ha mange av de samme karakteristikkene. Det vi finner interessant er at i følge besvarelsene på hva som er et optimalt vald, mener mange av grunneierne at det er et optimalt vald de har!

Scorene i spørsmålet om vald og valdutforming (figur 11) viste at fiskere også vektla at valdet kan fiskes på alle vannstander. Dette betyr at fiskerne vil ha muligheten til å få fisk uansett vannstand i elva. De er der for å fiske og når dette ikke blir mulig, på grunn av lav eller høy vannstand, blir ferien noe amputert. I tillegg sier fiskerne at det er ganske viktig at grunneierne tilrettelegger i form av

god skilting av adkomst. Dette vil vi tro gjelder spesielt tilreisende fiskere, da lokale fiskere sannsynligvis ikke behøver denne typen tilrettelegging.

Her kan vi se noen ulikheter mellom oppfatninger av hva som er et bra vald og ikke. Dersom man ser på spørsmålet om hvilke tre faktorer som burde blitt forbedret ved det valdet som fiskerne fisket på, kommer det klart frem at fiskerne synes det er mest viktig at valdet er så variert at man kan fiske både på høy og lav vannstand. Det er også viktig for fiskerne at det er ryddig og ordentlig på bredden.

Dersom en sammenligner hva fiskerne og grunneierne mener om valdutforming kan man se at begge nevner at et vald bør være så variert at det kan fiskes på alle vannstander.

Hvis vi tolker hva grunneierne mener med tilrettelegging til gapahuger/rasteplasser, søppelrutiner og ryddig og ordentlig på elvebredden er dette faktorer som har scoret fra *ganske viktig* til *viktig* i spørsmålet om vald og valdutforming. Av figur 11 (side 63) kan man også se at toalett ved elva er fikk gjennomsnittsscoren 2,66. Det å ha toalett ved elva er også en form for tilrettelegging, noe flere av grunneierne nevnte som en viktig faktor. Grunnen til ulike besvarelser her kan være at vi har fanget opp flere typer fiskere, for eksempel hva slags fiskekort de har og hvordan de leier valdet. Et toalett ved elva kan for noen bety et vannklosett i en hytte, mens det for andre kan bety en utedo ved elva. Som sagt tidligere kan utvalget vårt være preget av en høy andel ukekort fiskere, disse bor gjerne nær elva og har på den måten lett tilgang til toalett og vil derfor kanskje svare annerledes enn en døgncort fisker.

Om vi tolker markedsføring som god fangststatistikk kan man ut i fra figur 11 (side 63) se at denne faktoren hadde en gjennomsnittsscore på 3,15 og ble ansett av fiskerne som *ganske viktig*. Men ser en på figur 10 (side 59) sier de fleste fiskerne at god laksebørs på nett fikk gjennomsnittsscoren 2,62 på

spørsmålet om hvilke faktorer som vektlegges når de skal velge fiskeelv og fiske. Fangststatistikk kan si noe om hvor bra et vald er, og de fleste fiskerne har svart fra *litt* viktig til *viktig*. For fiskerne kan dette si noe om muligheten til å få fisk ved et vald, samt når i løpet av sesongen det blir tatt mest fisk. Fangststatistikk vil kanskje være mest viktig for nye kunder og kan bidra til at gamle kunder endrer tidspunkt for når i sesongen de fisker.

At valdet omfatter minst tre kulper fikk, som vi kan se i figur 11, gjennomsnittsscoren 3,42, det vil si midt mellom *ganske viktig* og *viktig*. Dette er også en faktor som ikke ble vektlagt hos grunneierne. At det finnes kulper på et vald betyr at her er det mulighet for at fisken står. Det å se at det finnes fisk i elva, i tillegg til å vite hvor den står, er en faktor kan sees i samsvar med se- og væreopplevelsen. Dette er essensielt for at rammene rundt et fiskeprodukt kan omtales som optimalt.

En annen viktig faktor for fiskerne, som grunneierne ikke nevnte i særlig grad, var motfiske. De to faktorene som gikk på motfiske fikk gjennomsnittsscorene 3,69 og 3,42. Dette betyr at det er *ganske viktig* for fiskerne at det ikke forekommer motfiske. Dette vil si at motfiske ikke er ønskelig for en stor andel fiskere, og at grunneiere bør unngå at motfiske forekommer. For å unngå motfiske betyr det at et vald må omfatte begge sider av elva, noe som kan føre til at grunneiere ofte må samarbeide for å kunne oppfylle fiskernes preferanser.

Hvis man nå drar frem Grünwalds fem faktorer (side 13) man skal vektlegge ved leie av et vald, kan man se at fiskernes preferanser for valdutforming har utviklet seg noe de 15 siste årene. Grünwald sier at 'hvor langt valdet er' er en viktig faktor, noe som også er viktig for mange av de fiskerne som finnes i elvene i dag. Allikevel ligger gjennomsnittsbesvarelsene midt mellom 'ganske viktig' og 'viktig' (figur 11). Når det gjelder om det er flere holer på valdet, flere standplasser, og strømmer der laksen kan stå, er ikke dette faktorer som er like viktig i dag.

Den største forskjellen vi fant i våre analyser var at dagens fiskere setter 'hyggelig og sosialt miljø' høyere enn faktiske forhold dersom man tar utgangspunkt i gjennomsnittscoren (figur 12). At det ikke forekommer motfiske er i dag ansett som middels viktig ut fra gjennomsnittscoren, mens for Grünwald var dette høyt prioritert.

Antall fiskere i elva blir i dag ansett som viktig, noe også Grünwald mener er vesentlig. Når det gjelder redskap rangeres denne som 'ganske viktig' ut fra gjennomsnittscoren, altså midt på treet (figur 11).

Fangsstatistikk er viktig, noe Grünwald hadde rangert som nummer fem på sin liste over faktorer som bør vektlegges når man skal leie et fiskevald. Disse sammenligningene viser en forskjell fra dagens fiskere og hva vi antar er fiskerenes preferanser sett med Grünwalds øyne. Dette da mange fiskere i spørreundersøkelsen hadde rangert 'hyggelig og sosialt miljø' samt 'gapahuger/rasteplasser' veldig høyt ut fra gjennomsnittscoren, noe vi tolker kan komme av at laksefiske har blitt en mer akseptert sosial-fritidsaktivitet, og ikke en ensom "gubbeaktivitet".

5.5.3 Vil grunneiere kunne tjene på å inngå samarbeid med andre grunneiere/fiskerettshavere?

Ut fra at mange fiskere svarer at det er viktig med et variert vald, så vil vi tro at dette er et av de største problemområdene innenfor laksefiske i Norge i dag. Problemet ligger i at mange vald er små, og derfor ikke fanger opp alle de nødvendige forhold ved elva som skal til for at fiskerne er 100 % fornøyd. Dette er faktorer som kunne blitt bedre ved grunneiersamarbeid, samt for å optimalisere størrelsen på valdet og variasjonen i elva. Med dette menes at et stort vald kan være mer attraktivt for fiskere enn et lite, og at elvestrekningen i et større vald kan ha større variasjoner.

Samarbeid kan oppstå ved muntlige og skriftlige avtaler, eller ved å opprette et sameie. Det bør i høyest mulig grad dannes skriftlige avtaler, slik at dersom konflikter oppstår har man retningslinjene nedskrevet, og fordelingsnøkkelen klar.

Spillteori

I samarbeidssituasjoner er man ofte redd for gratispassasjerer. Man ønsker ikke å være den eneste som gjør en innsats i et kontraktsforhold, og en er sjelden interessert i å gjøre en innsats, dersom man ikke får noe igjen for det. Ved å inngå samarbeid får begge grunneiere nytte av at de begge tilfører noe, og det utarbeides samarbeidsstrategier og målsettinger. På denne måten har det oppstått en spillteoretisk situasjon, hvor spillere, strategier og nytte inngår. Nytte kan både være i form av økonomisk vinning og i form av at landskapselementet blir bedre, da man fanger opp en større del av elvestrekningen i være aspektet (Kamfjord 2001)

Landskapets forutsetning for reiselivet vil altså forbedres, da attraksjonen, fiskeproduktet, utvikles. Ved å inngå samarbeid kan man lettere videreutvikle et fiskeprodukt. Dette er gjerne noe som trenger investeringer, og siden man er flere om investeringen vil den økonomiske risikoen bli fordelt, og man kan på den måten dra flere aspekter (se/være/gjøre/lære) inn i fiskeproduktet.

Dersom økonomi har forhindret en grunneier i å tilrettelegge for fiske tidligere, kan som sagt et samarbeid gi økte muligheter hvis man er flere som kan bidra økonomisk. Med tilrettelagte produkter kan man tiltrekke seg andre kunder og gjøre eksisterende kunder mer betalingsvillige. Pris og produkt bør gjenspeile hverandre.

Det viktigste med samarbeid er at man kan få et større, mer variert og attraktivt vald, og dette er faktorer både grunneiere og spesielt fiskere har bemerket i undersøkelsene.

Det kommer frem i ØF rapport 3/2000 at 54 % av grunneierne ikke fant det aktuelt å inngå samarbeid med andre grunneiere, da dette var en tung prosess å dra i gang. Vi mener dette underbygger det vi har sagt om at grunneiere ikke ser mulighetene et samarbeid kan gi, og ikke minst hva det kan tilføye deres lakseprodukt. Det gjenspeiler også at grunneierne mener at deres vald er bra slik det er. For enkelte betydde dette at deres avkastning allerede var på det nivået de ønsket, men det kan også bety at enkelte ikke ser mulighetene til større avkastning dersom de skulle inngått et samarbeid.

Grunneierne ble i ØF rapport 3/2000 også spurt om å oppgi hindre/årsaker til at de ikke hadde gjort forbedringer i produktet sitt for å øke inntektene fra laksefiske. Her svarte 47 % at en ganske viktig faktor var at det ville for mye jobb i forhold til avkastning. Det vi mener skinner gjennom på dette punktet, er at et samarbeid fordeler arbeidet på flere, man sitter ikke med det alene, og selvfølgelig må også avkastningen fordeles etter arbeidsinnsats, men denne vil allikevel sannsynligvis øke dersom man er flere om beinet!

5.5.4 Hvor ligger konfliktene, hindre/muligheter?

Som det kommer frem av resultatene ser man at de fleste konfliktene hos grunneierne ligger i sameier. Konfliktnivået er stort på grunn av dårlig kommunikasjon, samt uenighet i hvordan man skal disponere sine andeler i sameiet på en måte som gjør alle parter fornøyd. Dersom en i sameiet ønsker å trekke seg må han ta kontakt med jordskifteretten som blant annet kan gå inn å fastsette nye andeler. Dette skjer gjerne når konfliktnivået er så høyt at enighet er så godt som umulig. Noe som gjør det veldig vanskelig å bryte ut av et sameie. Det er også en viss konflikt mellom hva grunneierne mener det offentlige bør gjøre på bakgrunn av dette.

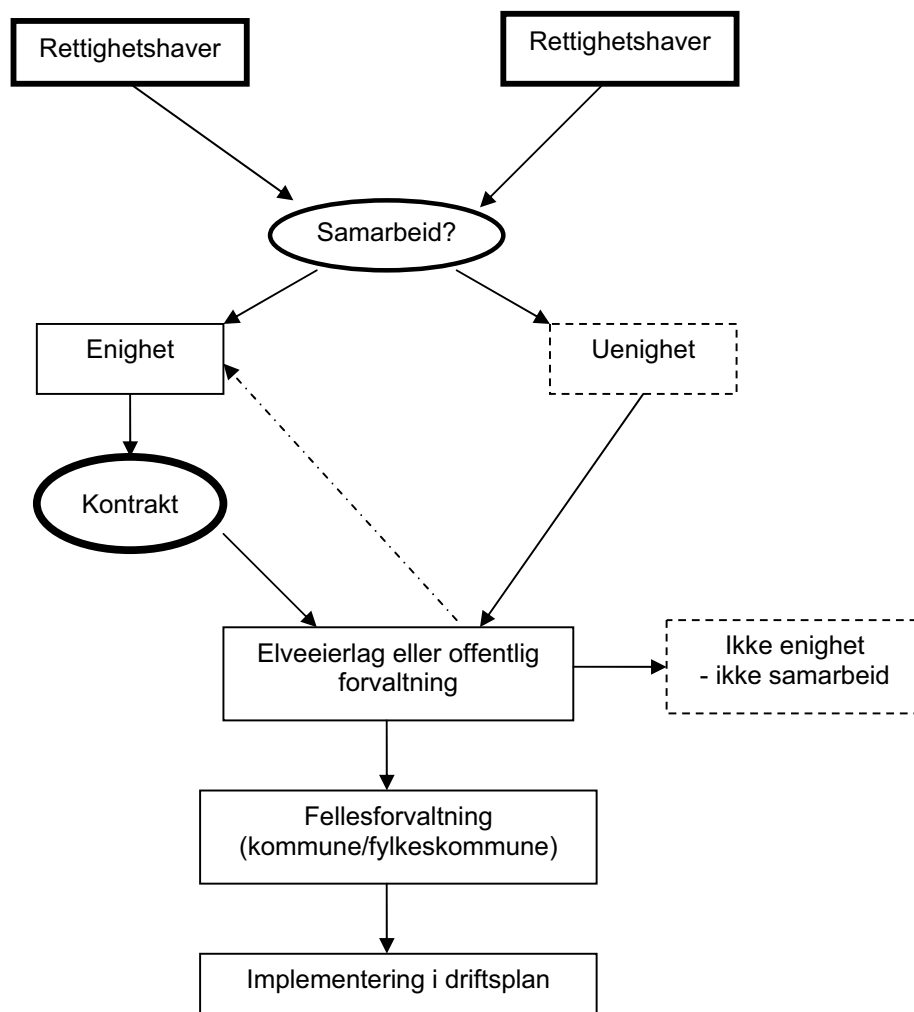
Enkelte grunneiere er svært fornøyd med hvordan det offentlige har behandlet deres søknader angående bygging av eksempelvis hytter ved elva, men samtidig

er også disse grunneierne ikke av dem som samarbeider med andre grunneiere. Et hinder kan være at grunneiere er statiske og tradisjonsbundne, og ikke minst at de kan se ut til å være redde for å mislykkes. Igjen kommer spillteorien inn som en faktor, hvor enkelte grunneiere ikke vil prøve å utvikle et samarbeid, da dette ikke gir noe positivt tilbake til den enkelte grunneier på kort sikt.

Grunneiernes største hinder kan være dem selv. Deres holdninger til eget vald og hvor bra deres vald er, gjør at de ikke ser muligheter for verken samarbeid eller forbedring, men lever i den tro at deres produkt er optimalt. Et samarbeid vil innebære endringer i rettighetsstrukturen, noe som kanskje kan virke skremmende for den enkelte grunneier. En kontrakt kan i følge lov om lakse- og innlandsfiske ikke være på mer enn sammenhengende 10 år.

Fiskere ønsker gjerne forskjellige valdutforminger på bakgrunn av hva slags type redskap de bruker å fiske med selv. Det er derfor et viktig moment at disse er klar over hvordan forholdene er lagt til rette for deres type fiske, og dette gjøres best gjennom en markedsføring som henvender seg til de kundegruppene det gjelder.

For å minske konfliktene rundt samarbeid, kan det være hensiktsmessig å opprette et kunnskapsnettverk i elvene, som fiskere og grunneiere kan henvende seg til. Et slikt nettverk, eller instans, kan brukes som et hjelpemiddel for at kunnskapen videreformidles til de som er interessert. Dette kan være basert på tidligere opplevelser og erfaringer rundt samarbeid. En slik instans kan for eksempel være et elveeierlag eller fellesforvaltninga i ei elv som kan ta kontakt med høyere instanser eller ressurspersoner når det trengs. Dette ser vi på som hensiktsmessig da elveeierlag er en allerede eksisterende instans i de fleste elver og binder fiskerettshaverne til et nettverk.

Figur 12. Forslag til prosess for inngåelse av samarbeid

Rettighetshavere ser en mulighet for å bedre sitt laksefiskeprodukt ved å inngå et samarbeid, og diskuterer hvordan dette skal gjøres på best mulig måte. De kommer til en enighet om et utkast til kontrakt som de får kontaktpersoner i elveeierlaget eller offentlig forvaltning til å se over. Kontaktpersonene kan komme med veiledning og innspill til utformingen av kontrakten for at blant annet rettighetshavernes foredelingsnøkkel skal være optimal. Dersom kontrakten er tilfredsstillende, skrives den under, og sendes til fellesforvaltning (kommune og/eller fylkeskommune). Kontrakten blir så implementert i driftsplanen, som en del av oversikten over samarbeid som er inngått langs vassdraget. En del av

driftsplanen bør ha en oversikt over samarbeid. Dette fordi man på den måten lettere kan se hvem som har ansvar for den lokale forvaltningen på et gitt sted. I og med at driftsplanen skal inneholde retningslinjer for ivaretagelse og videre forvaltning av vassdraget, vil en slik oversikt gjøre ansvarsfordelingen lettere tilgjengelig for andre også.

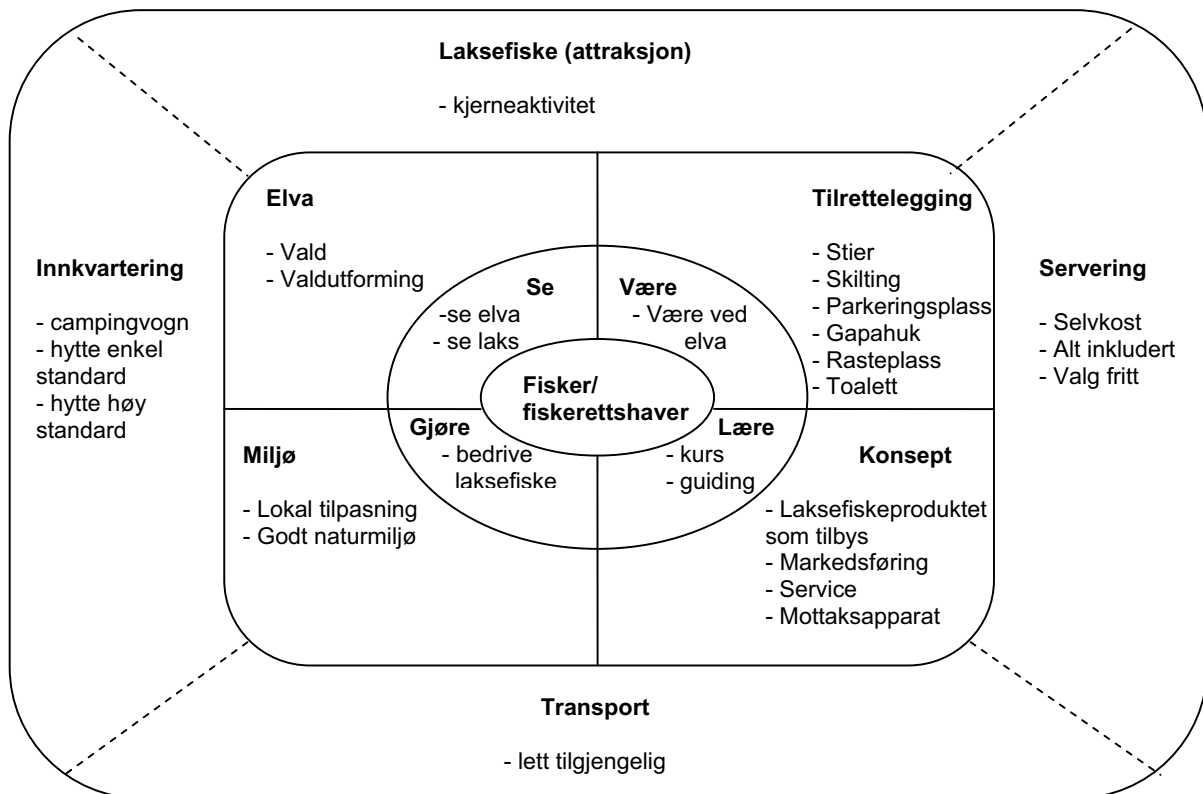
Dersom rettighetshaverne *ikke* blir enige ved utarbeidelsen av en kontrakt i startfasen, kan de søke hjelp av de samme kontaktpersonene som nevnt ovenfor. Elveeierlaget vil så komme med et forslag til kontrakt som skal ivareta interessene til partene som ønsker å inngå et samarbeid, og fordelingsnøkkelen vil utarbeides på bakgrunn av rettighetsstrukturen partene har.

Kontaktpersonene skal ha en rådgiverfunksjon, og helst være delaktige i prosessene rundt ethvert samarbeid. Blant annet som vitner til underskriving av kontrakter, forslag til standardoppsett til kontrakter og så videre.

5.5.5 Hva er viktige forbedringspunkter i forhold til valdutforming?

Ut fra det vi til nå har belyst, kan vi si at næringsaktørene bør skaffe seg større kunnskaper om forskjellige typer fiskere og deres preferanser for valdutforming. Dette betyr at man må jobbe mer aktivt opp mot det markedet de ønsker å peile seg inn på, og filtrere ut de brukerne de ikke klarer å tilfredsstille. Undersøkelsene har vist at fiskere vektlegger de faktiske forholdene ved et vald som for eksempel vannstand, mens grunneierne vektlegger de fysiske forholdene som for eksempel gapahuker. Dette tydeliggjør mangler på kunnskap gruppene i mellom, og ikke minst et kommunikasjonsbehov.

Med utgangspunkt i de problemene vi nå har sett på har vi utarbeidet en modell for laksefiskeproduktet som ser slik ut;

Figur 12. Modell over faktorer vi mener laksefiskeproduktet avhenger av.

I midten av figur 12 finner man fisker og/eller fiskerettshaver, da en er avhengige av disse for å kunne behandle et marked. Rundt disse kommer de fire opplevelsens måtene tilknyttet laksefiskeproduktet som fiskerne og fiskerettshaverne representerer. Etter disse følger faktorer som må være tilstede rundt disse opplevelsens måtene, altså de fysiske og naturlige (faktiske) forholdene i laksefiskeproduktet. Til slutt finner man de overordnede faktorene som er med på å danne laksefisketurisme til et helhetlig reiselivsprodukt.

Det er få grunneiere som tilbyr annet enn kun laksefiske. Med et reiseliv og reisemønster i endring vil dette kunne bli aktuelt i framtiden. Folk som reiser på

ferie og fritidsreiser vil ikke lenger kun gjøre, være og se. De vil også lære noe i løpet av ferien, og dette kan i framtiden utgjøre en viktig del av inntektene til grunneiere. Dette er noe som igjen krever en større økonomisk innsats da mange grunneiere ikke besitter denne kunnskapen selv og derfor må leie inn kursholdere/guider.

Vi vil si at det er et suksesskriterium at det finnes kommunikasjon mellom gruppene fiskere og grunneiere, og innad i gruppene. Dette vil føre til utveksling av informasjon som igjen vil være med å øke kunnskapsnivået for å optimalisere vald. For utbedre de faktiske forholdene ved et vald er man i stor grad avhengig av samarbeid mellom grunneiere. For å kunne forbedre valdet på best mulig måte er disse avhengige av informasjon og kunnskap om fiskerne og deres ønsker. Dette kan for eksempel skaffes gjennom videre undersøkelser (markedsundersøkelse og lignende).

5.6 Videre forskningsbehov

De fleste fiskere stiller krav til det valdet de skal fiske på. Dette er grunneierne stort sett klar over, men tilretteleggingen bærer preg av uvitenhet om hvilke krav segmentene av fiskere stiller. Vi ser derfor et videre forskningsbehov rundt temaet vald og valdutforming som er en flaskehals i utviklingen av norsk laksefisketurisme.

Vi ser at det kan være et forskningsbehov ved å gjennomføre kvantitative undersøkelser av grunneiere i de samme elvene som den kvantitative undersøkelsen vår av fiskere ble gjort. Dette for å kartlegge grunneiernes preferanser rundt valdutforming, samt å gi økt forståelse for hva et 'bra' og et 'optimalt' vald er. Slike undersøkelser gir et større utvalg, og gjør dataene generaliserbare, i motsetning til hva et lite utvalg og en kvalitativ undersøkelse slik som vår gjør.

Når det gjelder den kvantitative undersøkelsen som ble gjort sommeren 2006, var andelen av fiskere utenfor Skandinavia svært lav. Her kan det være et videre forskningsbehov for å finne klarere preferanser rundt valdutforming fra denne gruppen. I vår undersøkelse kan vi ha blitt "lurt" siden utvalget var såpass lite at en høy eller lav rangering av en faktor kan påvirke den totale svarprosenten i mye høyere grad enn i et større utvalg. Vi tror også at besvarelsene fra fiskere generelt kan påvirkes av når i fiskesesongen de fyller ut spørreskjemaet. Svarene kan også preges dersom de har en god eller dårlig opplevelse av fiske og faktiske forhold i elva som for eksempel vannstand.

Vi ser behovet for å dele opp spørsmålene i større grad når det gjelder valdutforming, da flere aspekter ikke kommer fram i spørsmålgivningen. Ved å differensiere spørsmålene vil det slik vi ser det bli lettere å tolke resultatene. Her mener vi klarere formuleringer på skalaen *ikke viktig* til *svært viktig*. 'Ganske viktig' kan lett misoppfattes til å være mer viktig enn 'viktig' selv om rangeringen står i "stigende" rekkefølge. Vi tror derfor at 'Nokså viktig' ville vært et bedre alternativ i en slik rangeringssammenheng enn 'Ganske viktig'.

6.0 REFERANSER

AAS, Ø. 2003. Status og utfordringer for fisketurisme i norske laksevasdrag – produktene, markedet og organiseringen. Fisketurisme i laksevasdrag. Konferansrapport Norske Lakseelver.

AAS, Ø., EBBING, T., FLYDAL, T., MAULAND, E., PARMANN, S., ROMUNDSTAD, A., ØDEGÅRD, F. 1998. Allmennhetens adgang til fiske i vassdrag med anadrome laksefisk. – Utredning for DN 1998-3. Direktoratet for naturforvaltning

AAS, Ø., BIRKELUND, H. OG THRANE. C. 2000. Laksefiskere i Orkla, Årgårdsvassdraget, Namsenvassdraget, Altaelva og Eibyelva: fiskevaner, holdninger til fiskeregler og økonomisk forbruk. NINA Oppdragsmelding 665:1-32.

AMUNDSEN, T., ANDRASSEN, A., AUSTRHEIM, A., BECH, R., LARSSON, R. B., BRAATHEN, A. M., BREDE, T., FOSSAN, F. H., FREDRIKSEN, T. A., FUGLESANG, M. S., HALVORSEN, J. W., HARTMANN, V., HELGELAND, S., HOLM, K. E., LERENG, S. F., LINSETH, A., MELCHER, T., MIKALSEN, L. C., MØRKEDAL, F. H., NASTAD, T., NAVESTAD, G. M., NORLUND, E. K., OLSBORG, G. B., OVELL, J., PHAM, T. Q., RISBERG, M., TANINO, Y. A., UELAND, H., VALÅS, I. Å. 2004. Undersøkelse av brukbarhet av datasystemer. Rapport fra landsby 16. Ekspert i team 2004. NTNU.

ALATALO, M. 2003. Faktorer och förhållanden som är viktiga för en positiv utveckling av versomheten i ett fisketurismföretag. Fisketurisme i laksevasdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver.

BIRKELUND, H., LEIN, K. OG AAS, Ø. 2000. ØF-RAPPORT NR. 03/2000. Elvebeskatning av laksefiske, sammenheng mellom regulering, beskatning og verdiskapning av fisket: Dokumentasjon og informasjonsheving. Østlandsforskning.

BRACE, I. OG NANCARROW, C. 2000. Saying the "right thing": Coping with Social Desirability Bias in Marketing Research. http://www.uwe.ac.uk/bbs/trr/Issue3/Is3-2_2a.htm

DALEN, M. 2004. Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming. Universitetsforlaget.

EGGEREIDE, A. 2003. Miljøvernmyndighetenes ansvar og rolle for utvikling av fisketurisme. Fisketurisme i laksevassdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver.

FALKANGER, T. 1978. Jussens venner. Tre tingsrettslige arbeider. Universitetsforlaget 1978.

FRÖDIN, M. 2003. Laksefisket i Norge sett fra utlandet. Fisketurisme i laksevassdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver.

GAUR, A. OG GAUR, S. 2006. Statistical methods for practice and research. A guide to data analysis using SPSS. Response Books.

GEORGE, D. OG MALLERY, P. 2007. SPSS for windows step by step. A simple guide and reference 14.0 update. Pearson Education, Inc.

HELLEVIK, O. 2002. Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap. Universitetsforlaget AS.

JACKOBSEN, D. I. 2005. Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode. 2. utgave. Høyskoleforlaget.

JOHANSON, J. 1997. Laks. Landbruksforlaget A/S.

KIRKEMO, O. OG PETTERSEN, B. 1987. Laks og laksefiske i Norge. Ernst G. Mortensens Forlag.

KONGSHAUG, H. 2003. Regjeringens politikk og målsettinger for fisketurisme i ferskvann. Fisketurisme i laksevassdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver.

KORSVOLLA, K, STEINSHOLT, H OG SEVATDAL, H. 2004. Eiendomsutfordringer i utmark og næringsutvikling. Serie B, rapport B1/2004. Institutt for landskapsplanlegging, Universitetet for Miljø- og Biovitenskap, Ås.

KVALE, S. 1997. Det kvalitative forskningsintervju. Ad Notam Gyldendal AS

MCDANIEL, C. & GATES, R. 2006. Marketing Research Essentials. Fifth edition. John Wiley & Sons, Inc.

MYKLAND, S. 1998. Organisering av sameier. Hovedoppgave ved Institutt for landskapsplanlegging, Norges Landsbrukshøgskole, NLH. 120 sider.

MYKLEBUST, N. 2003. Bestandene av laks og sjøaure i Norge sammenlignet med andre land – Har vi noe å skryte av? Fisketurisme i laksevassdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver.

NATIONAL RESEARCH COUNCIL. 2006. Review of Recreational Fisheries Survey Methods. National Academies Press, Washington D.C.

NORSKE LAKSEELVER OG NORSK TURISTUTVIKLING A.S. 1999. Fisketurisme i laksevassdrag. Håndbok. Norsk Turistutvikling A.S.

NORSKE LAKSEELVER. 2003. Fisketurisme i laksevassdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver.

NORSKE LAKSEELVER. 2006. Lokal forvaltning i vassdrag med laks, sjøørret og sjørøye. Organisering av rettighetshavere – Veileder - . Norske Lakseelver.

NORGES LOVER 1687-2005. 2006. Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo

OSBORNE, M. J. 2004. An introduction to game theory. Oxford university press.

PAGE, S. J & DOWLING, R. K. 2001. Ecotourism. Prentice Hall.

RASMUSEN, E. 2007. Games an information. An introduction to game theory. Blackwell publishing.

REISELIVSBEDRIFTENES LANDSFORENING OG NORGES SKOGEIERFORBUND. 2004. Forprosjekt om utvikling av utmarksbaserte reiselivsbedrifter. Markedsmuligheter, mål, strategier og forslag til verdikjedeprogram. Anonym.

SEATON, A.V & BENNET, M.M. 1996. Marketing Tourism Products. Concepts, issues and cases. International Thompson Business Press.

SEVATDAL, H. OG SKY, P. K. 2003. Eigedomsteori. Serie D, Rapport 1/2003. Institutt for landskapsplanlegging. Universitetet for Miljø- og Biovitenskap, Ås.

SØRGÅRD, L. 1997. Konkurransestrategi – eksempler på anvendt mikroøkonomi. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

UKJENT. 2006. Fiske i Namsen og andre steder i Namdalen. Fellesrapport fra spørreundersøkelse sommer 2006. "Laksefiske i Namsen 2006+". 11. august 2006

ØDEGÅRD, F. E. 2003. Elveeierlagenes oppgaver og rolle for utvikling av fisketurisme. Fisketurisme i laksevassdrag. Konferanserapport Norske Lakseelver

NETTSIDER

CAPLEX. 2007. Søk på spillteori;
<http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9401281> [12.04.07]

CAPLEX. 2007. Søk på strateg;
<http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9334199> [18.03.07]

CAPLEX. 2007. Søk på syndikat;
<http://www.caplex.no/Web/ArticleView.aspx?id=9334927> [13.04.07]

ELVENE RUNDT TRONDHEIMSFJORDEN (ERT). 2007. www.elvene.no [25.01.07]

NORSKE LAKSEELVER. 2007.
<http://www.lakseelver.no/Tema/Fisketurisme/Fisketurisme%20i%20laksevassdrag.htm> [13.04.07]

NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING (NINA). 2007. <http://www.nina.no/>
[07.03.07]

ORDNETT. 2007. Søk på aktør;
<http://ordnett.no/ordbok.html?search=akt%F8r&publications=5&publications=9&publications=2&publications=23&publications=1&publications=10&publications=3&publications=20&publications=19&publications=18> [13.03.07]

REGJERINGEN. 2007. Landbruks- og matdepartementet.
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/Tema/andre/Jordskifte.html?id=446215>
[14.03.07]

STJØRDALSVASSDRAGETS LAKSEBØRS. 2007.

[http://no.wikipedia.org/wiki/Gaula_\(Sør-Trøndelag\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Gaula_(Sør-Trøndelag)) [07.05.07]

TEKNISK UKEBLAD. 2007: Nyskapningsskolen II: Lag en forretningsplan. (publisert 11.04.2003) <http://www.tu.no/bedriftshjelperen/article21523.ece> [19.02.07]

TNS GALLUP. 2007: http://www.tns-gallup.no/index.asp?did=121701&title=Personlig+intervju&aid=12109&path_by_id=/12000/12005/12109 [27.01.07]

UNIVERSITETET I OSLO. 2007: Om undersøkelsesmetode for IN 165 høsten 1997. <http://www.ifi.uio.no/in165/h97/metode-notat.html> [05.03.07]

WIKIPEDIA. 2007. Gaula. [http://no.wikipedia.org/wiki/Gaula_\(Sør-Trøndelag\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Gaula_(Sør-Trøndelag)) [07.05.07]

VEDLEGG 1

SPØRREUNDERSØKELSE OM SPORTSFISKE I

**LAKSEELVENE ORKLA, GAULA,
STJØRDALSELVA OG VERDALSELVA**

SESONGEN 2006

elvene
rundt Trondheimsfjorden

Norsk institutt for naturforskning i samarbeid med

Elvene rundt Trondheimsfjorden

Fylles ut av intervjuer: Elv: G O S V

Intervjuer, initialer: _____ Dato: _____

UTFYLLING AV SKJEMAET

Hei! Tusen takk for at du tar deg tid til å fylle ut dette spørreskjemaet om laksefiske i elvene i Trondheimsfjorden. Undersøkelsen gjennomføres i samarbeid mellom organisasjonen Elvene Rundt Trondheimsfjorden (ERT) og NINA, i et prosjekt som finansieres av Norges Forskningsråd. Målet med undersøkelsen er å vurdere hvordan fiskerne ser på oppleieordningen av kilenotfiske i fjorden, og skaffe økt kunnskap om laksefiske som rekreasjon og turismeaktivitet. Vi håper undersøkelsen kan bidra til bedre laksefiskeopplevelser for de som fisker i disse elvene.

Når du fyller ut skjemaet er det viktig at du svarer så grundig som mulig. Noen av spørsmålene kan kanskje være litt vanskelige, eller du synes kanskje at du har svart på liknende spørsmål andre steder i skjemaet. Vi håper allikevel at du svarer så nøye som mulig på alle spørsmålene. Dette skjemaet deles ut til fiskere i Orkla, Gaula, Stjørdalselva og Verdalselva. Alle spørsmålene er derfor kanskje ikke like relevante for alle elvene. Men om ikke annet framgår av spørsmålet, skal du i utgangspunktet svare på **alle** spørsmålene.

Om det er noe annet du ønsker å meddele oss eller ERT som ikke kommer frem i besvarelsene, kan du skrive dette på den blanke siden bakerst i skjemaet.

Svarene behandles anonymt og ingen får vite hva akkurat du har svart.

Blant de som fyller ut skjemaet, blir det trukket ut to fiskestenger fra LTS Loop, en fluestang og en haspelstang. **Om du vil være med i denne trekningen, så oppgi et telefonnummer som du kan treffes på høsten 2006 i egen rubrikk på siste side i skjemaet.**

Lykke til og på forhånd takk for hjelpen!

Øystein Aas (prosjektansvarlig tlf 93466710)

Jon Kjelden, (leder, Elvene Rundt Trondheimsfjorden)

GENERELT OM DITT FISKE

1) A) Hvor mange dager har du vanligvis brukt på fiske etter laks og sjørret de siste fem årene før 2006? Med vanligvis mener vi i gjennomsnitt pr. år i perioden 2001 - 2005

I en vanlig sesong fisker jeg laks/sjørret i elv om lag _____ antall dager

B) Fisker du færre, flere eller omtrent like mange dager i 2005 og 2006, sammenlignet med tidligere år?

Kryss av for det valget som passer best!

- 1 ☐ Har fisket/Vil fiske mindre i 2005 og 2006 (færre antall dager)
- 2 ☐ Vil fiske omtrent like mye som før
- 3 ☐ Har fisket/Vil fiske mer i 2005 og 2006 enn tidligere

2) Hvor interessert er du i fritidsfiske etter laks og sjørret?

Sett bare ett kryss.

Meget interessert	Ganske interessert	Lite interessert	Ikke interessert, tilfeldig at jeg fisker i 2006
1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐

3) I forhold til andre fritidsaktiviteter, hvor viktig er fritidsfiske etter laks og sjørret for deg i sommerhalvåret?

Sett bare ett kryss.

Min viktigste fritidsaktivitet	Min nest viktigste fritidsaktivitet	Min tredje viktigste fritidsaktivitet	En av mange fritidsaktiviteter
1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐

4) Hvordan vurderer du dine erfaringer og kunnskaper som laksefisker i forhold til andre laksefiskere?

Sett bare ett kryss.

Mindre erfaring og kunnskap enn gjennomsnittet	Omtrent erfaring og kunnskap som gjennomsnittsfiskeren	Mer erfaren og kunnskapsrik enn gjennomsnittet
1 ☐	2 ☐	3 ☐

5) Hvor mye ville det koste deg (i dag) å kjøpe den fiskestangen du brukte mest til fiske etter laks og sjørret i 2006?

Hvis stangen ikke kan kjøpes i butikk i dag, ber vi deg anslå prisen.

_____ Kr. (Pris på fiskestang, IKKE snelle)

6) Hva legger du vekt på ved valg av fiskeelv og fiske?

En rekke faktorer er med og bestemmer hvilken elv folk fisker laks i. Nedenfor nevnes en del forhold som kan påvirke valg av elv. Hvis du fisker i flere elver, svar for den elva du fisker mest i siste 5 år.

Sett ring rundt ett tall på hver linje!

	Uten betydning	Litt viktig	Ganske viktig	Viktig	Svært viktig
Godt fiske	1	2	3	4	5
Pris på fiskekort/fisketillatelsene	1	2	3	4	5
Høyt servicenivå på stedet	1	2	3	4	5
Fikk stedet anbefalt fra andre	1	2	3	4	5
Fin natur	1	2	3	4	5
Pris på overnatting	1	2	3	4	5
Pris på andre tjenester i forbindelse med fisket	1	2	3	4	5
Tradisjon – pleier å være her	1	2	3	4	5
Tilknytning til stedet gjennom slekt	1	2	3	4	5
Fine forhold for familien/de som ikke fisker	1	2	3	4	5
Elven har godt rykte	1	2	3	4	5
Avstand fra bosted	1	2	3	4	5
Mulighet for å få stor fisk	1	2	3	4	5
Fine og godt utformede fiskevald	1	2	3	4	5
Føler meg knytta til elva	1	2	3	4	5
Andre bestemmer at vi skal hit	1	2	3	4	5
Typen fiskeredskap som er tillatt	1	2	3	4	5
Antallet fiskere som fisker i elva	1	2	3	4	5
At det er en god laksebørs på nettet som gir mulighet til å komme når fisket er godt	1	2	3	4	5
Hyggelig sosialt miljø	1	2	3	4	5

Andre faktorer som er avgjørende: _____

7) Hvem fisker du sammen med i Trondheimsfjordselevne i 2006?

Her kan du sette flere kryss om nødvendig.

☐ Alene

- ☐ Med venner
- ☐ Med familie (ektefelle, samboer, evt. barn) Oppgi evt. antall barn under 15 år: _____ Og over 15 år: _____
- ☐ Med andre slektninger

Hvis flere kryss over, hvem er ditt vanligste reisefølge på laksefiske? _____

Hvor stor er gruppen vanligvis: _____ Og hvor mange fisker laks: _____ (antall pers)

OM FISKET SESONGEN 2006

8) Hvilke av elvene i Trondheimsfjorden fisker du i sesongen 2006? (Både gjennomført og planlagt fiske). Kryss også av for om du regner deg som lokal fisker (dvs. at du bor hjemme under fisket) eller tilreisende (bor borte fra hjemmet) i de ulike elvene.

Gaula	☐ Tilreisende	☐ Lokal	☐ Fisker ikke
Orkla	☐ Tilreisende	☐ Lokal	☐ Fisker ikke
Stjørdalselva	☐ Tilreisende	☐ Lokal	☐ Fisker ikke
Verdalselva	☐ Tilreisende	☐ Lokal	☐ Fisker ikke
Nidelva	☐ Tilreisende	☐ Lokal	☐ Fisker ikke
Andre	☐ Tilreisende	☐ Lokal	☐ Fisker ikke

Oppgi hvilken som er din favorittelv av disse (kun en): _____

9) Har du fisket laks, eller planlegger du laksefiske i 2006, i andre norske elver som ikke renner ut i Trondheimsfjorden?

- 1 ☐ Nei
- 2 ☐ Ja, skriv navnet på de to viktigste: _____
- 3 ☐ Vet ikke

10) Har du fisket laks eller sjørret, eller planlegger du å fiske laks eller sjørret i utlandet i 2006?

- 1 ☐ Nei
- 2 ☐ Ja, hvilke(t) land (skriv opp inntil to): _____
- 3 ☐ Vet ikke

11) Hvor mange laks og sjørret har du fanget ved fritidsfiske i Trondheimsfjordelvene i sesongen 2006 så langt?

Oppgi så nøyaktig som mulig antall fisk og vekt for alternativene under.

_____ Antall laks fanget totalt

_____ Antall laks over 3 kg

_____ Antall laks under 3 kg

_____ Antall sjørret

_____ Samlet vekt (kg) laks fanget

_____ Samlet vekt (kg) laks over tre kg

_____ Samlet vekt (kg) laks under tre kg

_____ Samlet vekt sjørret

_____ **Antall dager fisket til sammen 2006 i Trondheimsfjordelvene hittil.**

12) Hva slags fiskeredskap bruker du i fisket etter laks/sjørret sesongen 2006?

Du kan sette flere kryss dersom du fisker med flere typer redskap.

- 1 ☐ Sluk 2 ☐ Spinner 3 ☐ Wobbler
- 4 ☐ Mark med søkke 5 ☐ Mark uten søkke 6 ☐ Flue med snøre som kastevekt
- 7 ☐ Flue med kastedupp 8 ☐ Annen redskap, hva: _____

13) Hvis du bare kunne velge en type redskap for laks og sjørret, hvilken av disse typene ville du velge da?

Du skal bare sette ett kryss.

- 1 ☐ Sluk /spinner/wobbler 2 ☐ Mark 3 ☐ Flue med snøre som kastevekt
- 4 ☐ Flue m/kastedupp 5 ☐ Annet redskap, hva: _____

14) Hva slags fiskekort/fisketillatelser for fiske etter laks og sjørretfiske benytter du i Trondheimsfjordselevne i 2006?

Du kan sette **flere kryss** dersom du har benyttet eller planlegger å benytte flere muligheter.

- 1 ☐ Sesongkort for lokale fiskere 2 ☐ Døgnkort 3 ☐ Kjøper ukepakke/
leier vald på ukebasis*
- 4 ☐ Sesongkort for utenbygds 5 ☐ Leier vald/strekning hele sesongen 6 ☐ Fisket gratis
- 7 ☐ Ukekort* 8 ☐ Firmavald (fiske leid av firma/bedrift) 9 ☐ Fisket ulovlig
- 11 ☐ Fisker på egen grunn 12 ☐ Deltar på fiskekurs der fisketillatelse inngår
- 13 ☐ Annen type tillatelse. Hva da? _____

(*Med ukepakke/leie av vald på ukebasis mener vi fiske på ukebasis på vald med begrenset antall fiskere. Med ukekort mener vi kort på strekning med åpen tilgang eller med antallsmessig god adgang)

15) Hvilke av følgende tilbud kunne du tenke deg å benytte som en del av fisket ditt i Trondheimsfjordselevne?

Sett ring rundt ett tall på hver linje.

	Meget interessert	Interessert	Litt interessert	Ikke interessert
Fluekastekurs over to halve dager	1	2	3	4
Besøke og handle i spesialbutikk for laksefiskeutstyr	1	2	3	4
Besøke "laksepub" for fiskere på egnet plass langs elva for sosialt samvær med likesinnede	1	2	3	4
Delta på fiskekonkurranse	1	2	3	4
Delta på faglig arrangement om villaks og laksefiske	1	2	3	4
Leie guide på timebasis	1	2	3	4

16) Hva koster fiskekortene/fisketillatelsene du benytter i løpet av hele 2006 i Trondheimsfjordselvene? Dersom du har gratis fiske, hopp til neste spørsmål.

Her har vi delt inn i tre varianter, pakketilbud/ukeleie, korttidsleie, og langtidsleie.

Du skal svare for alle variantene du bruker i 2006. Vi ber også om at du gjør anslag for det fisket du ennå ikke har deltatt i, men som du anser som sannsynlig at du vil delta i sesongen 2006.

Korttidsleie betaler jeg til sammen kr. _____ for _____ døgns fiske i 2006

(Med korttidsleie menes at du har kjøpt kort gyldig for mindre enn hele 2006 sesongen. Ikke ta med tilleggstjenester som mat, roing, overnatting etc)

Pakketilbud/ukeleie betaler jeg til sammen kr. _____ for _____ døgns fiske

(Med pakketilbud menes kjøp av fisketillatelse som oftest **forutsetter** leie av hytte/overnatting, eller der klepper/guide eller kursaktiviteter **inngår** i prisen. Bruk denne rubrikken også om du kun leier fiskevald på ukebasis, uten at andre tilbud inngår). Oppgi kun din andel av ukeleien.

Langtidsleie betalte/betaler jeg til sammen kr. _____ for hele sesonger.

(Med langtidsleie menes at du har betalt for leie av valdet en hel sesong. Før opp utgiften for hele perioden og oppgi hvor mange sesonger. Ikke ta med tilleggstjenester som mat, roing, overnatting etc)

→ Dersom du delte langtidsleien med noen i 2006, oppgi din andel.

Min andel av langtidsleien i 2006 var _____ prosent

Kryss av for hvilken av disse leieformene som er viktigst for deg. Sett bare ett kryss!

☐ Leie av vald på ukebasis

(alene eller sammen med en gruppe)

☐ Kjøp av fiskekort på åpne vald

(døgn-, uke- eller sesong)

☐ Leie av vald på sesongbasis

(alene eller sammen med andre)

17) Dersom du fisker gratis etter laks og sjørret i løpet av 2006, hva er grunnen til det?

Sett kryss i alle alternativene som passer.

1 ☐ jeg er grunneier selv

2 ☐ jeg fisket gratis hos familie/venner som eier eller leier fiskerett

3 ☐ jeg fisket gratis pga. foreningsmedlemskap/dugnadsarbeid el.

4 ☐ jeg fisket gratis fordi arbeidsgiver/forretningsforbindelse betalte fisket

18) Overnatter du borte fra hjemmet under fiske i Trondheimsfjordselvene i forbindelse med fiske i sesongen 2006?

1 ☐ Ja

2 ☐ Nei, hvis nei gå til spørsmål 23.

19) Hvis du svarte ja på spørsmål 19, forsøk å angi hvor mange netter du til sammen vil overnatte på alle fisketurer etter laks og sjørret i Trondheimsfjordelvene gjennom 2006-sesongen, og gi samtidig et anslag på hvor mye du betalte per natt?

Svar på alle alternativene. For de overnattingsalternativene du ikke bruker setter du strek. Dersom du bodde gratis, skriv 0 kr/natt.

Jeg overnatter i 2006 ca...

___ netter på hotell/pensjonat og betaler anslagsvis	_____ kr/natt
___ netter på campingplass (caravan/telt/campinghytte) og betaler anslagsvis	_____ kr/natt
___ netter utenom campingplass (caravan/telt/campinghytte) og betaler anslagsvis	_____ kr/natt
___ netter i leid hytte/husvære eid av fiskerettseier og betaler anslagsvis	_____ kr/natt
___ netter i leid hytte/husvære eid av andre enn fiskerettseier og betaler anslagsvis	_____ kr/natt
___ netter i egen/venner/families hytte og betaler anslagsvis	_____ kr/natt

20) Som en del av oppholdet i Trondheimsfjordelvene, hvor aktuelt er det å delta på andre aktiviteter enn laksefiske?

Svar både for deg selv og for eventuelle personer i følget ditt som ikke fisker, dvs sett ring rundt inntil to markeringer i hver rad.

	Deg selv		Andre i reisefølget som ikke fisker		Vet ikke
	Ja	Nei	Ja	Nei	
Fiske etter ørret/innlandsfisk	1	2	3	4	5
Golf	1	2	3	4	5
Hesteridning	1	2	3	4	5
Fotturer i fjellet m/lokal guide	1	2	3	4	5
Gårdsbesøk/gårdsopplevelser (dyr, bygninger, mat)	1	2	3	4	5
Sykkelturer etter merkede veger og stier	1	2	3	4	5
Galleribesøk	1	2	3	4	5
Tur med omvisning i Trondheim	1	2	3	4	5
Tur på Trondheimsfjorden med båt og aktiviteter som fiske og bading dersom været tillater det	1	2	3	4	5
Restaurantbesøk på lokalt spisested	1	2	3	4	5

21) Hvilke av følgende typer overnatting ville du helst velge dersom du kunne velge fritt blant disse der du fisker? Prisantydning gjelder per person og natt !

Sett ring rundt ett tall på hver linje.

	Ikke Interessant	Litt	Ganske interessant	Interes- sant	Meget Interessant
Hytte/hus nær elva med enkel standard (uten bad/dusj og wc) pris ca 200,-	1	2	3	4	5
Egen campingvogn på campingplass pris ca. 50,-	1	2	3	4	5
Rom på pensjonat/hotell m/pensjon pris ca 800,-.	1	2	3	4	5
Hytte/hus nær elva med midlere standard (dobbelrom, bad/dusj, wc, tv) pris ca 350,-	1	2	3	4	5
Hytte/hus nær elva med høy standard (som middels + enkeltrom, boblebad/badstu, godt utrustet kjøkken) pris ca. 500,-	1	2	3	4	5
Eldre hus på gård litt lengre fra elva med midlere standard pris ca. 350,-	1	2	3	4	5
Campinghytte uten eget wc/dusj pris ca 100,-	1	2	3	4	5

22) Her ønsker vi å få rede på noe om forbruket til fiskere i Trondheimsfjordselevene.

Hvis du er på fiske sammen med nær familie/ektefelle/samboer er vi ute etter familiens samlede utgifter. Reiste du alene evt. sammen med venner er vi ute etter ditt personlige forbruk.

Prøv å gi et anslag på hvor mye du/dere bruker i løpet av 2006 sesongen til:

Bruker vi/jeg til sammen

Overnatting og servering.	_____	Kr. totalt
Leid eller rutegående transport. For eksempel leiebil, tog, buss, taxi eller fly, ikke egen bil.	_____	Kr. totalt
Forbruksvarer. For eksempel mat, drikke, bensin, kioskvarer	_____	Kr. totalt
Tjenester i direkte tilknytning til fisket. For eksempel roer, klepper, guiding, kurs e.l.	_____	Kr. totalt
Fiskeutstyr kjøpt lokalt der du fisker (ikke fiskeutstyr kjøpt hjemme)	_____	Kr. totalt
Andre varer og tjenester	_____	Kr. totalt

23) Er det viktige tilbud, varer eller produkter knyttet til varehandel, servering eller aktiviteter som du savner der du fisker? Fyll inn nedenfor

24) Dersom du fikk varer eller tjenester under oppholdet helt eller delvis betalt av andre, kan du krysse av for dette og evt. for hvem som betalte?

Med «andre» menes bedrifter, lag og foreninger eller personer utenfor din husholdning.

Kryss av for alle utgiftstyper. Dersom du ikke fikk utgiftstypen betalt av andre krysser du av for nei. Dersom du fikk noe betalt krysser du av for ja og angi hvem som betalte. Kryss ikke av "ja" dersom dette innebar at du ga tilsvarende gjentjeneste (for eksempel at betaling av mat går på omgang i fiskegjengen).

Vare/ tjeneste	Ble noe betalt for deg			Kryss av for hvem som betalte			
	Nei	Ja, hvem betalte? →		Venner	Arbeids- giver	Forretnings- forbindelse	Forening / bonus/andre
Overnatting/servering	☐	☐ hvem betalte ? →		☐	☐	☐	☐
Leid eller rutegående transport	☐	☐ hvem betalte ? →		☐	☐	☐	☐
Ulike vareinnkjøp	☐	☐ hvem betalte ? →		☐	☐	☐	☐
Tjenester knyttet direkte til fisket	☐	☐ hvem betalte ? →		☐	☐	☐	☐
Andre tjenester	☐	☐ hvem betalte ? →		☐	☐	☐	☐

25 a) Kan du rangere hvilke av fiskeartene laks og sjørørret du mest ønsker å fiske?

Sett kryss for den du prioriterer høyest!

Laks ☐

Sjørørret ☐

Vet ikke/likegyldig ☐

25 b) Hvor mange laks mener du at du må få for at du skal være fornøyd etter en ukes fiske?

Sett bare ett kryss!

☐ Fangst er ikke nødvendig ☐ Minst en Laks ☐ Minst tre Lakser ☐ Minst fem Lakser ☐ Minst 10 Lakser

VALD OG VALDUTFORMING

26) Attraktiviteten til et fiskevald påvirkes av fangsten på valdet og hvor mange som fisker der. Men også andre faktorer kan ha mye å si for trivsel og kvalitet. Med valdutforming mener vi hvor lange og varierte valdene er, om samme vald omfatter begge sider av elven eller bare den ene (såkalt motfiske), hvordan grunneierne tilrettelegger og merker langs elva. Her er vi opptatt av hvor viktig eller uviktig du synes ulike forhold rundt valdutforming er for dine fiskeopplevelser.

Sett en ring på hver linje ut fra hvor viktig du mener hvert tiltak eller element nedenfor er:

	Ikke Viktig	Litt Viktig	Ganske Viktig	Viktig	Svært Viktig
A) Valdet omfatter minst tre pooler/kulper	1	2	3	4	5
B) At det er gode merker som viser øvre og nedre grense på valdet	1	2	3	4	5
C) At valdet disponerer begge sider og at det ikke forekommer motfiske av andre fra motsatt bredd	1	2	3	4	5
D) At det er ryddig og ordentlig på bredden	1	2	3	4	5
E) At det er godt skiltet fra vei og ned til valdet	1	2	3	4	5
F) At det ikke er motfiske med annen type redskap (dvs. at det for eksempel fiskes med sluk fra andre bredd om jeg fisker med flue)	1	2	3	4	5
G) At det er gode rutiner for søppeltømming ved elva	1	2	3	4	5
H) At valdet er minst 1 km langt	1	2	3	4	5
I) At grensene øverst og nederst på valdet ikke går midt gjennom gode fiskehøler	1	2	3	4	5
J) At det er toalett ute ved elva	1	2	3	4	5
K) At det ikke er hensatt gamle campingvogner eller gammel landbruksredskap ved elvebredden	1	2	3	4	5
L) At valdet er så variert at det kan fiske godt både på høyt og lavt vann	1	2	3	4	5
M) At det er oppdatert og lett tilgjengelig fangststatistikk for valdet	1	2	3	4	5
N) At det er ordentlige gapahuker/rasteplasser	1	2	3	4	5

Annet; hva:

På det valdet der du fisker, hvilke av forholdene nevnt over mener du er de tre viktigste å rette på for at valdet skal bli mer attraktivt og triveligere å fiske på?

Fyll inn bokstav for de tre viktigste:

Viktigst: _____ Nest viktigst: _____ Tredje viktigst: _____

OM OPPLIEORDNINGEN I TRONDHEIMSFJORDSELVENE

Fra og med 2005 til og med 2009 er en stor andel av kilenotfisket i Trondheimsfjorden ikke i drift. Grunneierne i elvene mener at dersom sjølaksefisket skal begrenses ut over nivået i 2005, så er det naturlig at de som avstår fra fiskeretten får en økonomisk kompensasjon. Dette er bakgrunnen for at ERT tok initiativ til opplieordningen, fremfor at for eksempel myndighetene begrenser kilenotfisket uten at rettighetshaverne i fjorden får noen kompensasjon. Målet med ordningen er å gi fiskerne bedre opplevelser og styrke laksebestandene i elvene, og på denne måten også styrke grunnlaget for lakseturismen i elvene.

27) Hva er ditt syn på opplieordningen som grunneierorganisasjonene gjennom "Elvene Rundt Trondheimsfjorden" har initiert og gjennomført, samlet sett?

Sett bare ett kryss!

1 ☐ Svært positivt 2 ☐ Positivt 3 ☐ Nøytral 4 ☐ Negativt 5 ☐ Meget negativt 9 ☐ Vet Ikke

28) Om en ser fremover og ser oppleie i sammenheng med andre tiltak som kan gagne sportsfisket og laksebestandene, hvor viktig mener du fortsatt oppleie er, sammenlignet med andre tiltak?

Kryss av hvor viktig hvert av disse tiltakene etter din mening er. Sett ett kryss på hver linje!

	Ikke viktig	Litt viktig	Ganske viktig	Viktig	Svært viktig
Fortsette oppleieordningen etter 2009	1	2	3	4	5
Mer utsetting av laksunger i elva (kultivering)	1	2	3	4	5
Innføre fang og slipp fiske hele sesongen	1	2	3	4	5
Lengre fredningstid, ved å ikke åpne for fiske først i juni og sist i august	1	2	3	4	5
Forby "tungt fiske" (fiske med sluk, mark m/søkke, flue med hurtigsynkende tøm)	1	2	3	4	5
Streng bag limit (maks. en laks pr. fisker pr. døgn)	1	2	3	4	5
Fang og slipp fiske på annenhver laks	1	2	3	4	5
Øke oppsyn etter ulovlig garnfiske i fjorden	1	2	3	4	5
Bygging av flere fisketrapper slik at gyteområdene øker i elvene	1	2	3	4	5
Innføre fang og slipp fiske i august	1	2	3	4	5

29) Finansieringen av ordningen kan organiseres på flere måter. I dag skjer dette i et samarbeid mellom grunneiere, næringslivssponsorer og tilskudd fra sportsfiskere. Nedenfor er det en del påstander som viser ulike måter å finansiere ordningen på. Kryss av hvor enig eller uenig du er i de ulike påstandene.

Sett ring rundt ett tall på hver linje.

	Meget uenig		Verken enig eller uenig		Helt enig
Grunneiere bør betale inn hele summen fra en del av det overskuddet de uansett hadde fra laksefisket før oppleien startet.	1	2	3	4	5
Betalingen av oppleieordningen bør skje i et samarbeid mellom grunneiere og sportsfiskere	1	2	3	4	5
Næringslivet lokalt bør bidra fordi de får store ringvirkninger fra alle fiskerne	1	2	3	4	5
Det er mest reelt om grunneierne står for hele leiebeløpet og evt. øker prisene på fiske for å dekke merutgiftene	1	2	3	4	5
Myndighetene bør dekke utgiftene til oppleie	1	2	3	4	5
Prisen på laksefiske er uansett et resultat av tilbud og etterspørsel, og disse mekanismene bør både brukes til å avklare om ordningen er levedyktig, og sikre finansieringen videre	1	2	3	4	5
Det er greit med et ekstra kort/avgift for sportsfiskerne i disse elvene, bare det blir en rettferdig ordning som for eksempel differensierer mellom de som fisker mye og lite, og mellom barn/ungdom og voksne	1	2	3	4	5
Ordningen fører til dyrere fiske og derfor bør den avvikes etter 2009	1	2	3	4	5

30) Dersom ordningen fremover foreslås finansiert gjennom et eget Trondheimsfjord-kort som alle sportsfiskere må løse før de får kjøpt fisketillatelse til det enkelte vald, hva er det meste du kan være villig til å betale for et slikt kort, uten at du vil slutte å fiske i elvene?

Sett bare ett kryss!

- ☐ Er ikke villig til å betale noe
- ☐ Kan betale inntil 100,- pr. sesong
- ☐ Villig til å betale inntil 200,- pr. sesong
- ☐ Villig til å betale inntil 300,- pr. sesong
- ☐ Villig til å betale inntil 500,- pr. sesong

GENERELL INFORMASJON OM DEG SELV

31) Hvor gammel er du: _____ Antall år

32) Er du 1 ☐ Mann 2 ☐ Kvinne

33) Hvor bor du? _____ Land _____ Kommune

34) Hvilken påstand passer best på stedet der du bor?

Sett bare en ring!

Jeg bor i en by
1

Jeg bor på et tettsted
2

Jeg bor på et gårdsbruk
3

Jeg bor på landet , men
ikke på gårdsbruk
4

35) Hvor lang skolegang har du?

Sett ring rundt tallet som passer.

Grunnskole
1 2 3 4 5 6 7 8 9

Gymnas/videregående
10 11 12

Universitet/høgskole
13 14 15 16 17 18+

36) Hvor stor bruttoinntekt hadde du i 2005 totalt? _____ kroner

37) Hvor stor bruttoinntekt hadde din husholdning i 2005 totalt? _____ kroner

38) Er du yrkesaktiv?

1 ☐ Nei

1 ☐ Pensjonist

2 ☐ Hjemmearbeidende

3 ☐ Skoleelev/student

4 ☐ Arbeidsledig

5 ☐ Andre ikke-yrkesaktive

2 ☐ Ja

a) Jobber du i: 1 ☐ privat sektor eller 2 ☐ offentlig sektor

b) Har du leder stilling?

1 ☐ har lederstilling

2 ☐ har mellomlederstilling

3 ☐ er ansatt uten lederstilling

4 ☐ er selvstendig næringsdrivende

c) Hva slags fagfelt eller bransje jobber du i?

(F.eks. handel/kontor, bygg og anlegg helsesektoren)

39) Hvilken av følgende foreninger er du medlem i?

Sett flere kryss om nødvendig

☐ Forening tilknyttet NJFF ☐ Naturvern/miljøvernorganisasjon ☐ Fiskerforening ikke tilknyttet NJFF

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Dato: _____

TAKK FOR HJELPEN!
LEVER DET FERDIG UTFYLTE SKJEMAET TILBAKE TIL INTERVJUERNE SLIK
SOM AVTALT, TIL VERTSKAPET DER DU OPPHOLDER DEG UNDER FISKE,
ELLER SEND DET TIL:
NINA, Fakkeldgården, 2624 Lillehammer

**DERSOM DU ØNSKER Å BLI MED I TREKNINGER AV TO FISKESTENGER
FRA LTS, SKRIV OPP TLF. NR. ELLER EPOST SOM DU KAN TREFFES PÅ
HØSTEN 2006 HER:**

VEDLEGG 2

INTERVJUGUIDE

Intervjuet gjøres i forbindelse med en masteroppgave ved Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Problemstillingen for masteroppgaven lyder som følger;

belyse fiskernes preferanser rundt valdutforming, grunneiernes syn og ønsker på valdutforming, og foreslå arbeidsverktøy som kan bidra til vald som optimaliserer fiskeopplevelsene og verdiskapingen. Den ene del oppgaven skal ta utgangspunkt i fiskernes ønsker, og se på hvordan noen hovedgrupper av sportsfiskere ønsker valdene utformet. Den andre skal se på det mer avtalemessige og konkrete rundt grunneiernes utforming av vald – og evt presentere noen modeller for hvordan grunneierne sammen kan utforme bedre vald.

Relasjon

- Hvor stor er din eiendom?
- Yrke?
- Hva er din relasjon til eiendommen? (produsjonsforetak, kapital, kosument, sosialt)
- Hvordan bruker du eiendommen? (utleie, besøk, samarbeid, avtaler)
- Har andre bruksretter (servitutter) på din eiendom?
- Hva slags forhold har du til det offentlige og andre grunneiere i forbindelse med laksefiske? Kanskje dele i to?
- Hva slags ønsker har du for eiendommen din?

Laksefiske:

- Driver du med laksefiske selv?
- Hvordan vurderer du dine kunnskaper/erfaringer om laksefiske?
- Hvordan bruker du eiendommens laksefiske?
- Benytter du deg av fiskeretten selv og/eller leier bort til andre?
- Er du medlem av et elveeierlag?

Valdutforming

Attraktiviteten til et fiskevald påvirkes av fangsten og hvor mange som fisker der, men også andre faktorer kan ha betydning for kvalitet og trivsel. Med valdutforming mener vi hvor lange og varierte valdene er, om samme vald omfatter begge sider av elva, hvordan du som grunneier tilrettelegger og merker langs elva.

Hvilke forhold ved et vald karakteriserer du som grunneier som viktige? Her synes jeg dere skal få i gang en samtale, og ikke komme med tingene under før det er nødvendig som stikkord. Finn ut om de faktisk er bevisste på disse tingene er viktig.

- Valdet omfatter minst tre pooler/kulper
- Gode merker for øvre og nedre del av valdet
- At en disponerer begge sider av valdet (ikke motfiske)
- Ryddig og ordentlig på bredden
- God skilting
- Ikke motfiske med annen type redskap
- Ikke forsøpling
- Valdet minst 1 km langt
- Grensene på valdet går ikke gjennom gode kulper
- Toalett nede ved elva
- Ikke forsøpling i form av gamle landbruksredskaper og lignende
- Variert vald som kan fiskes ved alle vannstander
- Fangststatistikk for valdet
- Gode rasteplasser

- Hvordan er ditt vald utformet? (lengde, en eller begge sider, fangsttall)
- Hva legger du mest vekt på når du leier ut vald?
- Hvordan vil du karakterisere ditt vald? Hvorfor bra/dårlig? Hva kan gjøres?
- Hva ville du ha karakterisert som et optimalt vald?

Kunder og produkt

- Hvor kommer de som fisker hos deg fra?
- Hva slags reise er de på? (ferie/fritid, bedrift)
- Tilbyr du overnatting?
- Hvordan er belegget?
- Hvor viktig er inntektene fra laksefiske for deg?
- Hvordan leier du ut valdet ditt? (døgnekort, uke, sesong)
- Hva koster det å fiske hos deg? Står dette i forhold til produktet du tilbyr?
- Tilbyr du guiding/kurs? Kunne du tenkt deg det?
- Hvilke redskaper kan det fiskes med på ditt vald?
- Tilbyr du andre aktiviteter utenom fiske?
- Er det noen som fisker gratis hos deg?

Samarbeid

- Hva slags tanker, erfaringer og ønsker har du rundt samarbeid?
- Samarbeider du med andre om laksefiskeprodukt? Evt hvor mange? Hvordan?
- Hvorfor/ hvorfor ikke samarbeid?
- Kunne et samarbeid med andre gjort ditt vald mer attraktivt?
- Hva må til for å få til et samarbeid?
- Bør det offentlige bidra slik at samarbeid blir lettere?